



Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
32 – 33/2020
8. august 2020

Cena 1,20 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

YDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SVEDECTVO O UDALOSTI,
KTORÁ MNOHÉ ZMENILA
Strana 4.

MAĎARSKÝ PREMIÉR ORBÁN:
ÚNIA BREŠE, ALE NEHRYZIE...
Strana 6.

PROFESORKA JELA ŠPITKOVÁ
– PÝCHA SLOVENSKEJ HUDBY
Strana 8.

PROGRAM MATICE SLOVENSKEJ
S VÝHLADOM DO ROKA 2025
Strana 9. – 11.

OLYPIÁDA V MOSKVE 1980 BOLA
NAPRIEK BOJKOTU NA JEDNOTKU
Strana 16.

SLOVO O SLOVENSKU

Každé vydanie týchto novín vytvorilo na tomto mieste priestor na krátky útvár, na malý stĺpec, ktorý je aj osobným postojom autora a zároveň ukazuje, čomu redakcia pripisuje dôležitosť. Autorom a zakladateľom tohto útvaru pred niekoľkými desaťročiami, v roku 1992, sa v týchto novinách stal vyučený murár. Murár, ktorý prešiel neľahkými skúškami. Fortieľ dokazoval dlhé roky na bratislavských stavbách. Požíval všeobecny rešpekt kolegov. Jeho výučný list nikomu ani len vo sne neprišlo na um spochybňovať. Tento murár postavil novozníknutú redakciu na pevný fundament, zaviedol v novinovej stavbe poriadok, len raz v týždni bol „deň otvorených dverí“, ak sa nemýlim bol to útorok, v ostatné sa robilo alebo redakčné osadenstvo bolo v teréne. Ale tie utorky boli kováčňou názorov, vyhľadávaným miestom stretnutí a debát, ovplyvňovali verejnú mienku.

Redakcia sídlila v bývalom kláštore v strede Bratislavy, noviny sa oprelí o tradíciu – niesli názov Slovenské národné noviny. Nebol to návrat do minulosti, do 19. storočia, ale presne naopak! Išlo o to, aké sú národné záujmy v prelomovo novo sa formujúcej Európe. Ako k tomu prispievajú Slováci? Aké miesto v nej majú mať? Ako majú formovať život pre obyvateľov tejto krajiny, z ktorej sa (o tom v redakcii nebolo pochyb) mal stať štát?

Ten skromný muž (zomrel v roku 2015) by sa dnes rázne ohradil proti tomu, aby sme o ňom písali ako o otcovi zakladateľovi. Volal sa Roman Kaliský. Na rozdiel od mnohých iných si svoj postoj z roku 1968 odvrátil tento najslávnejší súdny reportér, ktorého súdny súdny súdny uznávaný a obdivovaný novou literárnou generáciou, ako robotník. A aby to nebolo len tak, zvýšil si kvalifikáciu murárskymi skúškami po riadnom absolvovaní učilišťa. Napokon musel živiť rodinu, veď keď ho vyhazovali z redakcie, bol už otcem štyroch dcér...

Roman Kaliský (*1922) je autorom brilantnej vety, keď o sebe vyhlásil, že je ročník 1944. Zrodil sa v roku Povstania. V roku 1992 vyriekol inú historickú vetu: „Musíme sa s virolomným partnerom rozísť! A aktívne sa pričínal o ústavný zánik federácie. Dnes sa nielen SNN dovolávajú svojho dedičstva; prestížna výročná celoslovenská novinárska cena nesie meno Romana Kaliského.

Dušan D. KERNÝ

R-2020032



Matica slovenská pri mnohých podujatiach, výročiach a jubileách dokonca supluje štát

Nitra, milá Nitra zakaždým v novom šate

Veronika BILICOVÁ, Maroš SMOLEC – Foto: Dom MS v Nitre

Mimoriadne situácie si vyžadujú aj mimoriadne riešenia. Možno by mnohí namietali, že organizovanie rovnakého podujatia každý rok musí skĺzať do istého stereotypu. Najväčšie mestské slávnosti Nitra, milá Nitra však rok čo rok svojim návštevníkom ponúkajú nové témy, ich nové spracovania, nezabúdajúc na pripomenutie významných výročí spojených s matkou slovenských miest. Tento rok nimi boli 1150. výročie vzniku najstaršieho písaného historického prameňa o dejinách mesta Nitra, obsahujúceho prvé písomné správy o meste, a 1140. výročie založenia nitrianskeho biskupstva.

Aj na týchto oslavách sa aktívne organizačne podieľala Matica slovenská. Napriek tomu stále zaznievajú hlasy na ukončenie jej štátneho financovania.

Tohtoročná Nitra, milá Nitra zopakovala viaceré koncepty z minulých ročníkov. Nitrania si ich s radosťou pripomenuli. Rovnako však bolo pripravených viacero noviniek, medzi inými spomeňme, že mesto pod Zoborom otvorilo nový informačný bod ako zastávku medzinárodného projektu Európskej kultúrnej cesty sv. Cyrila a Metoda. Združenie Zoborský skrášľovací spolok predstavil unikátnu 3D psovťvu Zoborského kláštora zo 17. storočia.

MESTO KULTÚRY

Dôležitým medzníkom bola kandidatura mesta Nitra na Hlavné mesto kultúry 2026, ktorú ohlásilo práve počas svojich slávností. Na jej podporu sa predstavili viacerí známi nitrianski hudobní umelci. Samostatný priestor poskytl mesto aj Matici slovenskej. Tá v rámci podujatia Matičný folk(o)lor na Svätoplukovom námestí predstavila pestrosť a rozmanitosť ľudovej hudby. Dom Matice slovenskej v Nitre tak tento rok podporil Folklórny súbor Sečár z Močenka, Folklórnu skupinu Tradícia z Dražoviec, Folklórnu skupinu Drienka a Gajdošských trogárov



Medzi stovky podujatí, ktoré každý rok organizuje Matica slovenská, alebo sa na ich organizovaní spolupodieľa, patria aj celoštátne oslavy sv. Cyrila a Metoda v Nitre, kde má svoje miesto aj folklór.

z Veľkého Zálužia. Nitriansky matičný dom druhý rok pokračuje v partnerstve Európskej kultúrnej cesty sv. Cyrila a Metoda Nitrianskeho samosprávneho kraja. Genius loci významného miesta Kostola sv. Michala archanjela, známeho ako Dražovský kostolík, tento rok podčiarkla matičná autorská výstava Svätí sedmopočetníci. Toto miesto bolo zároveň prvou otvárajúcou zastávkou tohtoročného Cyrilo-metodského putovania. Historickú a spoločenskú líniu slávností výrazne lemovala tá duchovná. Cyrilo-metodská národná púť tiež zámerné dodr-

žala lokálny rozmer. Na slávnostnej svätej omši sa zúčastnili aj zástupcovia Matice slovenskej – členka Predsedníctva MS Libuša Klučková, z poverenia predsedu MS člen výboru Mladej Matice Peter Švantner, predseda KR MS NSK Ľubomír Kleštinec a jej členka Jolana Lenčesová a člen Výboru MS Juraj Gajdoš. Samostatným matičným hosťom bol predseda Rady národných modlitebných raňajok Martin Vrábel. Slávnostnú svätú omšu celebrol Mons. Viliam Judák, nitriansky sídelný biskup. Jej súčasťou bolo uvedenie známky k 1150. výročiu

ustanovenia sv. Metoda za panónskeho a veľkomoravského arcibiskupa predsedom Klubu filatelistov 52-51 pri Dome MS v Nitre Milanom Šajgalikom.

POTREBA MATICE

Mnohí neprajníci Matice slovenskej dnes verejne vyhlasujú, že táto ustanoviteľ je v 21. storočí zbytočná. Nie je to pravda. Potvrzuje to aj jej aktívna účasť nielen na nitrianskych štátnych oslavách Cyrila a Metoda. Do Nitra prišli aj najvyšší štátni predstavitelia na čele s premiérom I. Matovičom a predsedom NR SR B. Kollárom, čo im slúži ku cti. Avšak na následných oslavách Deklarácie zvrchovanosti Slovenskej republiky sa už ústavní politici nezúčastnili. Oslavy zvrchovanosti a Vaty zvrchovanosti si vždy náležito pripomína Matica, ako aj mnoho ďalších podujatí, výročí historických mílnikov či osobností. V tomto vskutku doplnia i supluje štát. Aj oslavy 140. výročia narodenia Milana Rastislava Štefánika si Matica pripomenula svojim podujatím, a to osadením busty tohto veľikána v Zvolenskej Slatine, odkiaľ ju odstránili ešte komunisti. Teda nielen nitriansky, resp. komárňanský Dom MS sú činné a aktívne. Aj ostatných dvadsaťšesť stredísk ustanovizne po celom Slovensku pripravuje ročne stovky podujatí. A preto je Matica potrebná aj dnes.

3 OTÁZKY PRE:

Jána SEMANA, tajomníka MS pre informačnú a mediálnu oblasť

Legionárska anabáza na Sibíri a ľudia v nej

• **Nový film Vizionári slovenskej slobody z tvorivej dielne Matice slovenskej prináša zhrnutý vojnový príbeh Milana Rastislava Štefánika a dnes už zabudnutých slovenských osobností, ktoré sa zúčastnili na prvom čs. odboji. Ako ho vy vnímate?**

Film s dramatickými a dokumentárnymi prvkami zobrazuje prelomové momenty čs. odboja proti rakúsko-uhorskej tyranii. Zaujímá sa o osud slovenského spisovateľa a budúceho matičiara Janka Jesenského, sleduje jeho zatknutie a vojnové pôsobenie. Ďalej, takmer z prachu času, osvetľuje neznámeho slovenského hrdinu mladého učiteľa Dušana Hatalu z obce Prietř. Filmom sa prelínajú dialógy francúzskeho ministerskeho predsedu Aristida Brianda, legionára Emila Geryka,

Janka Jesenského, Jozefa Škultétyho s Milanom Rastislavom Štefánikom. Film vznikol pri príležitosti sto štyridsiateho výročia narodenia generála M. R. Štefánika, ale aj stého výročia návratu posledných Slovákov v radoch čs. légii do vlasti po ukončení legionárskej anabázy na Sibíri v roku 1920.

• **Kde čerpali tvorcovia inšpiráciu a ako prebiehalo nakrúcanie?**

Samotný príbeh vychádza zo skutočných udalostí zachytených v spomienkach slovenských účastníkov odboja. Na dokreslenie celkovej atmosféry tých čias sú viaceré scény filmu výsledkom tvorivej predstavivosti autorov. Tvorcovia obsadili do rolí jednotlivých postáv výlučne divadelných ochotníkov a mladých amatérskych nadšencov. Film nakrú-

cali iba šesť dní na Slovensku s využitím minimálnych nákladov. Dokázali, že na Slovensku možno nakrútiť aj epizódy, ktoré nahrádzajú rôzne zahraničné lokácie od Paríža až po Sibír. Film vznikol pod taktovkou Informačného ústredia MS.

• **Sú aj iné filmy s podobnou tematikou?**

Vizionári slovenskej slobody sú v slovenských podmienkach, bohužiaľ, iba tretie filmovo-dramatické dielo, kde ako hlavná postava vystupuje M. R. Štefánik. Prvým je už naozaj starý film z roku 1935 českého režiséra Jána Svítáka pod názvom Milan Rastislav Štefánik, druhým je veľmi zaujímavý film od režiséra Nora Držiaka Cesta do nemožna z roku 2019.

Zhovárala sa Veronika MATUŠKOVÁ



V SNN 34/2020
SI PREČÍTAŤE

■ Slovenské národné povstanie zabezpečovali aj v ňom aktívne bojovali viacerí matičiari
■ Gabriela TURISOVÁ z Ruského centra v Prešove o podobe slovanskej vzájomnosti dnes
■ Samo Bohdan HROBŇ – nepochopený „čudák“ sa medzi prvými prihlásil k Štúrovi

Slovenská komora učiteľov je znepokojená vývojom a perspektívami školstva Vzdelávaniu na Slovensku hrozí deformácia

Ivan BROŽÍK – Foto: Štefan KAČENA

Slovenská komora učiteľov prostredníctvom zákona o slobodnom prístupe k informáciám získala z ministerstva školstva informácie, ktoré nasvedčujú tomu, že na ministerstve pokračuje prax netransparentnosti. Hlavnou príčinou je, že nový zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v réžii bývalej vlády mal už v septembri 2019 priniesť zvýšenie kvality vzdelávania pedagógov. Dodnes sa tak nestalo.

Komora už v novembri 2019 upozornila, že nový zákon zmrazí vzdelávací systém učiteľov a na dlhý čas znemožní profesijný rozvoj pedagogických i odborných zamestnancov školstva.

■ CHYBY NA ZAČIATKU

Tento školský rok sa neuskutočnilo žiadne akreditované inovačné vzdelávanie pre učiteľov podľa nového zákona. Komisia pre profesijný rozvoj, ktorá má za úlohu posudzovať kvalitu organizácií žiadajúcich o akreditáciu v systéme vzdelávania a tiež dohliadať na kvalitu poskytovaných vzdelávaní, začala fungovať až v apríli 2020. Aj táto komisia – už po voľbách – bola vytvorená podľa

komory učiteľov mimoriadne netransparentne. Výber členov, jej štatút a fungovanie sa uskutočnili bez účasti relevantných organizácií, zastupujúcich pedagógov. Ministerstvo odmieta zverejniť zoznam a životopisy vybraných expertov s odôvodnením, že im to „zákon neprikazuje“. Zákon, ktorý si tieto úradníci sami takto nastavili. Kvalita celého postgraduálneho vzdelávania je tak v rukách neznámej skupiny a chýba akákoľvek možnosť kontroly odbornou verejnosťou.

Atraktivita učiteľského povolania je kľúčová podmienka reformy školstva. Jej nevyhnutným predpokladom je aj kvalitné vzdelávanie, ktoré je napojené na rast finančného ohodnotenia pedagógov. Vzhľadom na aktu-

álny stav profesijný rast nie je možný, finančný rast je od septembra 2019 vzhľadom na nový zákon tiež blokován. Jedinou možnosťou zvýšenia platovej tarify pre pedagógov po splnení podmienky praxe je takzvané atestačné konanie, ktorým pedagóg dokazuje svoje profesijné kompetencie pre daný kariérový stupeň. V praxi sa atestačné konanie uskutočňuje otrockým dokazovaním akýchsi profesijných kompetencií. Tieto kompetencie vytvorilo ministerstvo ešte v roku 2017 z eurofondov a vzhľadom na to, že sa ukázali byť v praxi ťažko preukázateľné, ich bude ministerstvo, opäť za použitia eurofondov, prebáť. Nie div, že od prijatia zákona v septembri 2019 doteraz atestáciu po



Stretnú sa najmenší školáci ešte so šlabikármí alebo už rovno s počítačmi?

novom absolvovalo len desať žiadateľov. Viaceré žiadosti, podľa všetkého v rozpore so zákonom, sú zamietnuté.

■ ACH, TIE EUROFONDY

Všetky inovácie stoja na kvalitnom a motivovanom učiteľovi, ktorého podporu prisľúbil minister školstva zabezpečiť z prichádzajúcich európskych fondov. Ak sa nezmení prístup, veľká časť sľubovaného balíka môže ľahko podľa názoru odborníkov z učiteľskej stavovskej organizácie skončiť v koši. Od roka 2009 ministerstvo školstva čerpalo desiatky miliónov eur na zvyšovanie atraktivity učiteľského povolania v takzvanom kreditovom systéme

vzdelávania učiteľov. Jasne sa preukázala nekvalita množstva vzdelávacích programov. Ministerstvo školstva pod tlakom európskej komisie, zhoršujúcich sa výsledkov žiakov v PISA, štrajku učiteľov kreditový systém zrušilo, prípadne len nenápadne premenovalo. Hrozí, že po jedenástich rokoch sa to všetko zopakuje. Prítom ministerstvo plánuje čerpať ďalšie stovky miliónov eur so systémom vzdelávania v nekvalitne nastavenom zákone, s netransparentne vytvorenou komisiou pre akreditáciu a s nereformovanými organizáciami. Ak sa teda neudeje náprava, hrozí deformácia školstva a stámilióny eur vyhodene v koši.

Od augusta sa počet prijímateľov úradnej korešpondencie podstatne zvýši Povinná elektronická komunikácia aj pre cirkvi a poľovníkov

Štefan ZLATOŠ – Ilustračné foto: internet

Od prvého augusta musia mať aktivované schránky aj subjekty zapísané v Registri poľovníckych organizácií a v Registri cirkví a náboženských spoločností. Štatutári by tak mali urobiť v zdrojovom registri a tí, ktorí nemajú občiansky preukaz s čipom a BOK, mali by si ho urgentne vybaviť. Na prístup do elektronickej schránky treba mať občiansky preukaz s čipom a bezpečnostný osobný kód – BOK. Do elektronickej schránky, zriadené na adrese slovensko.sk, sa dostane iba ten štatutár, ktorý má v príslušnom zdrojovom registri správne uvedené údaje v podobe IČO organizácie a meno, priezvisko a rodné číslo.

Štát v súčasnosti eviduje približne tritisícovsto subjektov zapísaných v Registri poľovníckych organizácií, vedenom na Ministerstve pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. V Registri cirkví a náboženských spoločností štát eviduje do dvadsať právnických osôb. Štatutári by si mali skontrolovať údaje, ktoré štátu odovzdali pri zápise ich organizácie do registra, a overiť, že v nich majú uvedené svoje rodné číslo. V prípade poľovníkov vedie register Národné lesnícke centrum, v prípade cirkví je to Ministerstvo kultúry SR. Počet elektronickej schránok

subjektov neziskového mimovládneho sektora, aktivovaných na doručovanie úradných rozhodnutí, sa tak od prvého augusta zvýši približne zo šesťdesiatitisíc na skoro šesťdesiatsepttisíc.

■ AUTOMATICKÁ AKTIVÁCIA

Aktiváciu elektronickej schránky na doručovanie vykoná Národná agentúra pre sieťové a elektronické služby (NASES) automaticky bez toho, aby sa štatutár do svojej e-schránky prihlásil. Iba do takto aktivovaných elektronickej schránok zo strany úradov doručované úradné

rozhodnutia. Štatutári alebo nimi poverené osoby už nechodia so žltým lístkom na poštu, ale rozhodnutia im štát doručuje do úradných e-schránok, zriadených na slovensko.sk. Rovnako platí, že tieto organizácie nemusia úradné podania vybavovať listinne na poštu, ale majú možnosť tak robiť prostredníctvom svojej elektronickej schránky.

■ ELEKTRONICKÉ SCHRÁNKY

Povinnú aktiváciu elektronickej schránky právnických osôb, ktoré odvodzujú právnu subjektivitu od právnej subjektivity cirkví a náboženských

spoločností, štát nateraz odkladá. Možná je však dobrovoľná aktivácia elektronickej schránky pre tieto typy právnických osôb, a to formou listinnej žiadosti zaslanej zo strany štatutára do NASES. Národná agentúra aktívne na doručovanie úradných rozhodnutí e-schránky ďalších organizácií mimovládneho neziskového sektora postupne v jednotlivých fázach podľa zákonom stanoveného harmonogramu. Štatutári nájdu potrebné informácie o elektronickej schránke a prístupe k nim na statutar.sk. Komplexné informácie sú k dispozícii aj na adrese slovensko.sk.

Podľa doterajšieho vývoja sa javí, že štatutári sú si vedomí zodpovednosti a ich záujem postupne rastie.

■ ZODPOVEDNÝ PRÍSTUP

Ku koncu júna prišlo do elektronickej schránky neziskových organizácií, nadácií, fondov, záujmových či občianskych združení 5 420 úradných rozhodnutí. Preto je namieste vyzvať aj poľovníkov a cirkvi, keďže so štátom komunikujú pomerne často, aby situáciu nepodcenili a počítali s tým, že do schránky im budú doručované úradné rozhodnutia.



VŠIMLI SME SI

Architektonická dominanta Žiliny diecézna Katedrála Najsvätejšej Trojice sa v tomto roku spomína pomerne často v súvislosti so začiatkom prvej etapy komplexnej rekonštrukcie. Naplánovaná je v troch etapách na najbližších päť rokov. Práce na exteriéri, ktorými sa má umocniť stredoveký ráz chrámu, sa už začali a majú stáť 1,18 až 1,25 milióna eura. Ministerstvo kultúry do tejto čiastky prispelo grantom okolo osemstotisíc eur. V ďalších dvoch etapách do roka 2025 sa ešte má vynoviť celý interiér katedrály i hnutelné pamiatky v ňom a dodržanie plánovaných termínov je závislé od finančných prostriedkov. Na podporu obnovy katedrály usporiadajú aj benefičný koncert, ktorý sa uskutoční 14. septembra priamo na Mariánskom námestí...



Diecézna katedrála v Žiline prechádza komplexnou rekonštrukciou. Jej obnova je naplánovaná na tri etapy do roku 2025, dokedy budú jej charakteristické veže zrejme zahalené v lešení...

uvoloňoval priestor na vznik ďalšej zástavby či námestia, alebo ju naplnili – ako mnoho iných vtedajších karnerov – morové a iné rany. V kostole je až šesť krypt a dve zamurované studne. Siedma krypta je pod prístavbou Kalvárie na východnej strane kostola, v ktorom sa v roku 1610 pod gesciou palatína Juraja Turza konala známa Žilinská synoda, azda najznámejšia udalosť reformácie na Slovensku. Z dvoch charakteristických veží viac priťahuje pozornosť osve stojaca tá Burianova s renesančnou balustrádou a očividným príbuzenstvom s talianskymi mestskými zvonicami – kampaňami. Zvony z nej zmenila Veľká vojna na kanóny v roku 1917 a až v roku 1924 dodali do nej šesť nových zvonov, ktoré 15. augusta posvätil Andrej Hlinka. A odvtedy sú – verme – poslami mieru a pokoja.

Emil SEMANCO
Foto: Štefan KAČENA

Žilinský karner

V minulých dňoch sa táto národná kultúrna pamiatka dostala do centra pozornosti médií, keď archeológovia objavili v najstarších častiach chrámu, ktoré vznikali ešte v 13. storočí na miestach, kde kedysi stál Žilinský hrad, krytu plnú ľudských kostrových pozostatkov. Možno sú to zrušeného pohrebiska v okolí kostola, ktorý sa prvý raz spomína v roku 1423, keď sa

Centrum Spišskej Novej Vsi sa vyznačuje množstvom pamätihodností Kartuše cností na Provinčnom dome

Najkrajšou budovou Spišskej Novej Vsi je bezpochyby dnešné sídlo Múzea Spiša nazvané Provinčný dom. Názov je odvodený od obdobia rokov 1774 – 1876, keď bolo mesto sídlom Provincie šestnástich spišských miest. Budova je však oveľa staršia, pochádza z 13. storočia a pôvodne slúžila ako mestská radnica. V roku 1443 tu uzavreli mier vojská Jana Jiskru a kráľa Vladislava I.

V roku 1412 kráľ Žigmund Luxemburský si požičal peniaze na vojnu s Benátkami od poľského kráľa Vladislava Jagelovského a do zálohu mu dal trinásť miest spišského regiónu. Záloh sa nakoniec predžil na vyše tristošesťdesiat rokov. V roku 1774 cisárovná Mária Terézia záloh spišských miest Poľsku zrušila a schválila ich žiadosť na zriadenie samostatnej provincie, udelila jej výsady a vlastný erb. Spišská Nová Ves sa tak stala centrom provincie. Pôvodná radnica sa rekonštrukciou a prístavbou v rokoch 1775 – 1776 pod vedením tunajšieho staviteľa Františka Bartla zmenila na Provinčný dom. V prednej časti vzniklo obydlie správcu provincie, pribudovala sa časť dvora a za ňou Malý provinčný dom. V dvornom krídle sídlila polícia, v suteréne bolo väzenie, na hornom poschodí kancelárie a sála, kde sa stretávali starostovia spišských miest včlenených do provincie. V súčasnosti sú v týchto priestoroch umiestnené expozície pripomínajúce slávne historické obdobie mesta s listinou udelenia privilégia cisárovnou

Máriou Teréziou a ďalšie artefakty. Najatraktívnejšou časťou budovy je

ČO INÍ NEPÍŠU



Provinčný dom patrí medzi najkrajšie historické budovy v Spišskej Novej Vsi.

fasáda Provinčného domu s bohatou rokokovou štukovou výzdobou

bou z konca 18. storočia. Priestor medzi oknami je vyplnený šiestimi kartušami. Symbolizujú cnosti, ktorými majú byť obdarení úradníci, zamestnanci miestnej správy. Na spodku kartuší sú stuhu s pozlátenými nápismi v latinskom jazyku. Konkrétne s nápismi – Len podľa váhy, uváženia, Ako si kto zaslúži, Každému, čo mu patrí, Vo dne v noci, Strážca v snoch, Neodvracať oči nikam.

Zásady, ktoré vtedy platili, neustratili nič z aktuálnosti, keďže vo voľnom preklade znamenajú, že úradník sa pri výkone svojej funkcie musí riadiť len materiálnou a morálnou podstatou vecí a bez ohľadu na akékoľvek okolnosti nesmie ho ani vo sne napadnúť nepridržať sa litery zákona.

V roku 1876 bola Provincia zrušená, budova sa dostala do vlastníctva Spišskej župy, ktorá ju prenajímala. Sídlila tu pošta a telegraf. V roku 1894 ju prestavala Sporiteľňa XVI spišských miest a od roka 1954 je budova sídlom Múzea Spiša.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

NÁZORY



Reforma školstva akceleruje

Lubomír PAJTINKA

Nový minister školstva s podporou predsedu vlády, predsedu súčasného i bývalého parlamentu a niektorých poslancov spustil konečne dávno ohlasovanú a očakávanú reformu nášho školstva. Vyslyšal tak požiadavku stoviek žiakov, študentov a rodičov, aby sa v našom školstve udialo konečne niečo prelomové. A stalo sa! V uplynulých dňoch náš parlament, teda národný snem, zmenil sa na veľkú pedagogickú radu, ktorá odsúhlasila drvivou väčšinou hlasov, že s okamžitou platnosťou sa mení doterajší systém skúšania, maturit, štátnic, písania diplomových a iných kľúčových prác žiakov a študentov. Doteraz zastaraná metóda hodnotenia na základe vedomostí a vlastných výkonov sa mení na progresívny a v Európe, ba i vo svete zatiaľ najmodernejší systém tak, že sa bude hodnotiť iba výsledná odpoveď či práca a vôbec nebude dôležitá, akou technikou a spôsobom sa k nej žiak a študent

dopracoval. Lebo, nie je dôležitá cesta, ale výsledok a cieľ! Žiaľ, v rámci diskusie k téme sa našlo pár spiatočníkov, ktorí nepochopili prelomový význam objavu pre paradigmu nášho školstva na nasledujúce roky. Začali reformátorov kritizovať, posmeškovať a viacerí sa usilovali o ich spoločenské znemožnenie. Kritikov našli dokonca aj v akademickej obci. Ako to v takýchto prípadoch býva, nové veci sa presadzujú vždy veľmi ťažko. Ale, podarilo sa!

V metodických pokynoch k tejto zmene sa uvádza, že sa dovoľuje a v niektorých prípadoch dokonca odporúča, aby žiaci pomáhali spolužiaci, našepkávali, aby mu bolo dovolené robiť si ťaháky, pri diplomových prácach je zavedená povinnosť nájsť k vlastnej téme jednu, dve i viac prác, ktoré treba od slova do slova odpísať a vlastným menom podpísať. Od učiteľov a skúšajúcich v celom spektre vzdelávacej sústavy sa očakáva podpora

študentov a prijatie opatrení, aby svojou nepremyslenou iniciatívou nebrzdili žiakov v tomto procese. Mohli by tak ohroziť úspešné abiturientske vykročenie do života týchto adeptov na konci svojho štúdia...

Ministerstvo školstva odporúča, aby boli prvky novej reformy imple-

KOMENTÁR

mentované do nášho vzdelávacieho systému už od septembra tohto roka. Vyzvalo metodikov, výskumné pracoviská a vysoké školy a všetkých, ktorých sa zmena týka, aby s okamžitou platnosťou do tohto času prepacovali legislatívu svojich škôl, vnútorné poriadky, organizačné poriadky a najmä systém klasifikácie a hodnotenia žiakov a študentov. Média dostali za úlohu spustiť informačnú kampaň za presadenie nových myšlienok a trendov v našom vzdelávaní.

Samotné ministerstvo školstva chystá vytvorenie nového výskumného a implementačného pracoviska, ktoré bude zabezpečovať, aby sa nová reforma úspešne realizovala.

V minulosti sa experimentálne na vývoji novej metódy podieľali aj naši najvyšší činitelia, medzi nimi i predseda vlády, parlamentu aj samotný minister školstva. Služi im ku cti, že si svoje inovačné a objavné skúsenosti neponechali sebecky len pre seba, ale podieľali sa s nimi s našou, s európskou i so svetovou verejnosťou. Ako potvrdili naši noví experti kľúčovým problémom bolo, že v našej spoločnosti a najmä v školstve na problémy zajtrajška používame nástroje a myslenie včerajška. A tam musí prísť jednoznačná revolučná zmena. Veríme, že za tento príspevok k pokroku im budeme svojou vďakou prejavovať pri každej vhodnej príležitosti.

Po oznámení tejto správy sa okamžite objavili obdivné správy a komentáre nielen v okolitých krajinách, ale aj v Číne, USA či Nemecku. Autori v printových a elektronických médiách povzbudzovali našu nefalšovanú inovačnú stratégiu, ktorá prináša prelom do doteraz používaného skostnateného procesu skúšania a preverovania kompetencií a zručností žiakov a študentov, ktorým sa odopierala sloboda používania všetkých dostupných

zdrojov a prostriedkov na dosiahnutie želaného cieľa. OECD a UNESCO okamžite privítali úsilie Slovenska prelomiť bariéry v oblasti výchovy a vzdelávania nového človeka. Procesy budú pozorne sledovať a vyhodnocovať. V prípade potvrdenia úspechu sa očakáva, že podobný postup odporúčia všetkým svojim členským štátom. Dokonca sa očakáva, že z uvoľnených prostriedkov EU na oživenie ekonomiky a života jednotlivých krajín by sa malo objaviť i na našom úcte niekoľko desaťmilionová osobitná prémie za netriviálny inovačný postup. Súčasne sa očakáva, že na pracoviskách, kde sa nová metóda experimentálne overovala vzniknú nové technologické a inovačné parky kam budú chodiť zahraniční experti študovať náš unikát.

Treba jednoznačne povedať, že traja magistri súčasného vládneho zoskupenia posunuli za štyri mesiace školstvo do centra spoločenskej pozornosti svojimi prácami viac ako desiatky profesorov, ktorí sa mordovali s reformou školstva tridsať rokov. Je evidentné, že aj v našom školstve sa nájdu tvoriví, jedineční a objavní ľudia. Ich životná dráha nás presvedča, že sú schopní naozaj všetkého a pre získanie svojho diplomu a titulu sa neboja prekročiť staré konvencie. Vivat Academia! Vivant professores...



Na Maticu útočia dlhodobó

Matej MINDÁR

Nástupom nového vedenia ministerstva kultúry sa zintenzívnila kampaň proti Matici slovenskej. Znovu sledujeme, ako mainstreamové liberálne médiá so svojimi článkami proti najstaršej národnej ustanovizni Slovákov systematicky ovplyvňujú dost veľkú časť našej spoločnosti. Nie je to nič nové. Spomeňme si, ako uhorské štátne orgány v druhej polovici 19. storočia vymyslenými argumentmi na istý čas pozastavili jej činnosť. Najväčším hriechom vtedajších maticných funkcionárov bola ochrana slovenského národa proti nelútošnej maďarizácii. Až vznik prvej Česko-Slovenskej republiky priniesol jej oživotvoreníe.

Ani v novom štáte však nebola po chuti všetkým politickým predstaviteľom. Okrem toho, že systematickou prácou pozdvihovala slo-

venský národ, sa postavila sa i proti sekulárnym chýtkam vtedajšieho československého prezidenta Tomáša G. Masaryka. Na začiatku tridsiatych rokov minulého storočia bojovala aj proti šovinistickej českej inteligencii. Pod rúškom koncepcie

POZNÁMKA

jednotného národa československého skupinka českých jazykovedcov na čele s profesorom Václavom Vážným presadzovala zmenu Pravidiel slovenského pravopisu. Cieľom tejto zmeny bola cielená bohemizácia slovenčiny. Len vďaka Matici slovenskej sa tomu zabránilo.

Po druhej svetovej vojne sa postupne dostávala do nemilosti vládnucej komunistickej strany. Pod zámkou internacionalizmu sa opäť spochybňovalo jej opod-

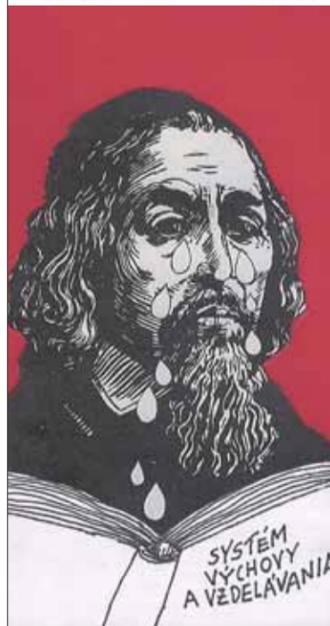
statnenie. Podľa vtedajšej elity bola nemodernou a spiatočnicou organizáciou. Dokonca prezident Antonín Novotný sa verejne netajil svojou antipatiou voči nej a slovenskému národu. Chcel zrušiť Maticu slovenskú. Aj dnes v mene globalizácie, bezbrehej liberalizácie a európskej jednoty neustále niektorí verejní činitelia spochybňujú a zatracujú národné a kresťanské hodnoty. Podobne ako v päťdesiatych rokoch minulého storočia sa aj dnes o Matici slovenskej vyjadrujú ako o spiatočnickej a nepotrebnéj organizácii.

Matica slovenská má stále svoje opodstatnenie. Jej úlohou je neustále utvrdzovať slovenský národ, že len vďaka silnému národnému povedomiu môže prežiť v súčasnom globalizovanom svete. Tu je odpoveď, prečo sa mnohí libe-

rálni progandisti snažia nadobro oslabiť jej činnosť. Bohužiaľ, zdá sa, že súčasné vedenie rezortu kultúry ťahá s nimi za jeden povraz. Okrem toho, že dookola spochybňuje jej činnosť a podstatu, kritizuje aj náš týždenník Slovenské národné noviny. Vraj vulgarizujeme verejný diskurz. Musíme sa preto pýtať, čo pani ministerke prekáža? Predseda MS Marián Gešper sa v diskusnej relácii platformy Moje Slovensko zastal vydávania tohto periodika: „Je veľmi smutné, keď riešime takouto formou Slovenské národné noviny. Myslel som si, že v demokratickej spoločnosti môžu byť rôzne názory. A to jedným dychom zdôrazňujem, že isto nevulgarizujú. Slovenské národné noviny v drvinej väčšine sa venujú kultúrno-spoločenským rubrikám. Len primerane publikujú aj politické témy formou analýz a komentárov, pričom mnohokrát sú kritické voči všetkým stranám.“

Musíme len dúfať, že súčasné vedenie ministerstva kultúry prehodnotí svoje doterajšie postoje voči Matici slovenskej. Napriek osobným zlyhaniam niektorých jej členov v nedávnej minulosti má stále svoje pevné miesto v našej spoločnosti.

GLOSA'R
ANDREJA MIŠANEKA



SPOZA OPONY

Bolo to dávno, keď som sa stretol so zaujímavým indickým spisovateľom, samozrejme sa hovorilo o Mahátmá Gándhím. Mój autor si nepoložil otázku o tejto najvýraznejšej postave indického boja proti britskému kolonializmu. Nezaoberal sa jeho učením pasívneho odporu, ktoré dalo do pohybu mnohomiliónové indické masy. A dodnes je podnetné, už ani neviem, v ktorej generácii, pre ľudí mimo Indie. Mój autor si položil otázku o vrahoch, o tých, ktorí v hlavnom meste Indie na konci januára 1948 Gándhího zavraždili. Aké mali motívy? Čo ich viedlo?

Vyhral ich z popola zabudnutia, lebo bol zvedavý, ako vzniká zlo.

Túto debatu si roky uchovávam, pretože sa odohrávala na pozoruhodnom mieste – na mohyle na Bradle. Chcel som Indovi, príslušníkovi starej kultúry, ukázať zo Slovenska niečo pozoruhodné. Ešte k tomu nám prišlo počasie, a tak sme sa rozpravovali o dvoch postavách, ktoré zasiahli do dejín svojich národov, stáli pri vzniku svojich štátov.

Bez veľkých slov, ktoré sa často menia na prázdne frázy, sme si porozumeli. Každý, kto sem príde, asi pochopí, aká veľká to bola bolesť, ktorá navrátila toľko kameňa na hrob jedného Slováka a troch Talianov.



Prečo má staroba istý bonus

Dušan D. KERNÝ

Bodku za celou scénériou dala maličká skupinka mládenčov, na mohyle spievali Kto za pravdu horí. Mój Ind sa dovtedy, že ich podnietila posvätnosť tohto miesta, aby sem prišli a zaspievali hymnickú pieseň. Odišiel s presvedčením, že iste je to pútnické miesto, veď inak by som ho tam nevodil.

Druhú bodku, ale tej už Ind nevenoval pozornosť, urobilo auto, ktoré upalovalo hore kopcom, kým my sme už išli dolu a nebolo ako na úzkej ceste nás

zastaviť. Bolo to auto značky Volga v známych bieložltých farbách VB – Verejnej bezpečnosti. Niektorí usilovní, veď vtedy ešte neboli kamery a mobilné telefóny, musel dolu v mestečku byť ustarostený, nejaká miestna

dil zbierku na všetko, čo súvisí s týmto pamätníkom a s touto pamäťou.

Dodnes mi zopár známych, ktorí o príhode a mojom zaujatí mohylou vedeli, pripomínajú obdobie, keď vonkoncom nebolo

Už aj preto nie, lebo za každej minulosti, ktorú sme dovtedy, ale aj potom žili, bolo pooblepované mnohými, vonkoncom nie pozitívnymi charakteristikami. Výhoda dlhšieho veku na Slovensku je v tom, že človek, ak si uchováva pamäť, zisťuje, koľko minulosti sme žili. Nič sa tak nemenilo ako naša minulosť. Vždy pri každej zmene sa nám naša minulosť mení rovno pred očami. Ale aj vidíme, čo sa z tej minulosti opakuje!

Povedal by som, že tí, čo si veľa pamätajú, sú vlastne aj riziková skupina. Týka sa to nás všetkých. Zažili sme nielen časy, keď nevinná návšteva bradlianskej mohyly vyvolala policajnú pozornosť, najmä sme zažili tak ako nikto v Európe ideologickú indoktrináciu, niekoľkokrát sa nami prehnali vlny ideologickej kontroly jediného správneho názoru.

Tak ako môjho indického priateľa, ktorého až tak nezaujímala Mahátmá Gándhí, ale motivácia jeho vrahov, ani mňa vlastne až tak nezaujímala Štefánik ako to všetko, ako sa potláčalo. Ako fungoval mechanizmus zastrážovania a štátny mechanizmus kontroly, mechanizmus poplatnosti niečomu, čo bolo cudzie.

až také žiaduce ísť k nej. Považovali to vtedy za svoju odvahu. Veď to všetko nebolo v atmosfére obáv a vrchnosťou hneď niekoľkých ministerstiev širokého zastrážovania až také prirodzené. Človek sa aj vtedy vždy radšej vyhol problémom a neplietol sa úradom, ministerstvom či dokonca priamo ministrom či ministerke do cesty...

Povedal by som, že „bežný“ človek bol zastrážovaný. Veď také slovné spojenie ako slovenské národné čítanie ani nejestvovalo.

SEBAOBRAHA

Sociálna sieť TikTok si získava čoraz väčšiu popularitu a stáva sa obrovskou konkurenciou pre Facebook aj Instagram. Je to online služba, ktorá sa zameriava na nakrúcanie a zverejňovanie videí. Jej pôvod je v Číne a aktuálne ju celosvetovo používa približne pol miliardy ľudí.

Nebezpečné výzvy

Polícia vyzýva rodičov, aby boli opatrni a viac sa zaujímali o to, čo zverejňujú ich deti vo virtuálnom priestore, s kým a akým spôsobom komunikujú. Hrozí nielen šírenie nevhodného, neraz pornografického materiálu, ale aj iné nebezpečenstvá, ako sú trebárs rôzne nebezpečné výzvy, pri ktorých by si mohli práve tí najzraniteľnejší ublížiť.

Okrem polície sa do výzvy pravidelne zapájajú aj sociológovia a psychológovia. Prizvukujú, že najpodstatnejšia je komunikácia. Dospelí by sa mali s deťmi rozprávať o nástrahách sociálnych sietí, a tiež kontrolovať, koľko času na nich trávia.

TikTok vznikol v roku 2013, spočiatku bol však dostupný iba v Číne. Celosvetovo je dostupný od roka 2018. Ponúka možnosť vytvárať videá s použitím ukážok hudby a ďalších efektov. Pred dvoma rokmi sa TikTok stal v USA najštáhovanejšou aplikáciou. Jeho popularita rastie rovnako aj v Európe.

Pri vyšetrovaní jedného z prípadov sa ukázalo, že pod profilom dvanásťročného chlapca s rakovinou, ktorý nadväzoval cez TikTok kontakt s mladými dievčatami, sa v skutočnosti skrýval dvadsaťosemročný Američan z Kentucky.

Medzi užívateľmi aplikácie absolútne prevládajú dievčatá v adolescentnom veku; navrhnutá je pre vekovú kategóriu od dvanásť rokov. Pri registrácii však nie je dátum narodenia nijako overovaný a váš profil sa automaticky po registrácii stáva verejným. Podľa údajov spoločnosti Generation Numerique má na TikToku svoj profil takmer štyridsať percent francúzskych tínedžerov vo veku od jedenásť do štrnásť rokov. V súvisiacom prieskume tejto spoločnosti pritom potvrdilo až šesťdesiat percent z oslovených dievčat, že TikTok využívajú, pri chlapcoch to bolo len pätnásť percent. A práve táto špecifická cieľová skupina láka sexuálnych predátorov. Mnohé dievčatá v záujme zaujať a užiť si svojich pätnásť sekúnd slávy v najmodnejšej sociálnej sieti, preto pre svoje videá volia sexuálne vyzývavé pózy, používajú drsný jazyk a podobne, ďalší ich zas komentujú, pričom v komentároch sa pomerne často objavujú žiadosti o poslanie ďalších vyzývavých videí, prípadne o súkromný kontakt. Iste, v aktuálnej verzii už možno nastaviť privátny profil, respektíve obmedziť sledovanie „nevhodného“ obsahu, prípadne blokať konkrétnych užívateľov, je to však na dobrovoľnej báze.

Ján ČERNÝ



Ivan PAŠKA: Chceli sme vzbudiť hrdosť na našu národnú inštitúciu Svedectvo o udalosti, ktorá mnohé zmenila

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív Ivana PAŠKU

Dvojica televíznych profesionálov vytvorila pozoruhodný dokument o jednej z prelomových udalostí, ktorá sa týka Matice slovenskej. Po rokoch sa vrátili k udalosti, ktorá mnohé zmenila v životoch jej aktérov aj inštitúcie, ktorá im bola viac než iba pracovisko. Vytvorili dokument o konflikte prezidenta štátu z Prahy a správcu Matice v Martine. Zaznamenáva ich ostrý osobný konflikt, pri ktorom slovenské argumenty sprevádzal český krik...

• Čo bolo podnetom a motiváciou na vytvorenie tohto filmu?

Na tvorbe dokumentárneho filmu Matičiar sa so mnou najväčšou mierou podieľal Vojto Baltay. Bol profesionálne dobre pripravený, ako kameraman pôsobil skoro päťdesiat rokov, ako novinár bol pri významných udalostiach druhej polovice storočia, pamätal sa aj na šesťdesiate roky v Martine. Pri finalizácii filmu nám však pomáhali aj ďalší kolegovia, prevažne známi novinári. Chceli sme vzbudiť hrdosť na udalosti, ktoré v rokoch 1963 – 1967 opäť prešli Martin a v ňom našu najstaršiu a najvýznamnejšiu národnú inštitúciu Maticu slovenskú.

• Na čo ste sa pri koncipovaní snímky sústredili?

Zamerali sme sa na obdobie pred reformným rokom 1968, keď sa správcem MS stal Juraj Paška. Matica oživala, opäť vstupovala do povedomia národa. S nárastom vlasteneckých aktivít rástli aj ostré kritiky i vyhrážky Prahy. Vyvrcholením sporov bola nečakaná návšteva prezidenta a najvyššieho stranického predstaviteľa ČSSR Antonína Novotného 7. augusta 1967. Prišiel do Matice, správal sa škandalózne, obvinil Maticu z nacionalizmu, neprijal pohostenie ani matičné dary. Toto správanie verejnosť rozhorčilo, všeobecne sa to považovalo za urážku celého národa, výrazne to ovplyvnilo verejnú mienku. Oficiálna tlač to zamlčovala, akoby sa nič nestalo. Vo filme sme nepracovali s legendami, ale pripomenuli priebeh prelomových udalostí tak, ako sú uložené v archívnych materiáloch.

• Spomínate, že udalosť zmenila celkovú atmosféru na Slovensku...

Šesťdesiate roky minulého storočia boli rokmi politického uvoľnenia. Do Matice prišli noví vzdelaní a talentovaní ľudia – Mišo Kováč Adamov, Michal Fedor, Peter Liba, Štefan Hanakovič, Pavol Vongrej, Jaroslav Rezník, Alojz Kuruc, Ján



Siedmy august 1967: Prezident ČSSR Antonín NOVOTNÝ s hnevom opúšťa Maticu slovenskú v Martine.

Halienska a ďalší. To oni pripravili pre nového správcu Juraja Pašku z Bratislavy vlastenectvom presiaknutú pôdu. Formoval sa kolektív ľudí so spoločným cieľom. Takto vznikol Literárny ústav, Pamätník slovenskej literatúry a zrodila sa aj tradícia Martinských kultúrnych slávností. Dnes si myslím, že práve pre toto spoločné nadšenie by sa ten film nemal volať Matičiar, ale Matičiari. Mimoriadnou udalosťou boli oslavy stého výročia vzniku Matice slovenskej v roku 1963. Prezident chcel oslavy utuľtať. Mali to byť nepatrné regionálne slávnosti, no nepodarilo sa mu to. Oslavy vyzneli veľkolepo. Zásľuhu na tom mali všetci pracovníci, ale najmä Mišo Kováč Adamov. Bol hlavným organizátorom a pravou rukou správcu. Z tých pracovných vzťahov sa časom vyvinulo hodnotné priateľstvo, ktoré pretrvalo celých štyridsať rokov. A Mišo Kováč Adamov stál pri správcovi, aj keď Maticu celkom neplánovane navštívil A. Novotný.

• Ten bol všeobecne známy svojou neobľobnou protislovenskou politikou...

V lete 1967 neprišiel do Matice na oficiálnu návštevu. Bol na oslavách storočnice Martinského gymnázia

a do Matice si len tak „odscočil“, aby ju opäť pokarhal za prílišnú aktivitu. Prekážali mu jej kritické postoje v starostlivosti o slovenských krajanov. O tých sa v rámci centralizovaného riadenia staral Československý ústav zahraničný (ČÚZ) v Prahe. Slovensko sa o svojich krajanov starať nesmel. A tak sa stávalo, že členov delegácií zahraničných Slovákov, ktorí prichádzali do vlasti, nemal v Prahe kto privítať v ich rodnej reči. Oficiálne presadzovaná centralizácia spôsobila, že takmer všetky krajské tlačoviny v slovenčine sa archivovali v ČÚZ a matičiari sa k nim dostávali len sporadicky a s problémami. Počas takejto niekoľkoročnej „krajskej starostlivosti“ sa v ČÚZ niekde „stratilo“ štyridsaťtisíc kontaktných adries zahraničných Slovákov! A. Novotný nechcel prijať argumenty slovenskej strany, správcu obvinil z rozbičajstva jednotnej československej kultúry, čo bol výplod vtedajšieho pražského čechoslovakizmu. Kritické argumenty správcu prezidenta rozhevali natoľko, že začal na neho kričať. Atmosféra bola neznesiteľne dusná. A. Novotný sa odmietol podpísať do pamätnej knihy, odmietol aj pripravené dary. Zlostný opustil budovu, kde ho zastihla kamera Čs. televízie.

Zo záberov zreteľne vidieť, v akom rozpoložení opúšťa Maticu. Matičiari potom dary poslali poštou na Pražský hrad. Tam ich však neprevzali, ale vrátili s odkazom: „Adresát zásielku neprijíma.“ Onedlho prišiel iný jasný odkaz: Juraj Paška musí byť z funkcie správcu Matice slovenskej odvolaný. Stalo sa tak tri mesiace po prezidentovej návšteve...

• Dokument ste vytvorili s odstupom desaťročí, ako ste to vnímali?

Keď v auguste 1963 na Slovensku prebiehali veľkolepé oslavy stého výročia založenia Matice slovenskej, bol som vojakom základnej služby a veľmi som nevnímal, čo dôležité sa v Martine dialo. Význam „Martinského predjara 1968“, ako ho pomenoval slovenský spisovateľ, teatrolog, bibliograf a kulturolog docent Mišo Kováč Adamov, som plne pochopil až neskôr počas štúdií na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove. Na tej istej škole, kde si môj otec Juraj Paška prebral v máji 1972 výpoveď z trvalého pracovného pomeru. V zdôvodnení výpovede sa píše: „Dubčekove zásluhy o Maticu slovenskú ste nekriticky vyzdvihli aj v rozmožnenom rukopise Dejiny Matice slovenskej.“ Ten citát vo filme nie je, ale k jeho životopisu patrí.

• Na čo ste pri tvorbe dokumentu kladli dôraz?

Vždy sú najdôležitejšie fakty. Dokumenty z obdobia, o ktorom náš film hovorí, sú uložené v archívoch Matice slovenskej, Slovenskej národnej knižnice a Univerzitnej knižnice aj v archíve Slovenskej televízie. Najcennejším doplnkovým zdrojom boli autentické výpovede vtedajších matičiarov. Za svoj úprimný vzťah k národu a jeho kultúre prežili roky ponižovania, pritom ju tvrdojšie bránili a nasmerovali na cestu obnovy.

• Ako na dokumentárnu hodnotu snímky hľadíte dnes?

Dokumentárny film Matičiar mal premiéru vo Zvolenskej Slatine – v rodnej obci Juraja Pašku v roku 2015 pri príležitosti jeho nedežitého stého výročia. Miestny odbor Matice slovenskej mu odhalil Pamätnú tabuľu v strede obce, neďaleko Evanjelickej ľudovej školy, kde Juraj Paška v roku 1937 začínal pôsobiť ako učiteľ. V súčasnosti je dokument Matičiar uložený v archívoch Matice slovenskej a Slovenskej národnej knižnice. Bude prospešné, keď ho zverejníme aj na sociálnych sieťach, iste má čo povedať aj k dnešku.

O ČOM JE REČ

Pri písaní týchto riadkov myslím na tie nezabudnuteľné chvíle znovuoživenia Slovenských národných novín. Bože, veď odvtedy ubehlo už tridsať rokov, teda tiež jubileum ako u Štúrových SNN (175). V pamäti sa mi zjavuje tvár Drahoša Machalu, môjho prvého kolegu v bratislavskej redakcii, ale aj nezabudnuteľného Romana Kaliského.

To boli páni novinári! Doba bola rušná: v máji 1990, keď prišiel do redakcie Drahoslav Machala, dostali sme dve miestnosti na prvom poschodí budovy na Františkánskej 2. Iba chvíľu to trvalo, kým si do SNN našli cestu vynikajúci novinári, spisovatelia, výtvarníci, muzikanti, aj politici. Nebola to náhoda, trochu sme tomu pomohli aj my: písali sme listy, telefonovali, oslovovali ľudí, stretávali sa. Zmenili sme i podobu novín. Škoda, že nemáme fotografiu steny v redakcii, kde boli podpísané osobnosti, čo redakciu navštívili, ktoré prispievali do nášho týždenníka. Zbližovala nás myšlienka národného povedomia. Aby sme zvýšili predajnosť novín, chodili sme do bratislavských ulíc a tam SNN predávali sami ako kolportéri. Nielen noviny, ale aj samotná

Matica naberali na razantnosti. Namiesto architekta Grusku zvolil Výbor Matice v lete 1990 za predsedu bývalého podpredsedu vlády „národného porozumenia“ – ekonóm Ing. Jozefa Markuša. Redakčné miestnosti SNN v Bratislave sa postupne menili nielen na pracovisko, kde vznikali noviny, ale aj na akúsi „dielňu nezávislosti“. Tu sa kuli nápady, aj skutky, ktoré



V dielni nezávislosti

Peter ŠTRELINGER

vznik nezávislej Slovenskej republiky priamo podporovali. A veľikánsky prínosom pre SNN, ale i pre samotnú Maticu bol na jeseň 1990 príchod Romana Kaliského. Po desiatich mesiacoch riaditeľovania v Slovenskej televízii prišiel do Slovenských národných novín, ktorých oživotvorené vlastne on vymyslel. A za nim prichádzali ako včely na kvet jeho priatelia, rovesníci. SNN vďaka nemu získavali nielen nových prispievateľov, ale zvyšovali kvalitu. Noviny sa stali platformou, kde sa mohli

publikovať politické názory, ktoré presadzovali vytvorenie samostatnej demokratickej Slovenskej republiky.

Jedným z takýchto neopakovateľných aktivít bol politický zápas o zákon o štátnom jazyku. Zažili sme pritom famózne referendum, kde za podporu matičného návrhu jazykového zákona hlasovali matičiari formou pohľadníc. Zhromaždilo sa ich vyše tristo tisíc, to bola sila! To už

bol hlas volajúci po zvrchovanosti Slovenska. Mocenská strana VPN a, samozrejme, aj havlovská Praha považovali túto iniciatívu Matice za prejavy nacionalizmu. VPN organizovala na pomoc „náhodné“ návštevy prezidenta Havla, ktorý však Slovensku a Slovákom príliš nerozumel. Narýchlo zvolané „provádne“ mítingy boli kontraproduktívne. Názory davu sa rýchlo menili – a tí, čo v novembri štrngali kľúčami, zasypali tribúnu s predstaviteľmi VPN, Fedorom Gálom a Havlom – vajčkami...

Pri týchto udalostiach, samozrejme, nechýbali ani SNN. To zvyšovalo ich prestíž. Politická situácia sa odrážala v komentároch aj v rozsiahlych reportážach. Popri redakčnej práci sme sa činili tiež organizačne: na pôde SNN bol založený Umelecký odbor Matice slovenskej. Jeho členmi sa stali najväčšie osobnosti slovenského kultúrneho života. Patrili sem špičkoví výtvarníci (M. Laluha, O. Zimka, E. Puček, L. Cvengrošová), hudobní skladatelia (J. Malovec, F. Klinda, T. Andrašovan), ale aj spisovatelia a novinári (I. Kružliak, J. Smolec, V. Šíkula, D. Slobodník, L. Ťažký), herci (G. Valach, I. Rapaičová, J. Sarvaš a O. Malachovský). Mohli by sme menovať ďalšie udalosti, kde sa vrcholovú mierou podieľala redakcia SNN. Organizácia Matičného plesu, všetky iniciatívy, ktoré prispeli k vyhláseniu zvrchovanosti SR. Zvlášť príprava Kongresu slovenskej inteligencie na Donovaloch koncom mája 1992. Potom júnové voľby, kde jednoznačne zvíťazili sily, ktoré si želali samostatný štát. To sa prejavilo i vyhlásením zvrchovanosti 17. júla 1992, schválením ústavy a vznikom samostatnej Slovenskej republiky 1. 1. 1993. To boli prelomové chvíle Slovenska, pri ktorých nechýbali oživotvorené SNN.

Ich existencia je aj dnes zmysluplná a potrebná.

Profesor Jozef LEIKERT poskytol nášmu týždenníku zaujímavé svedectvo

Antonín Novotný sa vedel vynachádzavo vršiť

Pripravil Dušan D. KERNÝ – Foto: Lubo BALKO

Legendárny IV. zjazd československých spisovateľov sa konal 27. až 29. júna 1967 v Prahe. Spoločnosť od tohto zasadania veľa očakávala, a ešte viac očakávali samotní spisovatelia – dúfali, že zjazd sa bude niesť v podobnom duchu ako historický II. zjazd československých spisovateľov v roku 1956.

Prvý tajomník ÚV KSČ Antonín Novotný, ktorý bol zároveň prezidentom republiky, a jeho pravá ruka tajomník ÚV KSČ Jiří Hendrych krátko pred zjazdom dostali hlásenie Štátnej bezpečnosti, že rokovanie nebude bezvýhradné a treba sa pripraviť na rôzne alternatívy, preto chceli mať všetko pod kontrolou. Predloženou rukou ÚV KSČ mala byť stranická skupina pri Zväze československých spisovateľov, na ktorú sa najväčší spoliehali.

Deň pred zjazdom zvolal ÚV KSČ poradu delegátov komunistov z Čiech a Moravy. Na počudovanie, poradu nevedel predseda stranickej skupiny Jan Procházka, ale ideologický tajomník ÚV KSČ Jiří Hendrych, ktorý okrem iného prečítal list ústredného výboru strany s dodatkom o izraelsko-arabskej vojne. Nezvyčajné bolo nielen vedenie porady, ale aj zverejnenie listu ústredného výboru adresovaného len spisovateľom, ktorí boli členmi komunistickej strany. Predsedníctvo ÚV KSČ s formou listu súhlasilo už 13. júna, ale súdruhovia na čele s Hendrychom ho ešte celý týždeň „vylepšovali“. Napriek tomu „pastiersky list“, ako ho nazvali niektorí spisovatelia, nebol dobre prijatý, spisovatelia ho prijali dost rezervovane.

■ MŇAČKOVO SVEDECTVO

„Prekvapením pre slovenských spisovateľov bolo, že nás na poradu nezavolali, pritom sme pokojne mohli prísť do Prahy o niekoľko hodín skôr,“ spomínal po rokoch Ladislav Mňačko. „Nechceli nás tam, hoci ‚problematički‘ boli niektorí českí, a tých potrebovali najskôr ‚spracovať‘. V tom čase na Slovensku spisovatelia neboli veľmi pribojní, svojou tvorbou som sa azda najväčší vynímal.“

Za legendárnym II. zjazdom v mnohom zaoštal IV. zjazd, ale v niečom ho predsa predbehol. Viaceré príspevky kritizovali stav spoločnosti a útočili na komunistickú stranu. Druhý muž v stranickej hierarchii Jiří Hendrych situáciu nezvládol a zo zjazdu zutekal. A delegácia ústredného výboru spolu s ním. Antonín Novotný vyčítal Hendrychovi zbabelosť, a keď sa nečakane objavil na ÚV KSČ, prekvapene sa ho spýtal: „Čo tu robíš? Máš byť predsa na zjazde spisovateľov!“

To, čo sa odohrávalo medzi Novotným a Hendrychom, prezrádzajú materiály v Národnom archíve v Prahe. „Hendrych si neustále utieral pot a rozprával, čo sa na zjazde odohralo, pohotovo mal pripravené návrhy odvetných opatrení. Načisto stratil hlavu, keď s celou delegáciou opustil zasadanie; to, prirodzene, znamenalo vyprázdnenie poľa a porážku. Už toho mal na svedomí dosť, neudržal som sa a zakričal som: „Ako si to predstavuješ! Opustil si zjazd a pole pôsobnosti si uvoľnil reakcii, namiesto toho, aby si hneď na mieste odrazil všetky tie špinavé útoky proti komunistickej strane, proti socializmu!“

Novotný poslal Hendrycha naspäť. Ladislav Mňačko v roku 1993 o tom povedal: „Muselo to byť pre Hendrycha ponižujúce: vrátiť sa medzi tých, od ktorých zutekal. Vždy som mal z neho pocit, že sa spisovateľov bojí, lebo na nich nemal. Bol zlý, arogantný a protivný, čím zakrýval svoju neschopnosť. Škoda, že aj spisovatelia sa ho báli. Nemali pred ním rešpekt, ale obyčajný strach, lebo mu nič dobré nehľadalo z očí. Na zjazde sme ho mali vypísať a nedovoliť mu vrátiť sa späť. Boli sme však nejednotní, nepresvedčiví, hoci dostatočne

revoluční. Spisovatelia vždy boli – a zdá sa, že aj budú – roztriešeni. Súdržnosť u nich nehľadajte.“ Mňačko nebol na zjazde celý čas. Prvý deň prišiel trochu neskôr, podal ruku, prehodil pár slov a vypočul si niekoľko referátov. Viacerí si mysleli, že vystúpi s revolučným prejavom ako na predchádzajúcich zjazdoch, ale nečakane odišiel.

Neskôr prezradil, že keď videl za predsedníckym stolom protivného Hendrycha a ďalšie oduté tváre, stratil záujem. Na jednej strane sa v ňom ozývala túžba vykričať všetko, čo mal na duši. Na strane druhej si hovoril, že to nemá význam, lebo zjazd nič nevyrieši.

Na druhý deň na rokovanie zjazdu neprišiel, hoci v materiáloch (proto-

POD POKRIEVKOU

koloch) zo zjazdu, vydaných knižne v roku 1968 vo vydavateľstve Československý spisovateľ, sa píše, že Miroslav Válek, ktorý viedol dopoludňajšie rokovanie, požiadal dopredu schválených spisovateľov, aby v predsedníctve zaujali miesta a prišli si sadnúť za predsednícky stôl. Prečítal aj meno Ladislava Mňačka, ktorý chýbal a jeho stolička ostala celý čas prázdna...

Mňačko si prvý deň nezobral ani zjazdové materiály, ktoré dostal pri prezentácii. Mnohých prekvapilo, že sa pridal k skupine, ktorá protestovala proti politickej radikalizácii zjazdu, od neho sa to očakávalo najmenej. Okrem neho list podpísal Ivan Skála, Jarmila Glazarová a Josef Sekera.

■ SVEDECTVO PO ROKOCH

Mňačko ešte ten večer pochovil, že neurobil dobre. Po návrate z emigrácie v Izraeli sa k IV. zjazdu vrátil v rozhovore s Rudolfom Olšin-ským, uverejnenom v Kultúrnom živote 24. mája 1968: „Nemožno vysvetliť, čo sa vysvetliť nedá. Prišiel som na zjazd spisovateľov, bol som na ňom dve hodiny a po celý čas som mal pocit, že som v Kafkalande. Že po tretí raz sa zúčastňujem na tom istom. Videl som toho istého Hendrycha, tie isté tváre, počul som tie isté vety, ktoré vyjadrovali tie isté princípy. Čakalo ma po tretí raz vystúpiť a vraviť to isté: že budem písať pravdu a iba pravdu. Tento môj pohľad na zjazd bol mylný a z mylného pohľadu vyplynul aj môj ďalší omyl. To je jedna stránka veci. Musím povedať, že v tom čase som už intenzívne rozmýšľal o tom, čo urobím. Vravil som si: týchto niekoľko desiatok ľudí už dávno poznám moje názory. Proklamovať ich tu, v tejto situácii a opäť, je smiešne. Treba urobiť čosi iné ako proklamovať. A okrem toho bolo tu aj čosi tretie. Ozval sa vo mne ten známy pocit sentimentálnej disciplíny. Na jednej strane som si vravel: treba vykričať všetko; na druhej sa vo mne ozývalo: tento zjazd aj tak nič nevyrieši, iba sťaží situáciu – zbytočne, neplodne, jalovo.“

A ako zdôvodnil, prečo list podpísal?

„Veľa sa napísalo o rozpornosti mojej povahy. Z nej vyplýva možnosť prejsť z jedného extrému do druhého. Keď som si povedal: bude to škodiť, hľadal som škodlivé mimo seba, aby som pred sebou ospravedlnil škodlivosť v sebe. Toto všetko sú iba reminiscencie na to, čo sa dialo vo mne. Akt podpisu však bol celkom prostý. Túto akciu organizoval môj priateľ, ktorého nazývajú dogmatikom. Ak je niekto mojim priateľom, nech ho ktokoľvek nazýva akokoľvek, priateľom mi neprestane byť. Videl som ho zúfaleho,



Profesor Jozef LEIKERT prostredníctvom dôverného poznania Ladislava Mňačka opäť nahliada do zákulisia dramatických udalostí v združeních spisovateľov aj v Matici slovenskej.

rozrušeného, a keď mi povedal podpísať, povedal som si, nemôžem odmietnuť. Viem, že som to nemal podpísať. Nechcem brániť nikomu, aby si to, čo som urobil, vysvetlil po svojom.“

Nahovoril ho na to Jiří Hájek, pričom sám list nepodpísal. Prečo? To Mňačko ani po rokoch nevedel.

■ NOVOTNÉHO BOJKOT

Na predchádzajúcich zjazdoch spisovateľov bol prítomný aj prezident. Teraz si tiež mnohí mysleli, že prezident Antonín Novotný príde, ale ten zjazd bojkotoval. Báť sa konfrontácie, že mu niekto niečo vykričí priamo od rečniceho pultu. Určite by bolo došlo k väčšiemu rozporu než s Hendrychom. Spočiatku by bol prezident spisovateľov asi demagogicky presviedčal (možno aj kritikom), že u nás je dobre a komunistickej strane sa zbytočne krivdí. Pavel Kohout, Alexander Kliment, Ludvík Vaculík, Jan Procházka, Milan Kundera či Ivan Klíma však v prejavoch tvrdili čosi iné. Takisto boli komunisti – a nie hocjakí. Inými slovami sa s nimi stotožňoval Václav Havel, ktorý nebol v KSČ, a ďalší nestraniční.

Ako napísali Hans Renner a Ivo Samson v knihe Dejiny Česko-Slovenska po roku 1945 „Novotný na tento otvorený protest ‚svedomia národa‘ reagoval sériou represívnych opatrení, ktoré však mnohí členovia ÚV KSČ neschvaľovali: Začal si hatať cestu, z ktorej sa o pár mesiacov nevedel vymotať. Skončilo sa to jeho odvolaním z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ a neskôr aj z funkcie prezidenta republiky. Peter Karvaš v roku 1999 o tom povedal, že „zjazd bol pre Novotného, Hendrycha a stranu veľkým fiaskom“.

Skôr ako Novotného odstavili, narobil mnohých spisovateľom, vrátane Mňačkovi, veľa zla. Nenávidel ho – rovnako ako Mňačko jeho. Averzia bola vzájomná, s tým rozdielom, že Mňačko poznal svet a ľudí lepšie ako prvý muž v štáte. Novotný strávil celý život v Prahe a nemal ani tušenie, ako žijú obyčajní ľudia mimo hlavného mesta. Hovorí sa, že nepoznal ani niektoré časti Prahy. Triasol sa o funkcie a tomu podriaďoval svoje rozhodnutia. Ani charakterovo nebol veľmi silný, často bol úlisný a servilný, neskôr pokrytecky a arogantný. Najradšej plával v mútnych vodách.

Mňačkovi najväčší prekážalo, že Novotnému nešlo o stranu, ale najmä o seba. Bol egoistický, samolúby a vzťahovačný. Akúkoľvek kritiku strany bral tak, akoby bola namierená

proti nemu. Vyznával zvláštnu filozofiu: v kritickej situácii prežiť, prečkať a nakoniec sa pomstiť. A pomstiť sa vedel originálne.

■ SLOVÁKOV PODCEŇOVAL

Takého človeka sa nedalo mať v láske či v úcte, nieto ešte tolerovať, čo sa o ňom verejne vedelo. A predovšetkým nemal rád Slovákov...

Ladislav Mňačko v roku 1992: „Stále sa k nám správal povýšenecky a podceňoval nás. Načisto sa mi sprotivil, keď sa ma arogantne opýtal, prečo sa hlásim k Slovákom, keď som Čech. Odpovedal som mu, že som Slovák a som na to patrične hrdý. Čechom som nikdy nebol, narodil som sa na Morave a bližšie sme mali k Slovákom ako k Čechom. Spustil som na neho: „Ale vy, súdruh prezident, nepatrite nikam, veď vás ani Pražania nemajú radi. A o Slovensku ani nehovorím. Ja, na rozdiel od vás, som všade doma, ale vás národ nemiluje...“

Ani sa nečudujem, že ma nenávidel, veď som mu pred svedkami na jednej recepcii povedal, že si ho národ neváži a mal by odstúpiť. Zúril na mňa aj preto, lebo som mu vykal – to bola preňho najväčšia urážka. Zakladal si na tom, že robotníkom tykal. Usiloval sa vzbudzovať dojem, že je jedným z nich. No svojím správním dával najavo, že je kýmisi viac. Už aj tým urážal čestných súdruhov...

Raz na recepcii na Pražskom hrade ma chcel predstaviť nejakému zahraničnému hosťovi a ironicky sa ma opýtal: „Ako sa máte, pán Mňačko?“ Zagánil som naňho a otočil som sa na opätku. Viem, voči hosťovi to bolo neslušné, ale takto som dal najavo vzťah k hlave štátu a prvému tajomníkovi KSČ, ktorého som si nevážil. Spravil som to úmyselne, aby hosť videl, ako máme v láske prvého muža v štáte.

Na inej recepcii sa zase nahlas spýtal, či je tu aj súdruh Hnačko? Zakričal som, aby všetci dobre počuli: „Áno, som tu, súdruh Novák,“ čo ho veľmi urazilo, lebo Novák bola „približná“ postava z úspešného filmu, ktorý všetci dobre poznali...

Tiež som sa dozvedel, že na zasadnutí ÚV KSČ hovoril o mne ako o „pochybnom pisáčkovi Mňackovi“, ani mäčkovi nedával na n alebo c, čím ma pred ostatnými chcel evidentne zhodit' a uraziť. Najbližšie, keď sme sa stretli, som sa ho opýtal, či zabudol mäčkoviť, keď mäkať vie celkom dobre. Zasa ho to rozžúrilo. Nemôžem si pomôcť, ale Novotný bol zlým prvým tajomníkom ÚV KSČ a takisto zlým prezidentom. Zle riadil štát a zle robil zahraničnú politiku. Napokon, bol naozaj zlým človekom. Nebol som sám, kto si to myslel.“

■ ŠKANDÁL V MARTINE

Že Slovákov nemal rád, dosvedčuje skutočnosť, ktorá je viac než výrečná: Keď martinské gymnázium oslavovalo storočnicu, prišiel na oslavu v auguste 1967 aj Antonín Novotný. Horko-ťažko navštívil Maticu slovenskú. Maticiári mu s mimoriadnou láskou pripravili vzácny dar – Výber zo vzácných dokumentov o živote a kultúrnom snažení Slovákov od najstarších čias po súčasnosť. Tak sa oficiálne nazýval súbor cených materiálov vložených do koženej kazety s iniciálkami Matice slovenskej na prednej strane.

Návšteva nedopadla dobre, pretože hlava štátu očividne nesúhlasila so starostlivosťou Matice o zahraničných Slovákov. Odišiel dokonca bez rozlúčenia a bez daru. Ako v knihe Kde mŕtvi žijú a nemí hovoria píše Michal Eliáš, maticiári mu kazetu so slušným listom poslali poštou. „Balík sa vrátil a na ňom boli dva pripisky. Hneď pod adresou jeden – Novotného rukou – „Zpět, adresát nepřijíma!“ A tento istý text napísaný čitateľnejšie a označený pečiatkou kancelárie prezidenta republiky a skratkou podpisu jej vedúceho.“

K takejto neslušnosti či skôr arogancii prezidenta republiky a prvého tajomníka ÚV KSČ ťažko niečo dodať...

NA OKRAJ

Ekonomických teórií je bezpočet – od Biblie cez Aristotela, sv. Tomáša Akvinského, Smitha a Ricarda, Marxa až po novodobých Keynesa, Friedmana, Lukasa a Laffera. Minuloročnú Nobelovu cenu za ekonomiu získali Francúzka Esther Duflová a Američania Abhijit Banerjee a Michael Kremer za ich experimentálny prístup k zmierneniu svetovej chudoby. Ktorá teória je tá správna a aké má sociálne dosahy, je vec názoru.

Jedno je teória a druhé prax...

Svojrzázny pohľad na oživenie našej padajúcej ekonomiky priniesol náš minister financií Eduard Heger. Vyzval obyvateľov, aby zvýšili svoju spotrebu. Nakoľko táto výzva oslovila dvestodvadsaťpäť tisíc v júni evidovaných uchádzačov o zamestnanie, jeden a pol milióna dôchodcov, stovadsaťtisíc pracujúcich za minimálnu mzdu, nevieme. Pravdepodobne si nevšimol nariadenie predošlej vlády, ktorá stanovila pre rok 2020 minimálnu mzdu 3,333 eura na hodinu, resp. hrubú mzdu päťstoosemdesiat eur mesačne. Aj z tých päťsto osemdesiatich dostane pracovník na ruku čistých štyristoosemdesiat eur. Paradoxne, podľa výskumnej úlohy z roka 2019 o výške nájmú za byty, kde zadávateľom bolo Ministerstvo sociálnych vecí, u dvanásťich zo skúmaných devätnásťich okresov bola priemerná výška nájmú nad päťsto eur, v Bratislave šesťstosedemdesiatpäť eur. Kde vidí priestor na zvyšovanie spotreby náš pán minister nevedno. A k tomu beží diskusia našich ministrov financií, priemyslu a sociálnych vecí o minimálnej mzde na budúci rok. S najväčšou pravdepodobnosťou bude zakonzervovaná, nehovoriac o tlaku zamestnávateľov na jej zníženie.

Nemecký minister práce Hubertus Heil má na minimálnu mzdu a spotrebu obyvateľstva diaľmetrálne iný pohľad. Podľa Frankfurter Allgemeine Zeitung pretláča vo vláde zvýšenie minimálnej mzdy pre budúci rok na dvanásť eur za hodinu. Podľa doterajších plánov mala byť nemecká minimálna mzda z terajších 9,35 eura zvyšovaná do roka 2022 v štyroch krokoch na 10,45 eura. V súčasnosti mzdu pod úroveň dvanásť eur dostáva asi štvrtina zamestnancov v Nemecku. Brutto priemerná mzda v Nemecku je rôzna podľa oblastí, pre zaujímavosť v Hamburgu je takmer dvadsaťdva eur. Minister Heil zdôvodňuje svoj návrh na zvyšovanie miezd ako nástroj na oživenie ekonomiky cestou zvyšovania nákupnej sily obyvateľstva. Inak povedané, naši ministri presadzujú presne opačný postup, keď chcú oživiť ekonomiku znížením nákupnej sily pri fixovaní nominálnej mzdy za stále stúpajúcej inflácie. Aký bude výsledok, dá sa predpokladať. Stačí sa pozrieť, aký efekt na znížovanie nezamestnanosti malo vybudovanie automobiliek a aké sú mzdy, ktoré sú ochotné vyplácať. Vytvorili sa pracovné miesta pre Ukrajincom, Maďarom, Srbom a ďalšie národy zo slabších ekonomík pri súčasnom odchode našich občanov do zahraničia, resp. ich zaradení sa či zotrvaní medzi uchádzačmi o zamestnanie. Pri voľnom pohybe obyvateľstva dôjde opäť na verše Sama Chalupku z básne Turčín Poničan – a čo mladé zutekalo a čo staré nevládalo.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Slovensko a Slováci si hľadajú miesto v atmosfére vyhrotenej nežičlivosti Orbán tvrdí, že Únia breše, ale nehryzie...

Dušan D. KERNÝ – Foto: Parlamentné listy

Svet, na ktorý sa teraz pozeráme, je rozložený, je plný problémov a nezodpovedaných otázok. Bez zveličenia – prekážky stoja nielen osobne pred každým, stojíme pred nimi aj ako národ a aj ako štát. Už dávno nebola taká naliehavá potreba národného sebavedomia a politickej súčinnosti v takej vyhrotenej atmosfére nežičlivosti. A dávno nebola taká hlboká rozdelenosť prakticky v každej oblasti. V takej situácii sme sa ocitli nečakane, znenazdajky.

Tento stav však trvá už dlho – prvého nakazeného zaznamenalo Nemecko začiatkom roka 2020, teda pred pol rokom. Taliani senát práve predlžili núdzový stav o ďalšie mesiace, do októbra, prvý raz ho vyhlásili koncom januára. Preto vznikol masívny európsky program pomoci v rozsahu sedemstôpadesiat miliárd eur, má slúžiť na hospodársku obnovu. Kvalifikovaná žurnalistika je nevyhnutná, lebo veľký je rozdiel medzi účelovými vyhláseniami politikov a diplomatov a skutočnosťou.

■ BÚCHAL DO STOLA

Malé noviny bez veľkých zdrojov môžu k tomu prispieť prehľadom, ako oneskorene sa dostávajú na verejnosť informácie. Jedny z novin, ktoré majú viac ako dobrý prehľad, sú Frankfurter Allgemeine Zeitung. Ich denný polhodinový zvukový prehľad (podcast) najaktuálnejších tém, prístupný v mobilnom telefóne, financuje Škoda. Tento zdroj ako prvý informoval o nejednote, rozdelení Únie. O tom, ako na uzavretom rokovaní predstaviteľov dvadsiatich siedmich štátov Európskej únie búchal do stola francúzsky prezident Macron. Skupina tzv. šetrných štátov sa totiž vzoprela prijať francúzsko-nemecký plán delenia pomoci. Zlostne reagoval Macron aj na rakúskeho kancelára Kurza. Ten dal prednosť rozhovoru pre televíziu namiesto rokovania. Kurz oznámil, že štyri štáty – Rakúsko, Holandsko, Dánsko a Švédsko s podporou Fínska – donútili nemecko-francúzsky tandem ustúpiť. Vyhovelo sa ich požiadavke rozdeliť sumu 750 miliárd

na 390 miliárd nenávratných grantov, kým ostatok z trisťvte bilióna eur, 630 miliárd, bude určený na návratné pôžičky.

■ DLHY A DLŽNÍCI

Najväčším príjemcom „pomoci“ je juh Európy, osobitne Taliansko a Španielsko. Má to byť injekcia do

dlhy za to, aby si nakúpili ich tovary... Pre nás na Slovensku je okrem delenia peňazí pozoruhodné to, ako obišli susedné štáty, najmä Maďarsko. To vedno s Poľskom čelilo vyhrotenej úsilu spojiť posudzovanie dodržiavania zásad právneho štátu s možnosťou krátiť pre tieto dva štáty finančné zdroje. V „našich“ médiách sa tomu venuje



Rokovania v Bruseli o budúcom rozpočte EÚ dlho boli na mŕtvom bode, keď každý z účastníkov presadzoval v prvom rade svoje záujmy – k dohode došlo až po mnohých kompromisoch a takmer rekordne dlhom čase rokovaní špičiek európskeho vedenia a lídrov jednotlivých krajín.

vnútorného trhu Únie. Tam, mimochodom, smeruje až sedemdesiat percent produkcie „šetrných“. Peniaze nie sú teda darom, ale podporou budúcej schopnosti kupovať a mať pre koho vyrábať, mať komu predávať. To, čo „šetrní“ dosiahli, nie je nijaká európska solidarita, okrem iného vlastne nútia svojich budúcich zákazníkov, aby si požičali a splácali

pozoruhodne skromná pozornosť. Pri tom Viktor Orbán nevahal s hrozbou maďarského veta. Keďže únieové rozhodnutia sa prijímajú jednomyselné, muselo ísť do tuhého, keď Viktor Orbán tahal hlavný tromf – veto.

■ TICHŤO A PO ŠPIČKÁCH...

Keď dnes sledujete v euromédiách túto tému, vidíte, ako sa pri nej

našlapuje po špičkách. Web Euroactiv iba konštatoval, že sa prijal „menej prísny mechanizmus podmienenosti čerpania európskych peňazí rešpektovaním zásad právneho štátu“. Ani slovo o tom, že osobitne Maďarsko, ale aj Poľsko si môže vysvetľovať delbu peňazí po svojom. Čo aj Orbán urobil, keď údajne utrápil, že Európska únia breše, ale nehryzie a Poľsko zasa namiesto „pokarhania“ dostane tretí najväčší balík možnej sumy na čerpanie! Komentátor, ktorý desaťročia zbieral únieové znalosti (pôvodne začal ako spravodajca TASR a potom Slovenského rozhlasu v Bruseli), dnes europoslanc R. Hajšel za skutočných víťazov samitu v Bruseli označil skupinu „šetrných“, lebo dostali všetko, čo chceli. Tieto bohaté štáty dosiahli vedno s Nemeckom aj miliónové úľavy.

Poslanec v Euroactive.sk (24. 7.) poukazuje: Európske inštitúcie – Európska komisia a Európsky parlament, nevyhrali, hoci to „zatiaľ až tak hlasno nepriznávajú“. A R. Hajšel to rozmieta na drobné: „Veľmi slabo sa do textu dostala nevyhnutnosť rešpektovať zásady právneho štátu a ešte slabšie sa to odrazilo do režimu kondicionality, keď o prípadných opatreniach pri porušovaní zásad právneho štátu bude hlasovať Rada EÚ kvalifikovanou väčšinou.“ Teda naozaj Únia „nehryzie“ – veľmi slabo sa dostala nevyhnutnosť rešpektovať zásady právneho štátu a ešte slabšie do rozhodnutia, kto a ako to vlastne bude prijímať. To všetko sa týka Maďarska a Viktora Orbána.

Pre nás zásadné poznanie spočíva v tom, ako sa presadilo Orbánovo maďarské národné sebavedomie, ako si nedá bez reptaia určovať, čo smie a čo nesmie. Na Slovensku musíme presne vedieť, čo to znamená pre naše vzťahy. Je Európska únia zárukou našich národných a štátnych záujmov tam, kde by sa mohli krížiť s maďarskými strategickými záujmami alebo sa už krížia? Čo znamenajú výsledky bruselského samitu

v tejto oblasti, posilnili sa maďarské pozície? Je to neutrálna téma, podľa toho, ako sa tvária „naše“ médiá, alebo nie je?

■ NEPATRIČNÉ NADŠENIE

Inou komentátorkou s mnohoročnými skúsenosťami v medzinárodných inštitúciách, ktorá rozobrala výsledky samitu v Bruseli kriticky v Pravde (26. 7. v rubrike Názory), je B. Schmögnerová: „Oslavné reči nie sú namieste, lebo Únia je rozdelená a každý presadzuje svoje egoistické záujmy, Únia je málo efektívna dovnútra a slabá navonok. Nie je rovnocenným hráčom ani USA, Čína, a dokonca ani Rusku.“

Autorka kriticky hodnotí výroky vysokého predstaviteľa EÚ Josepha Borella: „Zatiaľ fragmentovaná Európska únia nie je schopná brániť ani európske záujmy, nieto ešte hrať vážnejšiu úlohu vo svete... Všetky ústrky od USA, transatlantického partnera, za posledné roky ťažko zrátať, napríklad USA zaviedli vlni v decembri sankcie pre firmu podieľajúcu sa na výstavbe plynovodu Nord Stream 2 z Ruska do Nemecka. Ak sa Európska únia vnútorne neposilní, zostane medzi svetovými hráčmi populúškou.“

■ ČAS S NAMI NEHRÁ

Tieto dva odborné kritické pohľady sú aj na malé Slovensko málo, nehovoriac o tom, že prišli až týždeň po samite. Až s oneskorením sa dozvedáme, že pridelené miliardy síce máme, aj keď je ich o päťsto miliónov menej, ale až tri štvrtiny z nich musíme rýchlo využiť v prvých dvoch rokoch 2021 a 2022. Scenár na ich použitie musíme predložiť rýchlo. Musíme rýchlo predložiť program, ktorý zatiaľ nemáme. A ani nevieme, aká je v tejto oblasti naša slovenská rýchlosť. V prepočte dotácií sme dnes na desiatom mieste v spoločenstve dvadsiatich siedmich štátov. Otázka je, ako to bude o sedem rokov, keď sa skončí v roku 2027 tento rozpočet, a o tri roky, na ktoré je určený Fond obnovy.

Poľsko si pripomína významný medzník záchranu pred bolševizmom

Sto rokov od „zázraku na Visle“

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Na sviatok Nanebovzatia Panny Márie, ktorý sa slávi 15. augusta, pripadá tohto roku už sté výročie bitky pod Varšavou, ktorá priniesla rozhodujúci obrat vo vojne Sovietskeho Ruska proti Poľsku. V ten deň pred rovným storočím celonárodné úsilie pod velením maršala Piłsudského odrazilo záverečný nápor vojsk generála Tučačevského, čím od Poľska, ale i Európy odvrátilo aspoň na dvadsať rokov hrozbu osudu, aký východní Slovania zažili pod bolševickou hrôzovládou po roku 1917.

Obnovená poľská štátnosť bola v roku 1918 konfrontovaná s mnohými existenčnými problémami. Z nich zrejme najpálčivejší bol problém stanovenia hraníc. Po sto dvadsiatich troch rokoch od tretieho delenia Poľska nebolo napriek romantickým náladám v spoločnosti možné uskutočniť návrat historických hraníc niekdajšej Rzeczypospolitej. Poľské predstavy sa v tomto období dostali do konfrontácie s takmer všetkými okolitými národmi i rodiciami sa štátni vrátane Československa.

■ BOJ O PREŽITIE

Z pohľadu Varšavy, na rozdiel od skôr okrajového pohraničného sporu s ČSR, sa však konflikt s nástupcom bolševikmi rozvaleného Ruska pretvoril v boj o prežitie. K prvým stretom rodiaceho sa poľského vojska s robotnícko-roľníckou Červenou armádou došlo už v januári 1919 v meste Vilno (Vilnius). Bolševikom v procese prinaštravania teritórií Pobaltia, Bieloruska a Ukrajiny – od Brestlitovského mieru obsadených nemeckými vojskami – značne pomohla dohoda s Nemcami o odovzdaní kontroly Červej armáde. Došlo tak k stretu dvoch historických nárokov. Kým Moskva pod vládou bolševikov sa



Vyobrazenie varšavskej bitky od známeho poľského maliara Jerzyho Kossaka z roka 1930. Kossak do centra pozornosti umiestnil postavu legendami opradeného vojenského kaplána Igacyho Skorupku, ktorý padol v tejto bitke povzbudzujúc svojich druhov do boja. Nemenej dôležitým motívom je postava Matky Božej, svätej Panny Márie, držiacej ochrannú ruku nad poľským vojskom.

usilovala odčiniť Brest-Litovsk obnovením hraníc niekdajšieho impéria, Varšava túžila o čo najväčšie prinaštravenie územia prvej Rzeczypospolitej. Konflikt akcelerovali aj ďalšie motívy. Kým Lenin a Trockij brojili za rozšírenie revolúcie do Európy, pričom hlavnú prekážku na spojenie s revolúciou v Nemecku tvorilo práve

Poľsko, čelný vodca Poľska Piłsudski, sledujúc záujem o prežitie štátu, spjal svoje nádeje s myšlienkou oslabeného, územne zmenšeného Ruska. Takéto Rusko by už nielenže nemohlo ohroziť Poľsko, ale dokonca by silné Poľsko v takejto konštelácii mohlo zastúpiť jeho veľmocenskú úlohu v kalkuláciách dohodových

spojencov. Paríž i Londýn však s obnovením Ruska (po páde bolševikov) počítali a na Piłsudského aspirácie hľadali s nevôľou. Piłsudski uvažoval o federalizácii počítajúcej s historickou Litvou (vrátane bielo-ruských území) a Ukrajinou. Litovci sa však postavili k jeho plánu odmietavo a Ukrajinci sa nechali prehovoriť len pod tlakom okolností. Spojenectvo Piłsudského s vodcom Ukrajincov Symonom Petljurom však veľa úspechov neprinieslo. Pred Červenou armádou sa z Kyjeva museli stiahnuť nielen Poliaci, ktorí ho v máji 1920 nákrátko obsadili, ale aj Petljura so svojou republikou.

■ KLÚČOVÉ OPERÁCIE

Len čo sa bolševikom podarilo spod Moskvy zahnať naspäť na juh výpad bielych pod vedením generála Denikina, uvoľnili sa im ruky na doriešenie sporu s Poľskom, po „mŕtvole“ ktorého chceli nastúpiť víťazný pochod Európu. Tučačevského ofenzíva, ktorá si za konečný cieľ kládla obsadenie Varšavy, sa začala 4. júla 1920. Poliaci len ustupovali, až sa Tučačevského oddiely dostali hlboko do poľského územia. Rozhodujúca bitka sa začala nástupom na Varšavu 13. augusta 1920. Piłsudski staval všetko na jednu kartu. Jeho rozhodnutie pre riskantnejší z dvoch plánov, ktoré mu navrhol šéf generálneho štábu Tadeusz Rozwadowski, sa ukázalo ako klúčové. Spočívalo v nečakanom protiútoky z priestoru Dębina na rieke Wieprz, vzdialenom stoštyridsať kilometrov od metropoly. Svoju rolu zohral aj úspech poľských dešifrantov, vďaka ktorým Poliaci poznali zámyery soviťov. Úder nasmerovaný na slabo obsadený priestor Mozyrskej skupiny medzi sovietskym západným a juhozápadným frontom umožnil Piłsudskému 15. augusta prienik šty-

ridsaťpäť kilometrov do hĺbky zázemia nepriateľa, čím dosiahol zrútenie západného frontu a ústup Tučačevského. Svedomie si spytalo aj politický komisár juhovýchodného frontu Stalin, ktorý sa vzoprel direktive z Moskvy a namiesto podpory Tučačevskému sa usiloval o vavríny dobyvateľa pod Lvovom. V boji padlo asi dvadsaťpäťtisíc červeno-armejcov a šesťdesiatitisíc ich padlo do zajatia (celkovo sa ich v poľskom zajatí ocitlo stodesaťtisíc – medzi nimi si veľké straty vyžiadali epidémie týfu a dyzentérie). Úspech pod Varšavou potvrdila ešte bitka na Niemene. Vyčerpanie sovietskeho Ruska viedlo k príreriu a neskoršej mierovej zmluve v Rige z 18. marca 1921, ktorá ukončila vojnu.

■ VARŠAVSKÁ BITKA

Varšavská bitka z 13. – 25. augusta 1920 napriek svojmu významu, ktorý vtedajší šéf spojeneckej misie v Poľsku lord Edgar V. D'Abernon vyhodnotil ako osemnásť najdôležitejšiu v ľudských dejinách, nebola dosiaľ patrične docenená. V samotnom Poľsku za komunistickej diktatúry to bola tabu téma. Rozporne ju vnímali aj na Západe, kde dráždila poľská „svojoľnosť“, narúšajúca geopolitické kalkulácie mocností. Dnes však treba zdôrazniť, že odhodlanie obrancov Varšavy aspoň na dôležitých dvadsať rokov oddialilo import červenej teroru do strednej Európy. Bolševické plány totiž popri postupe na Berlín predpokladali aj prekrátenie Karpát s obsadením nášho územia. Slovensko sa tak vyhlo najbrutálnejšiemu obdobiu zavádzania komunistickej diktatúry. Vďaka víťazstvu pod Varšavou naši predkovia nezažili hladomor, gulagy, vyvražďovanie inteligencie, duchovenstva a kulakov či deportácie na Sibír.

Budúci rozpočet Únie pre digitálnejšiu, zelenšiu a stabilnejšiu ekonomiku Infúzie pandemiou oslabeným hospodárstvám

Róbert HÖLCZ – Karikatúry: Ľubomír KOTRHA

Aj bez prípadnej druhej koronavírusovej vlny nečaká občanov starého kontinentu v ďalších rokoch zrejme nič pozitívne. Dôvodom nie je len pandémia, ale najmä pokles ekonomiky a tiež celý rad konfliktných medzinárodných hospodárskych akcií, akými sú trebárs neuzavreté rokovania o budúcich brexitových vzťahoch. Tie sa nepohli, a tak hrozí, že Británia a EÚ budú obchodovať podľa pravidiel WTO, čo znamená uplatňovanie colných sadzieb. Obe strany si pritom uvedomujú, že do konca októbra musia uzavrieť obchodnú dohodu, ktorá musí prejsť ratifikačným procesom vo všetkých členských štátoch Únie. A to si vyžiada čas.

Po čínsko-americkom colnom obchodnom konflikte sa rysuje tentoraz európsko-americký konflikt, ktorého obsahom je zabrániť dokončeniu plynovodu Nord Stream 2 uvalením amerických obchodných sankcií proti všetkým európskym spoločnostiam, ktoré sa ďalej podieľajú na jeho výstavbe. Vynára sa otázka, prečo chcú americkí politici zasahovať do európskej energetickej politiky s následným dosahom na hospodárenie dotknutých spoločností a ich zamestnancov? Nemecká kancelárka nemieni však ustúpiť, keďže spomínaný plynovod pokladá za súčasť národnej energetickej bezpečnosti.

■ NEMECKÉ PREDSEDNÍCTVO

V súvislosti s Nemeckom treba povedať, že od júla tohto roka prevzalo polročné predsedníctvo v EÚ. Jeho prioritami bude obnova Únie po pandémii, uzavretie európskeho rozpočtu na roky 2021 až 2027, formulovanie obchodnej dohody s Britániou, a čo nám vôbec nevyhovuje – otvárať chce otázky migrácie. Na druhej strane však treba povedať, že Nemecko a Francúzsko prvýkrát v histórii navrhli vytvorenie záchranného fondu vo výške sedemstôpätidesiat miliárd eur, z ktorého by sme mohli získať vyše sedem miliárd eur. Na Slovensko by okrem týchto peňazí mali prísť ďalšie peniaze z európskeho rozpočtu a päť miliárd eur ako pôžička za výhodných úrokových podmienok. Tieto sumy napokon potvrdil



aj Maroš Šefčovič ako podpredseda Európskej komisie na jeho poslednom stretnutí s guvernérom Národnej banky Slovenska Petrom Kažimírom. Po takmer historicky rekordnom rozpočtovom samite najvyšších predstaviteľov EÚ je už všetko známe...

V súvislosti s budúcim rozpočtom treba pripomínať, že Európska komisia na rozdiel od ECB nemá elektronické peniaze ani nijaké iné, a tak si ich musí požičiavať na medzinárodných finančných trhoch. Zatiaľ sa nevie, za akých úrokových podmienok. Čo je však dôležitejšie, aby sa nimi nesplácali doterajšie dlhy členských štátov Únie,

ale aby sa investovali do požadovaných štrukturálnych reforiem, čo sa doteraz nikdy nepodarilo.

Navrhované úniové operácie budú narušovať rozpočtovú rovnováhu zakotvenú v úniových zmluvách, a preto boli niektoré štáty pri schvaľovaní nemecko-francúzskeho návrhu opatrné. Namiesto je tiež otázka, z akých zdrojov chce Európska komisia od roka 2028 dlh tri desaťročia splácať, keďže nikto nevie, aký bude hospodársky rast, či sa podarí zaviesť nové doteraz neexistujúce dane a pod. Na videokonferenciách pred samitom sa obrusovali hrany rozdielnych názorov, aj tak boli rokovania nes-



mierne zložené, protirečivé a trvali rekordne dlho. Aj tak sa zo spomínaných 750 miliárd eur nepodarilo na granty vyčleniť plánovaných 500 miliárd eur, ale len 390 miliárd a zvyšok sa krajinám ujde vo forme pôžičiek. Uvidíme, či po týchto finančných injekciách a infúziách z Fondu obnovy bude európska ekonomika zelenšia, digitálnejšia a udržateľnejšia.

■ RACIONÁLNE INVESTOVANIE

Podľa všetkého bude na obnovu ekonomiky na starom kontinente peňazí dosť. Európski politici správne reagujú, že na záchranu národných ekonomík sú potrebné transferové peniaze, veď pôžičkami sa iba zvyšuje zadlženosť verejných financií bez možnosti ich udržateľnosti, čo sa týka najmä najviac postihnutých ekonomík, ako sú v Taliansku a Španielsku. Koronakríza posúva však aj slovenské hospodárstvo k okraju priepasti. Ak by sa mala domáca ekonomika naštartovať len požičkanými peniazmi, je to cesta do pekla. Ťažko predstaviť balík financií z Bruselu preto treba v maximálnej miere využiť čo najracionálnejšie.

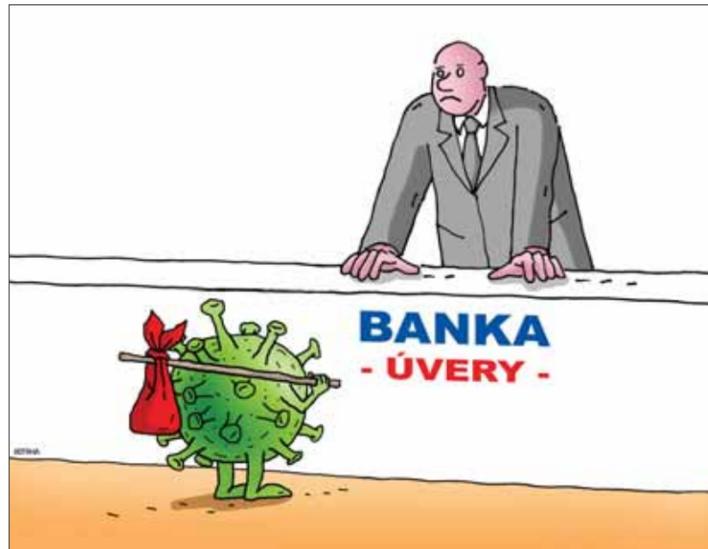
Väčšina optimisticky založených Slovákov počíta s naštartovaním procesov, ktoré by sa bez negatívnych následkov koronavírusu nikdy neuskutočnili – ako digitalizácia, home office, pokles dopytu po kancelárskych priestoroch a najmä v zreteľnom oživení ekonomiky.

Už prvá vlna koronakrízy spôsobila v hospodárstve štátov hotové cunami, rastie nezamestnanosť a prudko sa zvyšujú deficity vo verejných rozpočtoch

Čierny scenár rozpočtu sa napĺňa

Róbert HÖLCZ – Karikatúry: Ľubomír KOTRHA

Ekonomické následky prvej vlny koronakrízy sú obrovské, čoho dôkazom je nielen pokles HDP a nárast nezamestnanosti, ale aj zvyšovanie deficitov vo verejných rozpočtoch vo všetkých krajinách starého kontinentu vrátane slovenského. V susednom Česku sa deficit štátneho rozpočtu na tento rok zvyšuje z pôvodných štyridsiatich miliárd na päťsto miliárd českých korun, u nás z pôvodných 2,8 miliardy eura na už takmer desať miliárd eur.



Pre obmedzenia ekonomiky poklesne príjem do rozpočtu o 1,4 miliardy eura, zatiaľ čo výdavky z neho sa zvyšujú o takmer 7,8 miliardy eura. Z nich najväčší podiel predstavujú transfery do Sociálnej poisťovne a podpora na

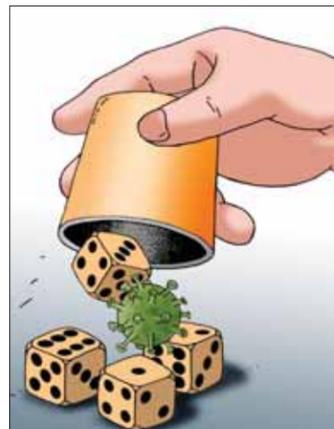
udržanie zamestnanosti. Ako to bude s našou ekonomikou ďalej, závisí okrem iného aj od očakávanej druhej vlny pandémie, ktorá zrejme príde s opakovanou jesennou chrípkou. S obmedzením ekonomiky sa však už nepočíta,

ale s prísnejšími hygienickými opatreniami.

Predchádzajúca vláda schválila na tento rok deficit štátneho rozpočtu vo výške 0,5 percenta HDP, ktorý sa už po prvom štvrtroku ukázal ako nereálny, preto terajší minister financií Eduard Heger predložil parlamentu jeho zmenu. K zmenám v štátnom rozpočte sa už kriticky vyjadrila Rada pre rozpočtovú zodpovednosť, ktorej sa nepáči, že vláda rozpočtovala výdavky na krytie rizík s objemom troch miliárd eur, o ktorých môže rozhodovať mimo kontroly parlamentu.

■ POKLES HOSPODÁRSTVA

Dôvodom, prečo vlnajší rozpočet nezostal taký, ako to schválil predošlý parlament, boli pokles hospodárskeho rastu v druhom polroku zo štyroch percent na dve percentá a pripravované sociálne balíčky, ktoré však terajšia vládna koalícia označila za predvolebný politický marketing. Preto je určite prekvapením, keď vláda premiéra Igora Matoviča schválila v terajšej hospodárskej recesii sociálny balík s objemom päťsto miliónov eur. Namiesto



je otázka, či to tiež nie je politický marketing?

■ SVITANIE NA DANE

Takto „investované“ peniaze totiž nevytvárajú pridanú hodnotu a navyše očakávame, že po vymenovaní nových prednostov okresných úradov dôjde k výraznému poklesu zamestnancov štátnej a verejnej správy, ktorých odstúpné po zvýšení plátov opäť zaťaží deficitné verejné rozpočty. Alebo vláda počíta aj s peniazmi ušetrenými v rámci výdavkových limitov jednotlivých ministerstiev, ktoré majú byť v tomto roku vo výške desiatich percent. Alebo žeby hrozil peňažný príliv z eurofondov? Čo keď sa škirty nepodarí a nedosiahnu alebo Európska komisia ďalšie prostriedky neodsúhlasí? Každá vláda má ešte naporiadku rezervu. Tou nie je nič iné len daňový poplatník. S čím však treba súhlasiť, že tento sociálny balík má svojich adresátov, čo sa vždy dobre kontroluje.

NA OKRAJ

Podpredseda vlády pre ekonomiku a predseda strany Sloboda a Solidarita Richard Sulík v predvolebnom období hovoril o zlepšení podnikateľského prostredia nielen cestou zníženia zbytočnej administratívy, ale aj zásadných zmien v zákonoch, ktoré by zlepšili jeho konkurencieschopnosť. Všetko však zmenila koronavírusová epidémia, ktorá predvolebný návrh opatrení na zlepšenie podmienok podnikania, označovaný ako „Sulíkovo kilečko“, premenila na „lex korona“.

Okyptené kilečko

Vláda schválila návrh sto štrnástich legislatívnych opatrení s termínom účinnosti v druhom polroku tohto roka, ktoré majú pomôcť naštartovať hospodárstvo po deväťdesiatdňovej „karanténe“. Po ich schválení parlamentom znížia doterajšie zákonné administratívne povinnosti všetkým podnikateľom. Tie premiér Igor Matovič svojim nekonformným štýlom vyjednávania označil za „byrokratickú buzeráciu“. Zníženie byrokracie sa určite dotkne doterajšieho počtu štátnych a verejných zamestnancov, kde sa v rámci štrukturálnych zmien počíta so zásadnými zmenami v organizačnej štruktúre. Podľa všetkého sa budú rušiť niektoré duplicitné organizácie, čo bude mať dosah aj na zníženie počtu zamestnancov. Keďže v posledných dvoch rokoch sa v nich výrazným spôsobom zvyšovali mzdy, určite to bude stáť nemalé peniaze z verejných rozpočtov.

Z pôvodného „kilečka“ však vypadli niektoré vtedajšou opozíciou kritizované zmeny v Zákonníku práce, ale aj skrátenie lehoty odpisovania nehnuteľností či nahradenie papierových stravnych lístkov finančným príspevkom, o čom sa bude rokovať po prázdninách. Momentálne totiž nie sú vytvorené podmienky na zásadné zmeny vo toľko kritizovanej minimálnej mzde a jej príplatkoch alebo v reforme daňových a odvodových povinností či v zavedení kurzarbeitu, ako aj v celom rade ďalších opatrení, ktoré navrhujú najväčší slovenskí zamestnávateľi. O nich sa bude rokovať v závere tohto roka, keď budú vyjasnené podmienky čerpania peňazí aj z iných ponúkaných úniových zdrojov, ako aj naštartovania nielen našej, ale i zahraničnej ekonomiky. Preto vládou schválené vládne opatrenia sa väčšinou začínajú slovami, „ruší sa, vypúšťa sa, zavádza sa a pod.“, ktoré určite zlepšia podnikateľské prostredie pre živnostníkov, ako aj malým a stredným podnikateľom, keďže znamenajú úsporu nákladov.

Konkrétny zoznam spomínaných legislatívnych zmien nebude zaťažovať štátny rozpočet; väčšie výhrydy sa neočakávajú ani od zástupcov tripartity. K tým najzaujímavejším zmenám patrí zahrňovanie skutočnej spotreby pohonných hmôt do nákladov, a nie ako doteraz podľa spotreby vykázané v technickom preukaze vozidla, ktorá nezodpovedala skutočnosti. Zákonné zmeny sa vždy uskutočnia len raz k prvému dňu nového roka. Bude existovať „druhá šanca“ nápravy pri kontrolách bez pokuty, výšku preddavkov na daň z príjmu živnostníka vypočíta a oznámi daňový úrad – a takto by sme mohli pokračovať...

Róbert HÖLCZ

Profesorka Jela ŠPITKOVÁ koncertovala vo vyše šesťdesiatich štátoch na všetkých kontinentoch Jedinečná huslistka – pýcha slovenskej hudby

Zhovárala sa Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: autorka

Už ako študentka na seba upozornila prvými pódiovými vystúpeniami na bratislavskom Konzervatóriu a pražskej Akadémii múzických umení. Neskôr na štúdiách v zahraničí sa rozvíjala jej prirodzená muzikalita a technická brilancia, postupne si budovala nový repertoár od J. Brahmsa cez P. I. Čajkovského až po tie najnáročnejšie skladby E. Lala, Vivaldiho či Sibelia. Kritika už od samotných začiatkov oceňovala jej precíznu techniku, čistotu intonácie, zmysel pre štýl, vysokú tónovú kultúru, krásnu farebnosť tónov aj schopnosť vystihnúť podstatné črty interpretovaného diela. Život jej dožil stretnutia s takými svetovými veličinami, akými boli husľový virtuóz Yehudi Menuhin či Igor Oistrach. Husľová sólistka a pedagogička prof. Jela ŠPITKOVÁ (1947) je hosťom v SNN...

• Informácie z úvodu k nášmu rozhovoru sú iba malou čiastkou aktivít, ktoré ste stihli absolvovať. Pôsobili ste vo viacerých hudobných telesách, v ktorých ste doslova hrali prvé husle...

Naozaj mám za sebou účinkovanie vo viacerých orchestroch. Stala som sa sólistkou Slovenskej filharmónie, založila som Suchoňovo kvarteto, potom Slovenské trio, pravidelne tri desaťročia som vystupovala ako sólistka s Dámskym komorným orchestrom v Bratislave. Koncertovala som vo vyše šesťdesiatich štátoch na všetkých kontinentoch. Slovenské pódia som striedala so zahraničnými – bola som prvou koncertnou majsterkou rozhlasového orchestra v Dánsku, ale aj v Rakúsku – v Salzburgu vo svetoznámom Mozarteum orchestri, s ktorým som často cestovala do zahraničia ako jeho sólistka. Bolo obdobie, keď som pôsobila až v troch orchestroch súčasne, jednak v Salzburgu i vo Viedni, ba aj v nemeckom Kolíne. Dúfam, že aj moje turné po Brazílii, Japonsku, Južnej Kórei, USA a v štátoch Európy rozšírili rady obdivovateľov hodnotnej vážnej našej i svetovej hudby.

• Deväťsto minút vášho husľového repertoára, ktorý je doteraz zachytený na gramoplatniach, CD nosičoch a rozhlasových i televíznych záznamoch, zaznieva z mnohých rádii na Slovensku i medzinárodných rozhlasových spoločnosti po celom svete. No je to oveľa menšie percento, ako ich vyplňa ľahká populárna hudba. Nie je podľa vás vážna hudba v obrovskej nevýhode?

Určite, vážna hudba je v nevýhode. Bohužiaľ, robí sa veľmi málo na jej popularizáciu. Za mojej mladosti sme robievali často takzvané výchovné koncerty pre mládež. Chodili sme do škôl, predstavovali jednotlivé nástroje, ukazovali sme mládeži, ako sa na nich hrá, predohrávali sme jednotlivé skladby, skrátka vychovávali sme mládež k prístupu ku krásam hudby Mozarta, Čajkovského a ďalších skladateľov. Dnes však výchovné koncerty nerobí nikto. Koncertná organizácia Slovkoncert, ktorá mala dvestodvadsať zamestnancov a organizovala koncerty po celom Slovensku, zanikla. Teraz sa musí starať každý o seba. A nie každý interpret má manažérske vlohy.

• Pribúdajú aj dnes do vášho bohatého a rôznorodého repertoára nové diela?

Mám naštudovaných tridsať husľových koncertov, ktoré som na koncertoch obmieňala ako sólistka so sprievodom orchestrov doma i v zahraničí. Ako sólistka so sprievodom orchestra som vystúpila štyristosedemdesiatkrát. Okrem toho som zahrála viacero husľových recitálov.

• Sústreďujete sa pri výbere skladieb iba na klasických, rokmi overených skladateľov, ku ktorým patrí Bach, Čajkovskij, Vivaldi, Brahms, alebo máte vo svojom portfóliu aj diela slovenských autorov?

Keď som hrala sólovo so sprievodom orchestra, občas sa mi táktorá filharmónia vyžiadala určitý husľový koncert. No na recitáloch som si mohla program vybrať sama. Áno, usilovala som sa spopularizovať aj diela našich slovenských skladateľov – Eugena Suchoňa, Andreja Očenáša i ďalších.

• V roku 1976, krátko po ukončení aspirantúry, ste založili Suchoňovo kvarteto. Čo vás k tomu viedlo?

Skladby tohto nášho jedinečného hudobného skladateľa som si veľmi obľúbila. Hľadala som spôsob, ako by som mohla prezentovať jeho diela pred verejnosťou. Chcela som cestovať a koncertovať spolu s mojím bratom Igorom. Preto som prizvala violistku Eriku Friedlovú a violonč-



Husľová virtuózka prof. Jela ŠPITKOVÁ účinkovala na popredných scénach v celom svete, ale vždy veľmi rada, najmä však s nesmiernou zodpovednosťou a pokorou predstavovala pred slovenské publikum, ktoré jej umenie vždy srdečne a úprimne reflektovalo.

listu Jozefa Podhoranského, s ktorým som predtým študovala aspirantúru na Čajkovského konzervatóriu v Moskve, a založila som kvarteto. Oslovila som pána profesora Eugena Suchoňa, či môžeme toto komorné zoskupenie pomenovať jeho menom. Potešil sa a dal nám súhlas. So Suchoňovým kvartetom sme absolvovali veľa krásnych koncertov doma i v Španielsku, vo Fínsku, v Paríži a inde. Rozišli sme sa pre moje časové zaneprázdnenie a tiež kvôli môjmu odchodu na pätnásť rokov do Salzburgu, kde som pôsobila ako koncertný majster v Mozarteum orchestri...

• S overenými spoluhráčmi – violončelistom Jozefom Podhoranským i klaviristom Marianom Lapšanským ste založili Slovenské trio. Prečo, napokon, aj toto teleso zaniklo?

Tiež kvôli môjmu pôsobeniu a koncertovaniu v zahraničí. Také náročné fungovanie si vyžaduje vhodné podmienky, najmä dostatok času, aby si hráč mohol v pokoji nacvičiť danú skladbu a aby sa stihol aj správne zohrať so spoluhráčmi.

• Mali ste také mimoriadne úspešné obdobia, že ste vystupovali až na stoštyridsiatich koncertoch ročne. Dá sa to vôbec fyzicky zvládnuť?

Keď človek chce, všetko sa dá zvládnuť. Potrebuje to však pevnú vôľu a výdrž. Ja som sa vždy držala hesla: Na všetko, čo robím, chcem byť perfektné pripravená. Disciplínu a mimoriadnu usilovnosť som prebrala od svojich rodičov. Vždy som ich obdivovala a bola som im vďačná za podporu i pomoc vo všetkom, čo som robila.

• Propagácia a reklama umelcov pôsobiacich v oblasti vážnej hudby je u nás pomerne skromná, aj keď vaše úspechy možno bez zveličenia označiť za svetové. Veď

vyhrať konkurz na miesto koncertného majstra European Youth Orchestra v Londýne vo Veľkej Británii, ktorého patrónom bol sám veľký virtuóz Yehudi Menuhin, tak to sa ozaj pošťastí iba málokomu. Čo vám vtedy, ešte len študentke konzervatória, dodalo odvahy prihlásiť sa naň?

Ak mám povedať pravdu, ja som sa na ten konkurz vôbec neprihlásila. Do Londýna nás pricestovalo pätnásť

úplne hladko, bez najmenších problémov. Ibaže vaše detstvo a muzikantské začiatky sa spájajú s bývalým režimom a mnohé vaše predstavy sa skomplikovali. Napríklad taký študijný pobyt v Moskve v roku 1968...

Štúdium na konzervatóriu som skončila v apríli 1968 husľovým koncertom Čajkovského D-dur v sále Slovenskej filharmónie ako najlepší absolvent roka. Na základe úspechov počas šiestich rokov štúdia na tomto konzervatóriu som dostala päťročné štipendium v Moskve na Konzervatóriu P. I. Čajkovského. No nemohla som tam odcestovať, keďže päť dní pred mojim plánovaným odletom do Moskvy prišli 21. augusta 1968 na naše územie ruské vojská. Tak som od tohto zámeru musela vtedy upustiť. Prijali ma na Universitát für Musik und darstellende Kunst vo Viedni. Keď som ju skončila a potom som ukončila aj Akadémiu múzických umení v Prahe, odišla som na doktorandské štúdium do Moskvy. Ale to som si už zarábala na seba sama. Všetky náklady na moje štúdium od svojich dvadsaťjeden rokov som si platila sama z honorárov za koncerty. Po návrate som sa stala sólistkou Slovenskej filharmónie a začala som učiť na VŠMU.

• Váš zámer sa napokon vydaril, keď vás prof. Igor Oistrach prijal na štúdium do Moskvy...

Po dvoch hodinách predohrávania vo viedenskom hoteli Imperial ma prijal prof. I. Oistrach do jeho triedy na postgraduálne štúdium a na aspirantúru na Čajkovského konzervatóriu. S prof. Oistrachom som vystúpila v rámci BHS, kde sme si zahráli Koncert pre dvoje husle od J. S. Bacha a ja som ešte zahrála Sukovu Fantáziu so sprievodom Slovenskej filharmónie. Koncert vysielala priamym prenosom Eurovízia.

• Ako sólová hráčka ste pôsobili vo viacerých telesách aj v zahraničí, napríklad vo Frauen symphonie orchester v Kolíne, v Theater am Gärtnerplatz v Mníchove, vo Wiener Bachsolisten vo Viedni. No varí najdlhšie, vyše tridsať rokov, ste zotrvali ako sólistka v bratislavskom Dámskom komornom orchestri. Čím bol tento ansámbel zaujímavý a odlišný od tých ostatných?

Možno tým, že v orchestri hrali len ženy. Boli to členky orchestra Slovenskej filharmónie, Rozhlasového orchestra, Slovenského národného divadla. Aj dirigentkou bola žena – Elenka Kováčová-Šarayová.

• Za všetkými spomenutými úspechmi je však veľa driny a možno povedať že aj nemalé obete...

Za tých vyše šesťdesiat rokov s husľami som prežila všeličo. Stručne sa dá povedať, že po celý ten čas som zažila ozaj veľa driny. Denné cvičenia päť-šesť hodín, stres, strach z vystúpení. Ja nemám povahu suveréna, ktorý vystúpi pred početné publikum alebo sa posadí pred mikrón bez toho, aby mal skladbu stopercentne naštudovanú. Citím veľkú zodpovednosť za každé svoje vystúpenie. No a treba vziať do úvahy aj dni, keď sa človek necíti najlepšie. Keď je oslabený chorobou alebo ochorením svojich blízkych. Som veľmi vďačná mojim rodičom za ich celoživotnú podporu a pomoc. Pomáhali mi pri výchove môjho dnes už tridsaťštyriročného syna Palka, ktorý pracuje na vieden-

• Naoko by sa mohlo zdať, že vaša doterajšia kariéra prebiehala



Ťažko je hoci aj novinovou stranou vystihnúť mnohorozmerný život takej košatej umeleckej osobnosti, akou je vynikajúca huslistka, sólistka mnohých prestížnych orchestrov, duša komorných telies a dlhoročná hudobná pedagogička prof. Jela ŠPITKOVÁ.

skom letisku. Nikoho z publika nezaujímalo, s čím sa borím, čo ma trápi. Bolo potrebné podať profesionálny výkon na maximálnej úrovni. Takže aj také úskalia má zdanlivý úspech.

• Pokiaľ viem, toto nebola jediná rana, s ktorou ste sa museli popasovať...

Môj otecko, ktorého som si nesmierne vážila a milovala, dostal porážku vo svojich sedemdesiatich piatich rokoch. Jeho stav bol natoľko vážny, že mu lekári dávali šancu na jeden deň života. Zobrala som si ho domov a starala sa o neho najlepšie, ako sa dalo. A keď sa z toho najhoršieho dostal, brávala som ho so sebou na hodiny husle do Viedne. Mal rád hudbu, veď vyše štyridsať rokov hrával na organe. Pri počúvaní hry mojich žiakov sa cítil dobre. Tak som mu takéto rozptylenie dopriala. Svoju hudbou i hudbou svojich žiakov sme mu predžili život o devätnásť rokov.

• Svoje jedinečné interpretačné znalosti ste odovzdávali žiakom na viedenskej prestížnej hudobnej škole Universitát für Musik und darstellende Kunst počas dvadsiatich siedmich rokov, učili ste tiež v Salzburgu i v kórejskom Soule. V súčasnosti učíte na Fakulte múzických umení AU v Banskej Bystrici. Nie každý študent, ktorý sa rozhodne pre hudbu, má danosti, akými ste voľakedy oplývali vy. Dá sa vykreslať aj z priemerne nadaného mladého človeka špičkový hráč?

Z priemerného žiaka sa nikdy nedá vychovať špičkový hráč. Usilovnosťou sa dá dosiahnuť veľa, ale nie všetko. Nemožno sa spoliehať len na talent. To by pre profesiu špičkového hráča nestačilo. Nacvičenie každej novej skladby si vyžaduje veľa hodín tréningu. Perfektné zvládnutie skladby, kým sa interpret odváži vyjsť s ňou pred publikum či mikrofón, trvá dlhé mesiace.

Moji bývalí žiaci pôsobia v popredných hudobných telesách, ako sú Slovenský rozhlasový orchestier v Bratislave, Viedenský filharmonici, Viedenský symfonici, nájdete ich v Metropolitan Opere v New Yorku, v Madride, v Barcelone, Berlíne atď. Medzi mojich úspešných žiakov patrí aj huslista Miroslav Pottfaj, pôsobiaci v súčasnosti v Nórsku. Zhodou okolností pochádza z rodného kraja mojich starých rodičov – z Lubiny. Rada učím. Teší ma odovzdávať svoje skúsenosti, no aj nadšenie pre krásu hudby. Mám rada svojich študentov, akoby boli členmi mojej rodiny, a oni to určite cítia. Udržujem s nimi kontakt aj po rokoch, s niektorými si aj spoločne zahrám na koncertoch...

• Dekanka na Akadémii umení v Banskej Bystrici, kde i teraz učíte, pani Mária Strenáčiková spolu s manželom Petrom Strenáčikom napísali o vás knihu pod názvom Jela Špitková – Život s husľami. Na čo v tej knihe sústredili najväčšiu pozornosť?

Kniha vyšla v roku 2018 pod gesciou tamojšej Akadémie umení a vydalo ju vydavateľstvo PRO. Je to prierez mojim hudobným, ale i osobným životom.

Matica slovenská (MS) sa vo svojej činnosti riadi základnými dokumentmi, a to sú zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej, Stanovy Matice slovenskej a program Matice slovenskej, ale tiež uzneseniami z ostatného valného zhromaždenia Matice slovenskej, jej najvyššieho orgánu, ktoré sa v roku 2017 uskutočnilo v Liptovskom Mikuláši. Na tomto legislatívnom základe Matica slovenská aktualizuje a predkladá nový program Matice slovenskej na roky 2019 – 2021 s výhľadom do roka 2025 prerokovaný a pripomienkovaný komisiou pre program a vedu Matice slovenskej, Výborom Matice slovenskej, ako aj vedúcimi predstaviteľmi a vedeckými pracovníkmi, pričom sa zameriava na perspektívu v ideovej i reálnej kultúrnej činnosti. Matica slovenská bude naďalej kontinuálne pokračovať v rozvíjaní tradičných národných a kresťanských hodnôt a princípov, v praktickej práci sa zameriavať na členskú základňu a jej omladenie, na vedecký výskum, na postavenie Slovákov na národnostne zmiešaných územiach Slovenskej republiky a v zahraničí, ako aj na oblasť médií a propagácie.



Program Matice slovenskej na roky 2019 – 2021 s výhľadom do roka 2025

ÚVOD

Formovanie vlastenectva, národného povedomia, národno-kultúrnych potrieb, mnohovrstvová vedecká a vydavateľská činnosť, vzdelávanie a šírenie celkovej národnej osvetly je základným pilierom programu a poslania Matice slovenskej od jej vzniku. Matica slovenská vznikla v roku 1863 pri miléniovom výročí príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda k našim predkom v záujme naplnenia cyrilo-metodského odkazu. Táto naša kľúčová štátna a maticná tradícia neobsahuje iba idey kresťanstva, ale symbolizuje i rozvoj vzdelanosti, písomníctva a literatúry aj v prospech súčasnej slovenskej štátnosti, národnej identity a kultúry. V týchto intencióch sa odvíjala v minulosti a ukazuje sa ako nevyhnutné nadväzovať na jej podnetné odkazy aj v súčasnosti s presahom do najbližšej budúcnosti, keďže Matica slovenská má vo svojej činnosti pred sebou veľké výzvy. Vo svojich začiatkoch v niektorých oblastiach zastupovala a plnila úlohy štátu, keďže Slováci v tom období nemali vlastnú štátnosť a v podmienkach rakúsko-uhorskej monarchie nemohli spravovať veci verejné samostatne. Vtedajšia vládna moc v uhorskej časti monarchie, zastúpená maďarskou politickou reprezentáciou, navyše neuznávala existenciu slovenského národa. Matica slovenská v prvom období svojej činnosti (1863 – 1875) bránila právo Slovákov na národnú existenciu. Zorganizovala celonárodnú zbierku a z týchto zdrojov sa v roku 1865 vybudovala a slávnostne otvorila Národná svetlica, prvá budova Matice slovenskej. Rozvinula rozsiahlu zberateľskú a vydavateľskú činnosť, zhromažďovala cenné zbierky pamiatok z kultúrnych dejín Slovákov a Slovenska. Okrem toho vydala osemdesiatdva zväzkov kníh, poskytovala štipendia a pôžičky slovenským vedcom a študentom, nadväzovala domáce i zahraničné kontakty na všemožnú pomoc Slovákom, ktorí sa z objektívnych alebo zo subjektívnych príčin ocitli v tiesni.

Matica slovenská svojou činnosťou provokovala štátnu moc, predovšetkým maďarskú vrchnosť v uhorskej časti monarchie. Uhorská vláda preto v roku 1875 jej činnosť zakázala. Znovuobnovením 1. januára 1919 po vzniku Česko-slovenskej republiky (28. 10. 1918) okrem nadviazania na všetko pozitívne v predchádzajúcej činnosti začala budovať aj členskú základňu a zakladáť vedecké odbory, zriadila Ústredie slovenských ochotníckych divadiel, knižnicu a archív. Pre ďalšie smerovanie Matice slovenskej bol prelomový rok 1932 prijatím národného programu a zintenzívnením vedeckej a vydavateľskej činnosti. Začal sa vydávať časopis Slovensko, určený pre členskú základňu, aj časopis Slovenská reč, mesačník pre záujmy spisovného jazyka. V roku 1941 vznikol spolok Slovenská národná knižnica, ktorého hlavnou úlohou bolo vyhľadávať, zisťovať a uchovávať slovakistické tlačené dokumenty. O dva roky neskôr bola založená moderná tlačiareň pod názvom Neografia. Nástup budovania tzv. socialistickej spoločnosti po februári 1948 však zmaril úsilie Matice slovenskej o národnú obrodu Slovákov po druhej svetovej vojne. Politická moc, prezentovaná komunistickou stranou, znarodnila Neografiu a Maticu slovenskej postupne odobrala vedeckú činnosť, zlikvidovala jej členskú základňu a zredukovala ju na úroveň ústredia osvetovej práce. Matica slovenská sa konštituovala ako Slovenská národná knižnica, maticná myšlienka však žila ďalej. V roku 1959 v argentínskom Buenos Aires vznikla Zahraničná Matica slovenská zásluhou Jozefa Čigera Hronského.

Politické uvoľnenie v spoločnosti v obrodnom roku 1968 prinieslo nádej na oživenie pôvodného poslania Matice slovenskej vrátane znovuoobnovenia členskej základne a rozvoja starostlivosti o Slovákov. Toto oživenie trvalo len krátko a bolo zastavené v tzv. normalizačnom období. V roku 1973 bol prijatý zákon, ktorý v podstate vrátil činnosť MS do stavu pred dvadsiatimi rokmi. Členská základňa bola opäť zrušená a činnosť Matice sa sústredila v prvom rade na knihovníctvo, bibliografiu, literárne múzejníctvo a archívniectvo. Až spoločensko-politické zmeny po Novembri 1989 nástupom demokratizácie verejného života umožnili Matici slovenskej vrátiť sa k svojej nezastupiteľnej činnosti v slovenskej spoločnosti. Bol prijatý nový zákon (1991), ktorý vytvoril priestor pre postupný návrat Matice od štátom riadenej inštitúcie k nezávislej ustanovizni. Výnimkou bolo prijatie tzv. knižničného zákona (zákon NR SR č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona SNR č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej), ktorý výrazne poškodil a negatívne zasiahol do činnosti Matice slovenskej. Matica stratila sídelnú budovu na Hostihore a historicky prvú budovu. Od Matice slovenskej sa oddelila Slovenská národná knižnica so všetkou jej agendou. Tento stav trvá dodnes. Vznikom Slovenskej republiky v roku 1993 bola zavŕšená dlhá etapa boja Matice slovenskej za slovenskú národnú a štátnu svojbytnosť. Bolo to zadostučinenie všetkým dejateľom moderných slovenských dejín – počnúc od bernolákovcov až po zakladateľov samostatnej Slovenskej republiky.

Činnosť Matice slovenskej v jej novodobej histórii nadväzuje na všetko pozitívne, čo Matica vykonala pre Slovákov od svojho vzniku, čím sa stala historicky osvedčenou ustanovizňou v kultúrnej, v spoločenskej a vo vedeckej oblasti. Matica slovenská si plní predovšetkým úlohy, ktoré má určené zákonom, no nezabúda ani na svoje historické úlohy.

V súčasnosti rovnako ako v minulosti, a určite aj v budúcej perspektíve sa Matica musí vyrovnávať, popri prekonávaní ideologických a politických tlakov, s ďalším kultúrnym, vedecko-technickým a civilizačným smerovaním. Popri tlaku globalizácie bude potrebné reagovať na postmodernu, informačno-komunikačné technológie, komunikáciu prostredníctvom nových médií a sociálnych sietí, digitalizáciu, a tým na nárast virtuálneho sveta. Tieto spoločenské a technologické pohyby, ideologicky ukotvené prejavmi liberalizmu, potláčajú konzervativizmus, tradicionalizmus, národnú identitu a kultúru. Matica slovenská musí v nasledujúcich desaťročiach 21. storočia reagovať na túto zmenenú situáciu, a to najmä prijatím adekvátneho, moderného a atraktívneho programu. I keď Matica musí kontinuálne zotrvať na konzervatívnych ideových základoch, formy a metódy súčasnej a budúcej práce treba prispôsobiť podmienkam 21. storočia v treťom tisícročí. Program je prioritne

o rozvíjaní kultúrnych atribútov slovenského národa, jeho jazyka, literatúry, vedy a umenia, posilňovaní slovenskej štátnosti, vlastenectva, slovenskej vzájomnosti, vedeckej akribii, rozširovaní členskej základne, najmä získaním mladej generácie pre národnú a maticnú myšlienku, a zároveň primeranými prostriedkami dôsledne reagovať proti prejavom pravicového i ľavicového extrémizmu.

Program Matice slovenskej sa bude zameriavať na tieto oblasti:
Vedecká činnosť a jej prezentácia.
Maticné hnutie a členská základňa.
Slovenská mládež a mladomatické hnutie.
Slováci na národnostne zmiešaných územiach.
Slováci v zahraničí a spolupráca so slovanskými národmi.
Mediálna a propagačná oblasť.
Finančno-materiálne zabezpečenie činnosti.

1. VEDECKÁ ČINNOSŤ MATICE SLOVENSKEJ A JEJ PREZENTÁCIA

Veda je jednou z najvýznamnejších činností Matice slovenskej a dôležitým činiteľom pri tvorbe programu tejto vrcholnej slovenskej národnej inštitúcie. Už dlhodobo však čelí rôznym ťažkostiam a prekážkam, ktoré znemožňujú jej plnohodnotné fungovanie. Vedecká práca bola v máji 1948 Matici slovenskej oficiálne odňatá a pričlenená k Slovenskej akadémii vied, čo súviselo s nedôverou nastupujúcej komunistickej moci voči Matici. Z tejto vrcholnej slovenskej národnej inštitúcie sa na štyridsať rokov stal kultúrno-osvetový ústav s neurčitým zameraním, fungujúci v obmedzenom režime, plne podriadený normám marxisticko-leninskej ideológie. Po revolučných zmenách na prelome rokov 1989 – 1990 sa v Matici vytvorili priaznivé podmienky na rozvoj všestrannej matickej činnosti na demokratických zásadách. V rokoch 1990 – 1992 vďaka tomu došlo k rozvoju aj vo vedeckovýskumnej a v prezentačnej činnosti. V roku 1997 prijatím zákona o Matici slovenskej sa legislatívne upravilo postavenie, fungovanie a úlohy Matice slovenskej v spoločnosti. Zákon o Matici slovenskej v úlohách hneď na treťom mieste ukladá Matici „robiť základný slovakistický výskum“.

V rokoch 1993 – 2010 sa v Matici slovenskej popri úspechoch v oblasti knihovníctva, literárneho múzejníctva a biografistiky nepokračovalo v nastúpenéj porevolučnej demokratickej ceste. Z Matice slovenskej sa „vytratil“ významný vedecký aspekt, prestala koordinácia vedeckej činnosti, jej hodnotenie a programovanie. Existujúce ústavy ostali izolované, odkázané na vlastnú iniciatívu. Iniciatíva ostala len na ojedinelých aktivitách jednotlivcov, najmä historikov a literárnovedných pracovníkov. Tento stav sa výraznejšie nezmenil ani v rokoch 2011 – 2017, čo bolo však aj z dôvodu dlhodobého nedostatku finančných prostriedkov.

Matica slovenská, ústredie, bude prijímať rozhodné opatrenia na naplnenie litery zákona o Matici slovenskej týkajúcej sa vedy a vytvorí podmienky na plnohodnotnú vedeckú činnosť a jej prezentáciu. Tieto opatrenia sa budú realizovať postupne:

1. V prvom rade sa personálne doplnia rady vedeckých pracovníkov v obidvoch vedeckých ústavoch MS a postupne aj v ostatných odborných pracoviskách.
2. Noví pracovníci musia byť skúsení vedci vo svojom odbore s viacročnou praxou vedeckého pracovníka a s minimálne jednou publikovanou vedeckou monografiou. Riaditeľia vedeckých pracovísk budú mať kvalifikáciu minimálne na úrovni doktorátu – PhD.
3. Základný vedecký výskum sa zameria na dlhodobé projekty, ktorých výsledkom budú predovšetkým základné vedecké monografie. Na podporu vzniku pôvodných vedeckých monografií sa musí vytvoriť dlhodobý mechanizmus (neziskovej organizácie alebo grantovej agentúry), ktorý by podporoval základný slovakistický vedecký výskum a tvorbu pôvodných vedeckých monografií.
4. V historickej vede, literárnej vede i etnológii sa bude klásť dôraz najmä na 20. storočie, kde je množstvo nespracovaných historických tém (napríklad Slováci v rakúsko-uhorskej armáde, v česko-slovenských légiách, Slováci v ruskej občianskej vojne, vpád maďarskej Červenej armády na Slovensko 1919, oslobodzovanie Slovenska 1944/1945 a iné). Spracované témy budú mať z väčšej časti (osemdesiat percent) celoslovenské zameranie, aby boli zaujímavé pre čo najširší okruh ľudí. Zvyšnú časť budú tvoriť témy týkajúce sa Matice slovenskej. V literárnovednom bádani sa pozornosť sústreďí na teoretické rozpracovanie literárnej regionalistiky a vypracovanie profilov spisovateľov z jednotlivých regiónov Slovenska, ktorým sa na celoslovenskej úrovni nevenuje nijaká pozornosť, pritom pre konkrétny región má ich literárna tvorba mimoriadny význam, niekedy i v kontexte národnej literatúry. Veľká pozornosť sa bude venovať podpore literárno-vedeckého výskumu mladých vedeckých pracovníkov do štyridsiatich rokov. Okrem toho bude cieľom aj vedecké spracovanie literárnej vedy v histórii Matice slovenskej.
5. Na propagáciu čiastkových výsledkov výskumu, zaujímavých dokumentov a biografii bude vytvorený moderný odborný časopis. Nový časopis z oblasti matickej vedy si zároveň bude musieť uchovať vysokú odbornú úroveň. Cieľom tohto projektu je dostať výsledky maticného výskumu k čo najširšiemu okruhu záujemcov o históriu.
6. Matica slovenská sa bude snažiť aktívne spolupracovať na usporadúvaní vedeckých konferencií s Historickým ústavom SAV, Vojenským historickým ústavom, Ústavom pamäti národa, Múzeom SNP, univerzitami a inými relevantnými inštitúciami občianskymi združeniami. Pre vedné ústredie sa vytvorí také podmienky, aké prináležia vedeckej činnosti vrcholnej a najvýznamnejšej celonárodnej inštitúcie. Ich úlohou bude iniciovať, koordinovať, hodnotiť

a usmerňovať prácu vedeckých ústavov a odborov, cielavedome, tvorivo a konštruktívne spolupracovať s vedeckými pracoviskami doma i v zahraničí, organizovať príležitostné a tematické vedecké konferencie, semináre a kolokviá. Vedecká rada Matice slovenskej bude raz ročne hodnotiť program vedeckovýskumnej a prezentačnej činnosti ústavov a odborov a vyhodnocovať ho. Vedecký tajomník aktívne, cielavedome a tvorivo zabezpečuje úlohy vedného ústredia, udržiava pravidelný kontakt s vedeckými ústavmi a odborníkmi, dbá na dôsledné plnenie ich programu a pomáha im riešiť problémy.

Slovenský literárny ústav sa zameria na výskum dejín slovenskej literatúry a otázok literárnej teórie, spoluprácu s literárnovednými pracoviskami SAV, univerzitami a ďalšími vedeckými inštitúciami doma i v zahraničí. Výsledky prezentuje v samostatných publikáciách, štúdie a príspevky bude publikovať v zborníku Slovakistika a v iných vedeckých periodikách, organizuje príležitostné a tematické vedecké konferencie a semináre samostatne alebo v spolupráci s inými vedeckými pracoviskami na Slovensku. Slovenský literárny ústav sa bude podieľať na realizácii literárnych súťaží (napríklad Mladá slovenská poviedka a iné) členstvom v odborných porotách. Významnou úlohou bude obnovenie súťaže Maticná esej a aktívna prednášateľská a lektorská činnosť pracovníkov pri propagácii osobnosti slovenskej literatúry nielen na celoslovenskej, ale i regionálnej (miestnej) úrovni. Perspektívne sa vyvinie iniciatíva o prinavrátenie prvej budovy Matice slovenskej so Slovenským národným literárnym múzeom a zbierkovým fondom Archívu literatúry a umenia pod správu Matice slovenskej.

Slovenský historický ústav bude aktívne skúmať otázky slovenských dejín a histórie Matice slovenskej s osobitným zreteľom na obdobie 1918 až 1993. Výsledky bude publikovať v základných monografiách a na stránkach Historického zborníka, neskôr nového odborného časopisu. Matica slovenská bude tvorivým spôsobom spolupracovať s vedeckými pracoviskami v Slovenskej republike i v zahraničí a v súčinnosti s nimi alebo samostatne organizovať vedecké konferencie, semináre a kolokviá.

Stredisko národnostných vzťahov bude udržiavať systematické vzťahy s inštitúciami národnostných menšín v Slovenskej republike, skúmať vzťahy týchto inštitúcií so slovenským prostredím, ich aktivitu na jazykovo zmiešaných územiach, postavenie Slovákov v týchto oblastiach, koordinovať výskum a robiť dokumentáciu vzťahov medzi štátotvorným národom a národnosťami. Bude sledovať aj dodržiavanie platných zákonov o národnostnej otázke, upevňovanie štátnosti a používanie štátnej symboliky a jazyka. Zameria sa tiež na problémy a ťažkosti Slovákov na národnostne zmiešaných územiach Slovenskej republiky a bude im v rámci svojich možností pomáhať v ich riešení. O zistených problémoch a nedostatkoch bude informovať vedenie Matice slovenskej, ktoré na ne upozorní príslušné štátne orgány.

Dôležité miesto a význam vo vedeckej a v prezentačnej činnosti Matice slovenskej majú vedecké odbory. Je potrebné zdôrazniť, že činnosť vedeckých odborov sa prelína s činnosťou maticného hnutia a dotýka sa aj ČÚ MS. Naším záujmom bude udržať pri činnosti existujúce odbory, podnietiť oživenie ostatných, prípadne založiť nové.

Krajanské múzeum MS bude naďalej ústredným pracoviskom pre styk a spoluprácu so slovenským zahraničím s orientáciou na dokumentáciu, vedeckovýskumnú a prezentačnú činnosť, udržiavanie a rozvíjanie jeho národnej identity a vzťahu k Slovenskej republike. Bude aktívne spolupracovať s príbuznými inštitúciami v Slovenskej republike a so Slováckmi žijúcimi v zahraničí, osobitne s Úradom vlády pre Slovákov v zahraničí. Vedie evidenciu slovenských spolkov v zahraničí a udržiava kontakty s nimi, zúčastňuje sa na ich podujatiach. Pracovisko má potenciál vytvoriť minimálne platformu na postupné zjednotenie rôzne orientovaných a roztrieštených slovenských národných komunit v blízkom i vzdialenom zahraničí.

Archív Matice slovenskej je špecializovaným verejným archívom a odborným pracoviskom na zachovanie kultúrneho dedičstva a histórie Matice slovenskej. Preberá a získava písomné, faksimilné, multimediálne, múzejné a galerijné dokumenty zo všetkých zložiek Matice slovenskej a od osobností národného a verejného života v Slovenskej republike i v zahraničí. Získané dokumenty eviduje, ochraňuje, odborné spracúva a sprístupňuje verejnosti. Pracovníci archívu vo vedeckovýskumnej oblasti spracúvajú aktuálne tematické okruhy z vlastného materiálu a svoje poznatky primerane ponúkajú verejnosti. Dlhodobým zámerom je digitalizácia archívnych dokumentov.

2. MATIČNÉ HNUTIE A ČLENSKÁ ZÁKLADŇA

Členské hnutie, združené predovšetkým v miestnych odboroch, záujmových a vedeckých odboroch, odboroch Mladej Matice, patrí medzi tradične najživotoschopnejší a najaktívnejší pilier našej najstaršej národnej ustanovizne. Matica slovenská naplnila svoju vnútornú a vonkajšiu činnosť voči členskej základni tradične najmä prostredníctvom Členského ústredia (ČÚ) MS a oblastných stredísk (domov MS a oblastných pracovísk MS). V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že okrem odborov je potrebné naďalej aktívne propagovať individuálne členstvo, ale aj členstvo podporujúce a zakladajúce. Zakladajúce členstvo, ktoré má svoje korene už od roka 1862 a združovalo významné osobnosti nášho spoločenského, vedeckého, ale aj kultúrneho života, sa obnovením roku 2011 ukázalo ako reálna morálna a materiálna podpora maticného hnutia.

Samotná propagácia vstupu do maticného hnutia nie je len úlohou ČÚ alebo oblastných stredísk. Skúsenosti z minulého obdobia preukázali, že túto činnosť treba koordinovať s Informačným ústredím MS, ale aj s informačným pilierom a s maticnými médiami či periodikami a nezabúdať na aktivity vedeckého piliera. Iba spojeným úsilím a lepšou spoluprácou jednotlivých maticných pilierov sa môže dosiahnuť nárast členskej základne a definitívne presvedčiť všetky názorové prúdy verejnosti o správnosti a potrebnosti maticnej myšlienky aj v dnešnej modernej dobe. Členské ústredie aj v tomto období bude naďalej pokračovať v aktivizácii miestnych odborov, zakladaní nových a obnove nefungujúcich. Rovnako prax ukázala, že najlepšia pôda na založenie, resp. obnovu miestnych odborov je v tých častiach Slovenska, kde Matica slovenská svojimi aktivitami a podujatiami preukázala profesionalitu a schopnosť spolupracovať s obcami, so školami, s cirkvami a s inými miestnymi organizáciami. Osvetľovanie zabudnutých dejinných udalostí a národných osobností v regiónoch mnohokrát realizuje iba Matica, jej oblastné strediská alebo jednotlivé miestne odbory. Takisto to platí pri organizovaní podujatí venovaných významným národným výročiam slovenských dejín. Prostredníctvom týchto podujatí si Matica slovenská takmer v každej obci i meste Slovenska pripomína tradičné zvyky a obyčaje, uctieva si našich dejateľov, prostredníctvom spolupráce so štátnymi orgánmi a s obecnými samosprávami, ale i so spoločenskými organizáciami pomáha zvyšovať národné povedomie Sloveniek a Slovákov. Ide o kultúrne, vzdelávacie, športové i spoločenské akcie uskutočňované počas celého kalendárneho roka.

Významná pozornosť sa venuje výročiam osobností regionálneho významu s dôrazom na osobnosti a dejateľov literárneho, dramatického, vedeckého i národného života z minulosti aj z prítomnosti. Dôsledné uskutočňovanie tejto činnosti v súčasnosti podnietilo národných aktivistov, resp. predstaviteľov iných miestnych spolkov vstúpili do maticných radov a rozvíjajú svoju pronárodnú činnosť v rámci maticnej ustanovizne. Veď aj v minulosti boli maticní členovia súčasne aktívni v cirkevnom živote, vo vedeckých ustanovizniach a v neposlednom rade v školách, múzeách a ďalších svojím zameraním podobných inštitúciách. Pri organizovaní maticného života a tradičných regionálnych podujatí je nevyhnutná systematická spolupráca s obcami a s rôznorodými občianskymi združeniami, ktoré majú mnohokrát rovnaké ciele činnosti smerujúce k posilňovaniu slovenského vlastenectva, udržiavaniu kolektívnej historickej pamäti a národného povedomia Slovákov. Uvedené úlohy musia byť prioritne pod organizačnou gesciou domov a oblastných pracovísk MS. V tomto

ohľade nezabúdajme na mnohovrstvovú činnosť miestnych odborov počas obdobia pôsobenia takých osobností, ako boli Štefan Krčmery a Jozef Ciger Hronský a na ich predstavu o maticnom hnutí.

Ak má Matica plniť svoje historické poslanie a postavenie aj v nasledujúcich desaťročiach 21. storočia, musí realizovať priebežnú univerzálnu analýzu členskej základne, jej sociologický a kulturologický prieskum, aby sa odhalil jej súčasný stav a určili prognózy vývoja. ČÚ vykonalo množstvo práce pri analýze činnosti maticných odborov, najmä počtu miestnych odborov, formy ich aktivít a pri spresnení i zjednotení evidencie celkového počtu jej členov. Jednotlivé analýzy nám pomohli v súčasnosti nielen zistiť stav členskej základne v regiónoch, ale aj určiť silné a slabšie stránky maticného hnutia, a tým nasmerovať konkrétnu podporu. V ďalšom období budeme pokračovať aj v analýze umeleckých telies, osobitne folklórnych súborov pôsobiacich pri miestnych odboroch, ako aj maticných ochotníckych divadiel. V tomto ohľade ČÚ zavedie osobitnú evidenciu, ktorá nebude samoučelná a pomôže na zaktivizovanie a prepojenie činnosti miestnych odborov a umeleckých skupín a folklórnych kolektívov.

V najbližšom období dôjde k podpore aj divadelnej činnosti nielen prostredníctvom Divadelného odboru MS, ale i vytvorením potenciálneho ústredia maticných ochotníckych divadiel, a tým profesionálnejšieho podchytenia našich maticných dobrovoľníkov, ktorí vykonávajú v tomto smere mnoho tvorivej práce.

V prípade folklórnej činnosti je nevyhnutné nielen zorganizovať ústredné prehliadky, kde by sa predstavili jednotlivé súbory, ale aj motivačné ústredné súťaže. Aj tu Matica nevína slovenský folklór samoučelne, ale ako prostriedok na zachovávanie a rozvíjanie národných tradícií a hrdoosti i ako jednu z foriem podchytenia nových členov. V tomto ohľade bude Matica metodicky výraznejšie koordinovať svoje súbory a realizovať aj pravidelné celoštátne aktivity zástupcov maticných folklórnych súborov. Je potrebné si uvedomiť, že maticní folklóristi sa aktivizujú jednak v rámci miestneho odboru, kolektívneho členstva, ale aj prostredníctvom iných organizácií, najmä občianskych združení, vo vedení ktorých sú maticní nadšenci a členovia.

Na podporu rozvoja členskej základne sa bude pokračovať v uzavieraní memoránd o spolupráci nielen s významnými spolkami a organizáciami, ale aj na úrovni univerzít, základných i stredných škôl. V tomto ohľade podpora národnej výchovy v školách sa realizuje zasielaním maticných periodík a propagačných materiálov pre učiteľov a študentov, no takisto i uskutočňovaním besied, súťaží či prednášok potenciálne spojených s dramatickými scénkami venovanými aktuálnym národným výročiam. Aj tu je dôležitým prvkom na udržanie spolupráce so školami systematickosť a pravidelnosť spoločných aktivít.

3. SLOVENSKÁ MLÁDEŽ A MLADOMATIČNÉ HNUTIE

Orientácia na mladú slovenskú generáciu, celkovo deti i mládež, je strategickým cieľom a jednou z najdôležitejších priorít Matice slovenskej. Akékoľvek zanedbanie systematickej práce so slovenskou mládežou zapríčini, že členská základňa zostarne, ako sa to, bohužiaľ, stalo v nedávnom období. Ide o veľmi závažnú otázku generačného nástupníctva Matice slovenskej.

Mládež sa aktivizuje v maticnom hnutí jednak v rámci klasického členstva v miestnych odboroch, prostredníctvom záujmového odboru Mladá Matica, ale aj v maticnej folklórnej, divadelnej či inej umeleckej činnosti, pričom uvedené formy podchytenia mládeže sú v praktickom živote prepojené.

Mladých členov možno reálne získať najmä prostredníctvom činnosti záujmového odboru Mladá Matica, ktorý umožňuje mladým národovcom skúsiť si samostatne a iniciatívne organizovať svoje podujatia, mládežnícke aktivity a celkový vnútorný život záujmového odboru. Rovnako historickou skúsenosťou je, že mladú generáciu najlepšie získajú pre maticnú ideu predovšetkým už národne presvedčení mladí maticní aktivisti. Osobitný akcent sa musí klást najmä na školopovinnú generáciu a mimoškolské vzdelávanie. Rozvoj mladého maticného hnutia si vyžaduje premyslenú, tvorivú a koncepčnú prácu a podporu všetkých ústredných zložiek. Pri komunikácii v mladom maticnom hnutí sa už využívajú ponúkané možnosti sociálnych sietí a internetu, s ktorými denne komunikujú tisíce mladých Slovákov, a to predovšetkým na propagáciu maticných aktivít, oboznamovanie sa s výročiami významných osobností slovenského života i udalostí zo slovenských dejín pri nadväzovaní spolupráce so slovenskými aktivistami v zahraničí.

Na akademickej pôde možno osloviť mladých ľudí národnou myšlienkou, vyhľadávať mladých intelektuálov, ktorí budú samostatne organizovať národný život vo svojej profesionálnej oblasti aj po ukončení štúdia. Aktivity treba zamerať najmä na získanie budúcich učiteľov, kultúrnych a osvetových pracovníkov, ale, samozrejme, aj na inú inteligenciu. Je to nadčasová skúsenosť z dejín, keď značný počet slovenských národovcov v 19. a 20. storočí nastúpil svoju národnú cestu ako mladí študenti. Aktivizácia záujmového odboru Mladej Matice slovenskej na stredných školách, prioritne na gymnáziách, je rovnako dôležitá ako vytvorenie mladomatičných stredísk činnosti na vysokých školách a internátoch. Pozitívna je aj skúsenosť spolupráce mladých maticiarov so študentskými radami vysokých škôl prostredníctvom spoločných podujatí a dlhodobej činnosti.

Oblastné strediská, v ktorých územných obvodoch pôsobia univerzity a vysoké školy, musia v tomto ohľade systematicky pracovať na vytváraní podmienok aktivizácie mládeže a podpore jednotlivých odborov Mladej Matice. V tejto oblasti treba aktívne využívať aj popísané memoránd o spolupráci so základnými a strednými školami i s univerzitami. Tradičné podujatia, ako je každoročný Národný zraz Mladej Matice, sú priestorom na vzájomné spoznanie činnosti rôznorodých mládežníckych organizácií, ako aj zástupcov mládežníckych organizácií slovenských štátov a zahraničných mladých Slovákov.

Na povzbudzovanie národného povedomia medzi mladými Slováckmi doma i v diaspórah treba účinne a inovatívne využiť všetky príležitosti, medzi ktoré patria významné i menej známe historické výročia a osobnosti, a to aj regionálneho charakteru, osadzovanie pamätných tabúl a búst po celej Slovenskej republike. Matica slovenská by sa mala prezentovať i na mládežníckych kultúrnych, folklórnych, divadelných a hudobných festivaloch prostredníctvom informačných stánkov alebo aj so zapojením do častí programu takýchto festivalov. Dôvodom je rastúci záujem mladých ľudí o podobné podujatia celoslovenského i regionálneho významu.

Mladí maticári a ich odbory budú naďalej svojimi aktivitami podporovať miestne odbory a ich aktivity, kde sú vo väčšom počte zastúpení členovia strednej a staršej generácie. Prepojenie činnosti miestnych odborov, odborov Mladej Matice a profesionálnych pracovísk je v tomto prípade nevyhnutné.

4. STAROSTLIVOSŤ O SLOVÁKOV NA JAZYKOVY ZMIEŠANÝCH ÚZEMIACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Postavenie Slovákov ako štátotvorného národa v Slovenskej republike je v niektorých južných a severovýchodných oblastiach štátu, v ktorých žijú Slováci spolu s inými národnosťami, aj naďalej kritické. K tomuto záveru dospeli doterajšie maticné konferencie, venujúce sa problematike najmä na juhu štátu. Svedčia o tom tiež správy štátnych orgánov z oblasti výchovy, vzdelávania a používania štátneho jazyka ako materinského jazyka Slovákov na juhu Slovenskej republiky, ako aj skúsenosti a sťažnosti tam žijúcich Slovákov. Na zabezpečenie základných národných a kultúrnych potrieb Slovákov, na riešenie ich diskriminácie na základe jazyka a národnosti a porušovania ľudských a občianskych práv Slovákov,

na odstraňovanie protiprávneho stavu v týchto oblastiach je nevyhnutná užšia spolupráca Matice slovenskej a štátnych orgánov.

Matica slovenská v rámci vlastných štruktúr a podmienok podporí postavenie Slovákov na juhu Slovenskej republiky:

- spoluprácou pri tvorbe učebníc a učebných pomôcok pre základné a stredné školy;
- vypracovaním súpisu vlasteneckých kultúrnych pamiatok v Slovenskej republike, na základe ktorých bude možné efektívnejšie podporiť rozvoj hmotných pamiatok na slovenskom juhu, ale aj na celom území Slovenska;
- riešením podnetov Slovákov vo veci diskriminácie z dôvodu príslušnosti k národnosti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania;
- trvalou celoštátnou osvetou o národných a kultúrnych potrebách obyvateľov na juhu štátu.

5. SLOVÁCI ŽIJÚCI V ZAHRAŇIČÍ A SPOLUPRÁCA SO SLOVANSKÝMI NÁRODMI

Významnou zložkou činnosti Matice slovenskej je podpora Slovákov žijúcich v zahraničí v rozličných oblastiach ich pôsobnosti. Práca Matice slovenskej sa zameriava najmä na oblasť udržania a rozvíjania národného povedomia Slovákov žijúcich v zahraničí rozličnými aktivitami realizovanými na Slovensku a v krajských komunitách celého sveta. Väčšina zahraničných Slovákov vrátane tých, ktorí nie sú štátnymi občanmi Slovenskej republiky, ale majú slovenský pôvod a kultúrno-jazykové povedomie, sa živo zaujíma o dianie v Slovenskej republike, kultúru a tradície. Prostredníctvom krajského múzea a tiež prostredníctvom D MS, MO MS na regionálnej úrovni a ZO MS a VO MS sa bude Matica slovenská snažiť prehĺbiť vzájomnú spoluprácu a rozvíjať aktívny krajský život.

Krajské inštitúcie, organizácie a odbory sú živými centrami národného života a kultúry, vďaka ktorým dokáže Matica slovenská zabezpečovať spoluprácu v rozličných oblastiach svojho pôsobenia – folklórne podujatia, divadelné predstavenia, vedecké a športové podujatia, literárne súťaže. Táto vzájomná spolupráca bude aj naďalej fungovať obojstranne, t. j. členovia Matice slovenskej sa budú zúčastňovať na krajských podujatiach a krajanovia sa budú zúčastňovať podujatiach matičných.

Matica slovenská svoje snahy v oblasti pomoci krajanom bude opierať najmä o závery Rady pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorá je najvyšším poradným orgánom Matice slovenskej pre krajskú problematiku. Bude aj naďalej podporovať a organizovať národné a kultúrne podujatia, do ktorých chce vo väčšej miere implementovať aj krajskú spoluprácu (Národné matičné slávnosti, Národný zraz Mladej Matice, vedecké konferencie, regionálne folklórne podujatia, kultúrne a športové podujatia, literárne súťaže a i.). Aj naďalej bude krajanom distribuovať národnú tlač, matičné publikácie, bude prezentovať ich aktivity a aktivity MS smerom ku krajanom cez matičné informačné kanály. Všetky tieto aktivity musia smerovať k výchove nových slovenských národných elit doma i v zahraničí, ktoré by prebrali pomyselnú štafetu národno-kultúrnej spolupráce medzi slovenskými krajanmi a Slovenskom.

Zvláštnu pozornosť bude Matica venovať záchrane slovenského kultúrneho dedičstva, ktoré vzniklo v zahraničí. Dokumenty z tejto oblasti bude získavať, spracúvať a sprístupňovať Krajské múzeum Matice slovenskej.

Dôležitou úlohou v najbližšom období nielen Krajského múzea, ale i ostatných ústredných matičných pracovísk vo vzťahu k zahraničiu je aj intenzívnejšie rozvíjanie spolupráce so sesterskými slovenskými maticami v zahraničí, ako aj s existujúcimi slovenskými maticami a so slovenskými vedeckými inštitúciami. V tomto zmysle sa budú naplňovať už schválené závery Kongresu slovenských matíc a slovenských inštitúcií, ktorý zasadal v roku 2019 v Martine. Práve novinkou kongresu oproti minulosti bolo pozvanie i účasť zástupcov zahraničných vedeckých inštitúcií a univerzít zo slovenských štátov. Praktickým výstupom tejto činnosti bude jednak vydávanie internetového bulletinu či spravodaja, ktorý by zabezpečil vzájomnú informovanosť týchto organizácií a vytvorenie stáleho výboru zástupcov slovenských matíc a slovenských vedeckých inštitúcií. Aj v súvislosti s činnosťou členskej základne a jej záujmových i vedeckých odborov treba aktivizovať tie zložky, ktoré sa zaoberajú ideou a praktickou realizáciou idey slovenskej vzájomnosti. Z dlhodobého hľadiska treba vytvoriť k uvedenej téme aj adekvátny priestor a rubriky v matičných periodikách, predovšetkým v Slovenských pohľadoch.

6. MEDIÁLNA A PROPAGAČNÁ OBLASŤ

S každou nastupujúcou generáciou prichádzajú nové vízie, ciele, ale aj prostriedky, ako tieto ciele realizovať. Stojíme na prahu tretieho desaťročia 21. storočia, pre ktoré sa stal charakteristický rýchly tok informácií. Nemôžeme a ani nechceme sedieť so založenými rukami a sledovať, ako tento informačný prúd hýbe verejnou mienkou o Matici, niekedy pozitívne, inokedy neutrálne až negatívne, v závislosti od témy. Dnes už chceme byť in medias res, byť proaktívnu súčasťou diania, teda sa neuspokojíme s rolou pasívneho pozorovateľa. Média sa stali každodennou súčasťou života a činnosti jednotlivcov, spoločnosti a organizácií a v neposlednom rade ich pôsobenie ovplyvnilo aj činnosť samotnej Matice slovenskej.

Výrazom novej komunikačnej éry v Matici by mohol byť informačný tok v centre diania či proaktívna komunikácia smerom navonok i dovnútra. Pre Maticu slovenskú je koncepčná práca s médiami životnou otázkou, keďže len cez médiá môže prekročiť súčasné rámce jej prežívania vo vedomí spoločnosti a širokej verejnosti. Nie je to však len o novinároch a verejnosti, viac si budeme všímať predovšetkým samotných matičiarov, bez ktorých by neexistovala dlhodobá kontinuita matičného hnutia. Matičná členská základňa je bohatým zdrojom rôznych zaujímavých tém, ktoré môžu svojou originalitou zaujať novinárov, a tým vyplniť mediálny priestor v duchu pozitívneho vlastenectva a propagácie nielen matičných, ale najmä národných ideí. Matica slovenská ponúkne pozitívne témy, ktorých propagáciou by malo byť vytvorenie lepšieho pohľadu na jej činnosť a aktivity. Záleží nám na tom, aby ľudia o našej každodennej práci vedeli, aby chápali rozmer a zmysel matičnej činnosti tak pre súčasnosť, ako aj budúcnosť Slovenska. Základnými cieľmi mediálnej politiky MS bude obnova dobrého mena a pozície MS ako najvýznamnejšej celonárodnej vlasteneckej inštitúcie, zlepšovanie kvality práce a zvýšenie informovanosti o jej význame.

Za veľmi dôležitú úlohu považujeme spoluprácu Matice s verejnoprávnymi, ako aj s ostatnými verejnými médiami. Matica slovenská si musí vyberať takých aktérov vzájomnej spolupráce, ktorí budú pre ňu prínosom. Úskalím je pokročilá komercializácia a aj bulvarizácia viacerých slovenských médií. Prekľenutím by mohla byť rámcová dohoda o spolupráci medzi Maticou a verejnoprávnymi médiami, ktorá by zabezpečovala Matici účasť v televíznych i rozhlasových diskusiách a odvysielanie televíznych formátov vytvorených Maticou.

V rámci zlepšenia propagácie aktivít Matice slovenskej bude vhodné ponúknuť dohody o spolupráci so všetkými celoslovenskými a s regionálnymi médiami, ako aj s tlačovými agentúrami. Matica slovenská ponúkne uvedeným subjektom výsledky svojej mediálnej tvorby v podobe matičných reportáží, krátkych video spotov, promo videí, ale aj rôznych historických dokumentov so zameraním na významné národné osobnosti a udalosti. Každoročná výročná správa Matice slovenskej v zmenených podmienkach propagácie by mala poslúžiť aj ako dôležitý informačný materiál o matičnej činnosti vo vzťahu k verejnosti s jasnými informáciami, ktoré utvárajú pozitívny obraz o Matici slovenskej ako verejnoprávnej ustanovizni. Na propagáciu Matice slovenskej a jej aktivít sa musia využívať aj nové interaktívne médiá. Portál YouTube uverejňuje videá, na ktoré reagujú návštevníci v diskusií. Táto platforma

ponúka široký priestor realizácie, keďže ide v súčasnosti o najväčší svetový systém na zdieľanie video súborov na internete. Tým vzniká priestor na slobodné šírenie matičných a národných myšlienok. Jeho možnosti sú ešte stále v matičných podmienkach neprebádané a dáva tak priestor na využívanie aj jeho ďalších funkcií. Inou možnou prezentáciou aktivít Matice slovenskej je uverejňovanie informácií na sociálnych sieťach typu Facebook a pod. Facebook a YouTube by sa mali stať silným propagačným nástrojom na zviditeľnenie práce a aktivít nielen Matice, ale aj celého matičného hnutia. Obidve platformy ponúkajú celý rad možností nielen na propagáciu, ale predovšetkým na zlepšenie a vytvorenie pozitívneho obrazu o Matici. Internet je v súčasnosti jedným z najúčinnějších nástrojov komunikácie nielen pre nízku cenu.

Dnešní mladí ľudia sú tzv. „on-line“ generáciou, z čoho vyplýva, že je nevyhnutné prispôbiť sa mediálnym trendom a využívať všetky moderné interaktívne médiá. Radi sa zúčastňujú na diskusiách a radi reagujú na podnety z oblasti ich záujmu. Preniknutím do „sveta“ mladých ľudí prostredníctvom matičných médií a propagácie národnej myšlienky modernou formou by sa mal vyvolať ich záujem o Maticu slovenskú. Dnešná mládež je súčasťou oveľa väčšej sociálnej interakcie, ako to bolo v minulosti. Web a elektronická pošta sú najviac využívané služby internetu. Hoci je web najmladšie médium, svojím významom konkuruje ostatným printovým i elektronickým médiám.

Medzi základné informačné piliere Matice patria aj Slovenské národné noviny. Aktuálnym cieľom ostáva ich premena na mienkotvorný vlastenecký, kultúrno-spoločenský týždenník, ktorý na slovenskom trhu akútne chýba. Noviny musia na svojich stránkach poskytovať vyvážený priestor všetkým témam, no v značnej miere sa zameriavať najmä na matičné hnutie.

Podobné, aj keď z hľadiska svojho zamerania špecifické poslanie majú mesačník Slovenské pohľady a štvrťročník magazín Slovensko a Hlas Matice. Slovenské pohľady sú naďalej výstavnou skriňou slovenskej literatúry s koreňmi siahajúcimi do 19. storočia. Magazín Slovensko by mal byť v spolupráci s Úradom vlády pre Slovákov žijúcich v zahraničí živým mostom spájajúcim Slovensko so Slovákami v zahraničí. Hlas Matice by sa mal orientovať na aktivity a propagáciu matičnej členskej základne, osobitne miestnych odborov, a na prácu matičných ústredných pracovísk. Hlas Matice v tomto prípade nadviaže na podobné a osvedčené periodiká v 20. storočí, čo bolo splnenie oprávnenej požiadavky členskej základne.

V edičnej činnosti by sa Matica slovenská mala zamerať na zostavenie kvalitnej komisie na výber publikácií s témou, ktorá by reagovala aj na aktuálne otázky spoločnosti podané inými ako bežnými formami. Edičnú činnosť Matice slovenskej treba celkovo zamerať na prioritné vydávanie významných, objavných a prínosných odborných i popularizačných diel z oblasti spoločenských vied a diel krásnej literatúry s osobitným zreteľom na diela zamerané na informačné vyplňanie „bielych miest“ slovenských a slovenských dejín, uchovávanie a prezentáciu významných súčastí tradičnej kultúry Slovenska a Slovákov, prezentáciu kultúrnych i prírodných pozoruhodností a pamätihodností Slovenska, život a dielo významných Slovákov a slovenských komunit v zahraničí, významné fenomény slovenského umenia, osobností slovenskej kultúry a spoločenského života.

7. FINANČNO-MATERIÁLNE ZABEZPEČENIE ČINNOSTI

Rozhodujúca časť prostriedkov, z ktorých sa financujú matičné aktivity, je v súčasnosti z dotácií a účelových dotácií, ktoré poskytuje štát. Matica slovenská pri svojej činnosti preto dodržiava všetky zákonné ustanovenia upravujúce jej pôsobnosť. Hospodári aj s vlastnými prostriedkami, z ktorých časť súvisí s produkciou polygrafického podniku Neografia, ktorého je Matica rozhodujúcim akcionárom. Je preto v záujme Matice slovenskej zabezpečiť finančný zisk a dividendy z Neografie.

Matica slovenská, ako aj všetky právnické osoby v rámci nej, predovšetkým vedecké ústavy, oblasť strediska a miestne odbory, by sa mali usilovať o získavanie ďalších finančných prostriedkov na rozširovanie svojich aktivít.

V neposlednom rade vo všetkých oblastiach činnosti Matice slovenskej treba využívať finančné zdroje z eurofondov a národných fondov, projektov, nadácií a podpôr regionálneho, celoslovenského aj medzinárodného charakteru.

ZÁVER

Matica slovenská cieľavedomým a angažovaným plnením svojho programu, za účinnej podpory vládných, politických i mimovládnych organizácií chce posilniť svoju účasť na plnohodnotnom rozvoji kultúry, vzdelávania, vedeckovýskumnej a zjednocujúcej aktivity v Slovenskej republike a prispieť k prehĺbeniu historického vedomia a národného povedomia, národnej identity, hrdosti, vlastenectva a štátnosti. Svojou históriou a aktivitami v slovenskom národnom živote a angažovanosťou za národné práva i v oblasti vedy aj osvetu si vydobyla také spoločenské postavenie v dejinách slovenského národa, ktoré ju opodstatňuje, aby aj v budúcnosti bola jedným z najvýznamnejších činiteľov zjednocovania a zvýšenia vzdelanosti v súvekej znalostnej slovenskej spoločnosti. Na takéto poslanie Matica slovenská musí vytvoriť všetky predpoklady do nasledujúcich valných zhromaždení v rokoch 2021, 2025 a 2029. V tomto období je perspektívou Programu Matice slovenskej rozšíriť jej členskú základňu, úspešne pokračovať v generačnej výmene členstva, respektíve získať mladú generáciu pre matičnú ideu a činnosť, rozvíjať a skvalitňovať vedeckú činnosť, starať sa o Slovákov na národnostne zmiešaných územiach Slovenskej republiky i v zahraničí, pozitívne v duchu matičných hodnôt pôsobiť na verejnosť prostredníctvom tradičných i nových médií, ako aj usilovať sa o finančné zaistenie týchto aktivít.



Matičiarci majú vo svojom programe o.i. pripomínať si jubileá významných slovenských osobností. Na fotografií odhalili bustu J. M. Hurbana v Košiciach, rok 2019.

GLOSA

Potrebu reformy školstva opakujú tak zamestnávateľia, ako aj odborníci na vzdelávací systém na Slovensku dlhé roky a v uplynulých dňoch sme boli svedkami situácií, ktoré túto potrebu prejavujú v praxi. Stačia na to dve udalosti. Prvou z nich je zámer ministerstva práce podporiť zvyšovanie kvalifikácie a aktivity mladých nezamestnaných cez projekt Praxou k zamestnaniu 2, vďaka ktorému si rezort sľubuje vytvorenie približne tisíc pracovných miest pre mladých bez praxe.

Očakávaná vs. realita

Podstata spočíva v tom, že zamestnávateľia, ktorí majú záujem zamestnať mladého nezamestnaného do dvadsiatich deviatich rokov a poskytnúť mu prax, môžu na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny požiadať o finančný príspevok. Podmienkou je, že pre neho vytvorí nové pracovné miesto na minimálne šesť mesiacov, resp. na neurčitý čas, pričom finančné príspevky na toto pracovné miesto budú poskytované najviac deväť mesiacov. Príspevok na mzdu zamestnanca je vo výške až deväťdesiatich piatich percent celkovej ceny práce – maximálne do výšky 784,16 eura. Ďalším opatrením rezortu práce môžu mladí nezamestnaní do dvadsiatich rokov pri hľadaní práce požiadať o finančný príspevok k mzde. Prvých šesť mesiacov v zamestnaní dostanú každý mesiac 126,14 eura, ďalších šesť mesiacov 63,07 eura. Týmto budú motivovaní pracovať aj za nižšiu mzdu, ktorá ich doteraz mohla odrádzať od nástupu do zamestnania. Dá sa to prečítať aj tak, že štát bude doťovať zamestnanie mladých ľudí, ktorí si nevedia nájsť zamestnanie. Prekvapenie do istej miery môže v tejto súvislosti vyvolať zistenie, na ktoré upozornili zamestnávateľia – a to, že ani koronakríza neprinesla iný, možno praktickejší pohľad mladých na svoju budúcnosť a možné uplatnenie. Kým zamestnávateľia volajú po technických odboroch, pretlaky na jedno voľné študijné miesto stále zažívajú humanitné či umelecké fakulty. A to navyše v čase, keď si firmy pýtajú čoraz menej absolventov vysokých škôl bez praxe. Čísla Centra vedecko-technických informácií ukázali, že maturanti ostali voči následkom pandémie imúnni a svoje plány nezmenili.

A hoci si prihlášky podávali v čase neistoty, pokles záujemcov o štúdium zo Slovenska nehľadá ani české vysoké školy. Naopak, niektoré (najmä humanitné) fakulty u nás dokonca zaznamenali vyšší dopyt. Paradoxne, práve o absolventov humanitných vied stoja zamestnávateľia najmenej. Najlepšie šance zamestnať sa majú predovšetkým absolventi informatiky, strojárstva, ale aj ekonómie, ktorí ovládajú minimálne jeden svetový jazyk – opakujú zamestnávateľia. Najväčším hendikepom mladých ľudí pri hľadaní zamestnania je absencia pracovných návykov a skúseností z praxe.

Zosúladenie potrieb vzdelávania s trhom práce musí byť jedným z kľúčových cieľov politiky zamestnanosti. Vzdelávací systém nezohľadňuje požiadavky trhu práce a kvalita samotného vzdelávania je nízka. Kým toto nepochopíme, budú naše školy produkovať absolventov bez reálneho uplatnenia na trhu práce, ktoré v konečnom dôsledku prináša výdaje na aspoň aké-také zamestnanie.

Ludovít KUSAL

Starí bohovia nezomierajú, sú v nás stále prítomní, sú v našich srdciach a dušiach Svetlo potrebuje tmu, inak by nebolo svetlom

Miroslav PIUS – Foto: archiv SNN

Bohovia nezomierajú. Bohovia nepoznajú smrť, nevímajú čas, ani koniec vesmíru. Bohovia sú veční. Po zemi, na ktorej my dnes žijeme, ktorú kultivujeme, obrábame, kedysi prešli nohy divokých Skýtov, múdrych Keltov, výbojných Germánov, Longobardov, Heuriskov, krutých Avarov, krvilačných Húnov, kultivovaných Rimanov. Prišli, plienili, vraždili a... odišli. Ale ich bohovia v našich lesoch, na lúkach, v čistých prameňoch, v tmavých teplých jaskyniach ostali. A sú tam ukrytí dodnes. Sú veční. Áno, prišli aj iné národy, medzi nimi aj naši predkovia, a priniesli si svojich vlastných bohov, ktorí zobrali na seba mená a tváre tých starých. Bohovia sú v nás stále prítomní. Sú v našich srdciach a v našich dušiach.

Pod každým stredovekým kresťanským kostolom bolo kedysi tajné miesto, kde boli slávené mystériá raného kresťanstva. V provensálsktine sa krypta volá le musset, čo v preklade znamená tajné miesto. Krypta a magické obrady, ktoré sa v nej konali, Európania prevzali z kultu boha Mítru, ktorého slávili národy Ázie a Blízkeho Východu. Každý kresťanský kostol má svoju krstiteľnicu, ktorá nahradila jazierko, v ktorom sa kúpali zasvätení, aby boli vodou symbolicky pokrstení. Voda a prameň v jaskyniach predstavujú nevedomie. Mravné zákony a pojem Boha má človek zakodovaný v sebe a vytvára si ich sám pre seba. Teda idea mravného zákona a idea božstva patria do trvalého vlastníctva našej duše.

VZDIALENÍ OD RAJA

Kniha Genesis nám podáva vysvetlenie závažnosti porušenia tabu našimi predkami. Bola to opovážlivosť, ktorou človek prekročil hranicu. Tabu je v najstaršie ponimanej ľudskej civilizácii – zákaz! Človek si nové poznanie uzurpoval, olúpil bohov o oheň a chcel sa postaviť na ich roveň. Ale... po každej krádeži vždy prichádza trest. A ako bohovia potrestali človeka, ktorý im ukradol poznanie? Adam s Evou sú vyhnaní z raja čistej prírody ohnivým mečom archanjela Gabriela. A vekmi sa toto ľudské vzdialovanie od raja detskej nevinosti a čistoty zväčšuje. Dnes pociťujeme hlboký rozpor medzi tým, čím človek je, a tým, čo skutočne reálne predstavuje.

Obrady a mýty sú prejavmi našej duše. Vypovedajú o nevedomom duševnom dianí. Majú pre človeka vitálny význam. Sú duševným životom určitého spoločenstva. Kmeňové mytológie sú stále živým náboženstvom, ktorého strata by znamenala mravnú katastrofu. Celý systém mágie spočíva vo viere, že človek môže zasiahnuť do prírody a zmeniť jej beh. Kolektívne vedomie je vo všetkých ľudoch identické a tvorí duševný základ ich povahy.

Filon Alexandrijský používal pojem imago die – Boží obraz v človeku. Prejavom archetypov sú mýty a emocionálne obrady. Človek má ísť cestou vody, ktorá vedie vždy dole. Voda je najčastejším symbolom nášho nevedomia. Pretože neexistuje nijaké dobro, z ktorého by nemohlo vzniknúť zlo. A niet zla, z ktorého by nemohlo vzniknúť niečo dobré. Svetlo potrebuje tmu, inak by nemohlo byť svetlom. A žiadne dobro by nemohlo rásť, keby proti nemu nestálo zlo.

MÁGIA OBRADOV

V našom vedomí nič nezaniká, všetko sa ukladá do nášho podvedomia, ktoré je nehmotným archívom našej pamäti, aby to raz vyplávalo na povrch a riadilo naše konanie. A ešte dôležitejšia je pre človeka – jednotlivca kolektívna pamäť. Kolektívna pamäť je úžasná magická sila v nás, ktorá nám nedovolí úplne zabudnúť na to, čím sme boli pred tisícročiami, stáročiami v iných časoch a v iných ľudoch, ktorých zvykneme volať „naši dávni predkovia“. Ani reálne nežijeme celkom len sami v sebe. Žijú v nás a každodenne sú v našom konaní prítomné celé generácie tých, ktorí žili pred nami. Dávni ľudia z nášho kmeňa, etnika, komunity, ktorým sa dnes pietne klaniame na cintorínoch. Prebývajú v našej duši a spolu určujú naše prežitie osudy. Prihovávajú sa nám v našich snoch, zanechali nám



Lúbostné čary pretrvali až do dnešných dní, najmä počas takzvaných stridžích dní.

magické pomôcky v podobe symbolov a archetypov, aby sme ľahšie znášali náš ľudský údel.

Jedným z najstarších symbolov ľudskej civilizácie je symbol jablka. V gréckej mytológii sa stretne so zlatými jablkami v záhrade Hesperidiek. Hesperidy boli bohyně noci, ktoré mali na ďalekom Západe, kúsok od Atlantovho sídla, strom so zlatými jablkami, ktorý strážil trojhľavý drak Ladon.

Semiramis bola asýrska kráľovná, ktorá sa v rodnej reči volala Šammuramat. Pochádzala z Babylónie. Dala postaviť záhrady, pravdepodobne so strechovou konštrukciou, s umelým zavlažovaním. Pestovala v nich pomaranče, citróny, figy, ale najviac v nej bolo granátových jablák.

V stredoveku ľudia verili, že kdesi na Východe existuje krajina kňaza Jána. Vraj cez ňu tiekla rieka, ktorá pramenila priamo v raji. V jej koryte sa nachádzali smaragdy, zafíry, topázy, ametysty a onýxy... Ľudia v tejto krajine žili päťsto rokov, a keď dosiahli sto rokov, trikrát sa napili vody z prameňa, ktorý vyvieral pod koreňmi zázračného stromu, a znovu omladli. A práve na tomto strome rástli zázračné jablká, ktoré tak prerokovali voňali, že ľudia si v ich blízkosti museli zapchať nosy, aby neupadli do bezvedomia.

SYMBOLIKA JABLKA

Na svadbách našich predkov nevesta a ženich dostali ako dar jablko. Jablko bolo symbolom plodnosti a chápano sa ako afrodisiakum. Prijatie jablka bolo znakom obojstrannej dohody a znakom lásky. Darované zdobené jablko bolo na Slovensku ešte v minulom storočí prejavom lúbostného vzťahu. Červené jablko v oblôčku mám / koho rada vidím, tomu ho dám... Hádzanie jablák na svadbe bolo u našich predkov symbolom lásky a trvanlivosti. Nevesta rozkrojila jablko predtým, ako si lahla so ženichom do postele, a dala mu polovicu. Pred pohľavným aktom obaja svoje polovice zjedli.

Snečné koleso je starý mytologický motív. Snečné koleso je archaická predstava, možno najstaršia náboženská predstava vôbec. Jej stopy možno hľadať už v paleolite a v mezolite. Naši predkovia delili koleso na štyri časti. Voda v hĺbinách symbolizuje naše nevedomie. Čistota a čírosť vody dostala zmysel pri očistných rituáloch. Kristus bol pokrstený vodou z Jordánu, naši rozprávkoví hrdinovia sú kropení živou vodou. Na Veľkú noc polievajú chlapci dievčatá vodou...

VELKÉ MATKY

Prastaré venuše alebo veľké matky, ktoré uctievali naše prvotné

agrárne spoločenstvá, boli vždy spojené s vodou. Je to magické spojenie ženského princípu a vody. Predstava o prvotnosti vody, z ktorej bola stvorená Zem, má univerzálny charakter a nachádzame ju vo všetkých mytológiách a rozprávkach všetkých národov. Predstava o vodnom chaose tvorí základ mýtu o potope sveta.

Vznik kozmu a Zeme sa veľmi často v mýtoch zobrazuje ako zrodenie z vajca. V mýtoch sa z vajca rodia prví ľudia, predkovia, ale aj bohovia. Veľmi pôsobivý obraz stvorenia sveta z vajca nám podávajú karelofínske epické runy, ktoré sú súčasťou Kalevaly. V starých egyptských mýtoch sa vajce pokladalo za symbol života. Rovnako ho chápal aj naši predkovia – Slovania. Ešte aj dnes na Veľkú noc dáva šibačom pomaľované vajcia. Ornamentika našich veľkonočných vajčiek je najkrajšia na svete.

OBRADY A RITUÁLY

Žena mala mať vrah ľahší pôrod, keď si ženich počas sobáša povolil remeň. Ovplynúť pohľavi dieťaťu mali aj dary pri svadbe či predmety vložené do manželskej postele vo svadobnú noc. Keď tehotná žena mala brucho dopredu, predpovedali jej, že sa narodí dievča, keď ho mala „do krížov“, očakávali chlapca. Keď ošpatnela v tvári, tak isto jej predpovedali dievča, lebo jej zobralo krásu. O tehotnej žene hovorili, že je široká alebo hrubá. Nesmela sa dívať na „špatnú“, na zvieru, ani do ohňa. Keď prišla do iného domu, museli ju ponúknuť jedlom, aby „nezabazala“.

Kým deti na dedinách privádzali na svet babice, dovtedy sa dodržiavali aj mnohé rituálne úkony, akým bolo aj položenie novonarodenca na kožuch, vtlačenie jamiek do líc, odkladanie placenty, vhoďenie mince do prvého kúpeľa.

Rodička s dieťaťom ležali v kúte. Do vádzky (v Požitaví) nemala nič robiť, nesmela vychádzať von. Smrť na našich dedinách dodnes oznamuje zvon – umieračik. Všetci vedeli, či zomrela žena, alebo muž podľa „zadrhuvaňa“. Pri smrti muža zvon zadržoval trikrát, pri žene dvakrát. Nebohého obriadil niekto z rodiny a zatlačil mu oči. Potom ho vystrelil do truhly v prednej izbe nohami k dverám a zapálili sviečky. Nebožtíkovi dali do truhly peniaz. Večer sa dedinčania schádzali na modlenie. Mŕtvy nesmel zostať sám, vždy musel byť pri ňom niekto z rodiny, aj v noci. Súčasťou cirkevného obradu bola aj odobierka – „odpytuvaňa“. Za mŕtvym sa držal smútok, ktorý sa navonok prejavoval nosením čiernych šiat, neúčastou na tanečných zábavách do jedného roka.

vody a podľa tvaru olova hádali príčinu ľaknutia. Keď bolo dieťa veľmi choré, o pol noci vzali zem z hrobu do handry a k tomu pridali štyri byliny z krížových ciest, a to všetko sa muselo prehodiť cez strechu domu. Dieťa sa do roka nesmelo pozrieť do zrkadla, lebo by sa zajakávalo. Ani nesmelo chodiť vedľa potoka, „lebo mu žaba zuby oráta“.

L'UBOSTNÉ ČARY

Na Požitaví sa tradovalo aj veľa rituálov, ktoré sa týkali vzťahov obidvoch pohľavi a manželstva. Lúbostné čary a praktiky mali napomôcť výber partnera a vyvolať jeho náklonnosť. Mládež, najmä dievčatá na to využívali významné dni v roku a tiež priadky. V predvianočnom období sa veštilo najmä počas stridžích dní, na Katarínu, na Ondreja, na Luciu. Praktizované bolo najmä písanie ceduliek s dvanástimi mužskými menami, ktoré dievča od Lucie do Božieho narodenia po jednom porozhadzovalo. Aké meno bolo napísané na poslednom lístku, to mal byť jej budúci muž. Na Štedrý deň si dievčatá piekli osúch z cesta, ktoré aj s korytom vyniesli pri obedňajšom zvonení na dvor. Keď osúch zmizol, malo sa do roka vydať. Po štedrej večeri vyneslo dievča von v obruse omrvinky a z ktorej strany zaštekala pes, na tú stranu sa vydá.

SVADOBNÝ PONDELOK

Na Požitaví svadobným dňom býval pondelok. Od pozvaných sa očakávalo, že budúci manželom prinesú dar, prispievajú na svadobnú hostinu a robili sa aj znásky. Typickým znakom svadobnej hostiny bolo trinásť koláčov plus koláč, ktorý v Požitaví volajú mrváň. Ich pečením bola poverená svadobná mama. Svadba sa tam, ale aj inde volala veselie. Vo svadobný deň si nevesta obliekla naopak spodnú sukňu, aby jej neprišlo z očí. Nevestina hlava bola ozdobená šlajerom. Venček bol vyzdobený zeleným rozmarínom a množstvom „blinkáčov“. Večer išli svadobníci tancovať na „klčovnicu“. Po uplynutí polnoci sa nevesta v ženichovom dome „čepila“. Prvý družba jej vidličkami snal z hlavy partu. Na to krstná mama dala neveste z hlavy dolu závoj a obišla okolo nej so sviečkou. Potom nevestu v komore začesali, zaplietli jej vlasy, „začepili“ a prezlekli do ženských šiat. Zavolali ženicha, ktorý ju musel poznať spomedzi viacerých falošných neviest skrytých pod plachtou. Keď uhadol, mohol svoju ženu pobožkať. Ženichovi snali z kabáta pierko a ten tancoval so svojou ženou sólo.

KEĎ ZVONÍ UMIERAČIK...

Súčasťou života je aj smrť. Jej blízkosť oznamoval na Požitaví kvik, pŕtik alebo zavýjajúci pes. Smrť na našich dedinách dodnes oznamuje zvon – umieračik. Všetci vedeli, či zomrela žena, alebo muž podľa „zadrhuvaňa“. Pri smrti muža zvon zadržoval trikrát, pri žene dvakrát. Nebohého obriadil niekto z rodiny a zatlačil mu oči. Potom ho vystrelil do truhly v prednej izbe nohami k dverám a zapálili sviečky. Nebožtíkovi dali do truhly peniaz. Večer sa dedinčania schádzali na modlenie. Mŕtvy nesmel zostať sám, vždy musel byť pri ňom niekto z rodiny, aj v noci. Súčasťou cirkevného obradu bola aj odobierka – „odpytuvaňa“. Za mŕtvym sa držal smútok, ktorý sa navonok prejavoval nosením čiernych šiat, neúčastou na tanečných zábavách do jedného roka.

Tempo žatevných prác na poliach určuje počasie a príroda Z obilníc viac dobrých ako zlých správ

Ivan BROŽÍK – Foto: Emil SEMANCO

Vlani začali poľnohospodári pre vysoké teploty a sucho kosť už koncom júna, tento rok sa žatva posunula o dva aj tri týždne. V podstate jej masovejší nástup bolo badať až v prvej júlovej dekáde. Rozmnožená pôda diktovala agrotermíny.

V roku 2020 sa na Slovensku žatva začala pokusne v dvadsiatom siedmom týždni. O týždeň neskôr už bola vo väčšine nižšie položených regiónov. Vo všeobecnosti ju viac ovplyvňuje počasie. Posledne ju prerušovali opakované lokálne prehánky, ale aj búrkové lejaky, ktoré mierne skomplikovali celý jej priebeh a vlhkosť porastov spôsobovala odklad žatevných prác.

„Výsledok žatvy výrazne ovplyvňuje každá hodina zostávajúca do zberu na každej jednej ploche. Preto finálne zhodnotenie budeme môcť predložiť až na úplnom konci. Zatiaľ sa však odhad úrody javí priemerne v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi,“ konštatoval štátny tajomník Martin Fecko.

■ VEDIE PŠENICA

Najviac pestovanou obilninou na Slovensku je pšenica, tvorí až sedemdesiat percent z plôch osiatych hustosiatymi obilninami. V tomto roku sa pestuje na vyše 390 tisíc hektárov a jej celková úroda by mala byť vyššia ako minulý rok, a to o 1,95 milióna tony. Jačmeň pestovali roľníci na takmer 133 tisíc hektároch (23,7 percenta z výmery obilnín) a jeho výnosy sú medziročne vyššie o 4,7 percenta.

Podľa predžatevných odhadov predpokladalo Centrum výskumu rastlinnej výroby v Piešťanoch, ale i Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora pokles úrod. Čo teda signalizujú prvé výsledky z regionálnych komôr? Pokles je



Zo slovenských rovín, ktoré boli v tomto roku vo výnosoch obilnín prajnejšie ako vlani, sa žatva pomaly presúva aj do podhorských oblastí v severných regiónoch. Postup žatevných prác však brzdí nestále počasie a dažďové prehánky.

badateľný najmä pri ozimnom jačmeni, ktorý je pozberaný z vyše tretiny osiatych plôch. Oproti porovnateľnému obdobiu minulého roka poklesla jeho úrodnosť zo 4,33 na 3,69 tony z hektára. Repka dosahuje úrodu približne na úrovni 2,6 tony z hektára. Minulý rok to bolo 2,73 tony.

Aj keď ide o úvodné informácie z jednotlivých regiónov Slovenska, naznačujú, ako sa nevyhovujúce počasie počas apríla a mája, vzhľadom na potreby jednotlivých poľnohospodárskych plodín, negatívne odrazilo na stave a vývoji porastov.

Žatevné práce sa rozbehli v mnohých regiónoch Slovenska. Už aj v regióne Košice, Prešova, ale i Rožňavy. Začína sa pod Tatrami, na Orave, v Liptove, v Turci a na Spiši.

Zber repky už takmer ukončili v okresoch Komárno a Nové Zámky, kde je pozberaných viac ako deväťdesiatpäť percent plôch. Najlepšiu úrodnosť hlási okres Prievidza (3,12 t/ha), v tesnom závесе okresov Bánovce nad Bebravou, Topoľčany a Nitra.

So zberom ozimného jačmeňa boli najďalej v okresoch Nové Zámky a Nitra, kde prakticky kon-

čia alebo už skončili. Zo žatevného cenzu tiež vyplýva, že zber pšenice sa v rámci Slovenska ešte len rozbieha.

Priebeh žatvy je rôzny podľa aktuálnej kondície pôdy a porastov, na ktoré vplývalo extrémne jarné sucho a neskôr výdatné zrážky. Momentálne daždivé počasie predlžuje žatvu a v niektorých lokalitách môže spôsobiť aj poľahnutie porastov, respektíve zníženú kvalitu obilia. Uviedol to pre TASR Matej Korpáš z tlačového oddelenia Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK).

„V rámci zberu hustosiatych obilnín sú naši poľnohospodári približne v tretine. Repka olejná je pozbieraná takmer na sedemdesiatich percentách. Žatva pokračuje predovšetkým v západnej časti našej krajiny, postupne sa už presúva aj do ďalších regiónov,“ spresnil Matej Korpáš krátko pred našou redakčnou uzávierkou koncom júla.

■ SUCHO ÚRADOVALO

V bratislavskom regióne mali podľa neho porasty pšenice aj jačmeňa vplyvom sucha málo odnoží, boli riedke a vplyvom silného vetra boli na niektorých miestach aj poľahnuté. Neustále prehánky sťažujú zber úrody. Podobne je to aj v okolí Senice či Galanty.

„V oblasti Žiliny a Bytče, ale aj v okresoch Kežmarok, Stará Ľubovňa, Bardejov či Svidník sa žatva z dôvodu nezrelosti obilnín ešte nezačala,“ informoval M. Korpáš. Dodal, že v regióne dolného Spiša predpokladajú začiatok zberu úrody do dvoch týždňov.

„V okrese Trebišov je pôda zamokrená a ani vlhkosť parametre plodín nie sú vyhovujúce. Na miestach, kde sa dá na pôdu vstúpiť, poľnohospodári robia podmiety, starajú sa o úhorovanú pôdu, robia postreky sľečnice a osev medziplodín,“ uzavrel žatevné informácie hovorca SPPK.

zodpovedne a každý mesiac prekonávajú najvyššie počty ulovených diviakov. Aj príslušná Regionálna veterinárna a potravinová správa Rimavská Sobota vydá pre pomenované poľovné revíry opatrenia v zmysle platnej EÚ a slovenskej legislatívy, ktoré majú zabrániť ďalšiemu šíreniu, resp. spomaleniu šírenia nákazy. Pokračuje aj aktívne sledovanie situácie štátnymi veterinármi a poľovníkmi, ktorým štát uhradza náklady za odovzdané vzorky z nájdených a ulovených diviakov. Vo veterinárnom laboratóriu vo Zvolene neustále vyšetrojú odovzdané vzorky.

Na verejnosť prenikli informácie o tom, že ak by poľovníci ani pri evidentnej najvyššej snahe nedokázali eliminovať počty zvierat, na pomoc by s odstrelmi prišla armáda. Toto štádiom však prichádza do úvahy, ak sa šírenie nákazy medzi okresmi nezastaví ani s pomocou nasadenia všetkých poľovníckych kapacít.

Situácia za našimi hranicami je katastrofálna a naďalej pribúdajú nové prípady. V okolitých krajinách len v tomto roku zaznamenali okolo sedemtisíc potvrdených prípadov AMO diviacej zveri. Najviac v Maďarsku – dvetisícdeväťsto prípadov v Poľsku. Práve tieto dve krajiny výrazne ohrozujú územie Slovenskej republiky. V bezpečí nie je ani územie susediace s Ukrajinou, kde sa už niekoľko prípadov AMO potvrdilo neďaleko hraničného územia so Slovenskom. Výskyt AMO na maďarskom území sa zhoršuje, preto reálna hrozba ďalších nálezov zďaleka nezanikla a nezanikne najmä vtedy, ak sa všetci – od drobných chovateľov cez chovateľov, poľovníkov, ale aj bežných občanov, nebudú správať zodpovedne a nebudú rešpektovať veterinárne opatrenia.

NA OKRAJ



Domáca výroba destilátov z vlastného ovocia, ktorú presadila v minulosti strana Most – Híd, sa má zrušiť. Vyplýva to z novely zákona, ktorú predložilo ministerstvo financií do medzirezortného pripomienkového konania.

Stop pálenému...

Súčasná platná legislatíva presne definuje súkromnú výrobu destilátu, ako i súkromného výrobcu destilátu. Stanovuje podmienky, za akých výrobca destilátu môže výrobu destilátov vykonávať.

Ministerstvo financií však v dôvodovej správe k novele zákona uviedlo, že zavedenie možnosti súkromnej výroby destilátu spôsobilo mimoriadne neefektívne vynakladanie peňažných prostriedkov na výkon daňovej kontroly výroby liehu súkromnými osobami.

„Z dôvodu predchádzania daňovým únikom a v snahe znížiť mimoriadnu finančnú a administratívnu záťaž správcu dane sa zrušuje súkromná výroba destilátu,“ uvádza sa v novele zákona.

Od zavedenia možnosti domáceho pálenia od prvého januára 2019 príjmy do štátneho rozpočtu zo súkromnej výroby destilátu na spotrebnej dani boli vo výške 2 160 eur, pričom náklady na správu dane sú niekoľkonásobne vyššie. „Vyrubenie dane a povinnosť podať daňové priznanie si vyžaduje značné finančné náklady na úpravu informačných systémov finančnej správy, ktoré doteraz neboli realizované z dôvodu, že výnos na spotrebnej dani je v nepriamej úmere vo vzťahu k predbežným nákladom na úpravu informačných systémov,“ konštatuje rezort financií.

V súčasnosti colné úrady evidujú dvadsaťšesť súkromných výrobcov destilátu, pričom paušálna ročná výška spotrebnej dane je pre jedného stotridsaťpäť eur. Zároveň sa podľa ministerstva znásobuje podozrenie z používania výrobných zariadení na nelegálnu výrobu liehu.

„Správca dane zaznamenal nárast predaja zariadení na výrobu liehu dovezených z krajín mimo EÚ. Nasledne sú odpreďávané za hotovosť kupujúcimi – fyzickými osobami s trvalým pobytom mimo Slovenska,“ informovalo ministerstvo v dôvodovej správe. V týchto prípadoch je veľká pravdepodobnosť, že tieto destilačné zariadenia zostanú na území Slovenska s rizikom podozrenia na porušenie trestného zákona.

Finančné riaditeľstvo SR vyčíslilo finančné náklady, ktoré vznikli colným úradom v súvislosti s výkonom daňového dozoru nad súkromnou výrobou destilátu, ako aj nad držbou destilačných zariadení určených na súkromnú výrobu destilátu v roku 2019 na 8 975 eur a v tomto roku na 3 153 eur.

Zákon z dielne strany Most – Híd, schválený bývalou koalíciou, tvrdo kritizovali aj odborníci nielen na financie, ale aj na drogovú závislosť a mnohí špecialisti z oblasti zdravotníctva.

(ib) – zdroj MF SR

Na Slovensku je vyše dvesto nákaz africkým morom ošípaných Zamorená zver migruje najmä od susedov

Text a foto: Ivan BROŽÍK

V tieni pandémie koronavírusu a pravdepodobnej druhej vlny jeho šírenia na Slovensku bojujeme s rovnako nebezpečnou nákazou – africkým morom ošípaných. Má tendenciu šíriť sa v pohraničných okresoch s Maďarskom a Poľskom.

Situácia s nákazou afrického moru ošípaných sa na Slovensku výrazne zhoršuje. Od prvého prípadu pozitívneho nálezu afrického moru ošípaných (AMO) na území Slovenskej republiky uplynul rok. Počas tohto obdobia sa nákaza rozšírila už do šiesteho okresu na Slovensku. Popri okresoch Trebišov, Michalovce, Košice-Okolie a Košice-Mesto len pred týždňom veterinári zaznamenali pozitívny nález v okrese Rožňava a najnovšie pribudol okres Rimavská Sobota. Celkovo na Slovensku evidujeme už dvestodvadsať jeden prípadov AMO diviacej zveri.

■ VÝSKYT V POHRANIČÍ

Pred niekoľkými dňami národné referenčné laboratórium vo Zvolene potvrdilo pozitívny výsledok na africký mor ošípaných pri ulovenom diviakovi v okrese Rimavská Sobota. Ide o prvé potvrdenie výskytu nákazy v tomto okrese. Diviaka ulovili v katastri obce Lenka, asi štyri kilometre od slovensko-maďarskej hranice.

Na maďarskej strane už dlhobojšie potvrdzujú výskyt tejto nákazy. Pokiaľ ide o jej zavlečenie, predpokladá sa, že je to migráciou diviacej zveri cez zelenú hranicu. Spôsob zavlečenia bude predmetom epizootologického vyšetrovania v najbližších dňoch.

Ministerstvo pôdohospodárstva nemôže vylúčiť, že v najbližších



Mor ošípaných je nebezpečná nákaza, ktorá hrozí zdedimovať aj tie zvyčajne chovy ošípaných, ktoré sa ešte na Slovensku zachovali – preto sú výzvy na maximálnu opatrnosť a dodržiavanie opatrení úplne namieste.

dňoch môže dôjsť k ďalším nálezom uhynutých diviakov. Na Slovensku intenzívne pokračuje žatva, najmä v severných okresoch, kde je výskyt diviacej zveri najkoncentrovanejší. Práve počas žatvy možno odhaliť jednak pozostatky uhynutej diviacej

zveri, ale zároveň poľnohospodárske práce prispievajú k migrácii diviakov, ktorí sa presúvajú do porastov kukurice.

Na Slovensku bol poľovníkom nariadený intenzívny lov diviacej zveri, na ktorý poľovníci zareagovali

Komárňanských maticiarov trápi budúcnosť ich divadla a folklórneho súboru Štátna dotácia pre ustanovizneň je prevádzková

Ludovít KUSAL – Foto: archív SNN

„Nastal čas, aby Matica slovenská začala hľadať peniaze na svoju činnosť aj sama.“ S takýmto posolstvom plus s nejasnosťami okolo ďalšieho financovania svojej činnosti sa nedávno stretlo vedenie Matice slovenskej na ministerstve kultúry. Kam však situácia môže zísť, ak dá štát ruky preč od Matice, ukazuje čerstvý príklad z Komárne. Pritom ide o prípad úspešného fungovania matickej kultúry v regiónoch, keďže Dom MS v Komárne získava financie na svoje fungovanie a činnosť aj z komerčného nájmu či od sponzorov.

Dom MS v Komárne je príkladom moderného fungovania matickej kultúry v regiónoch, keďže získava financie na svoje fungovanie a činnosť z troch zdrojov – z ústredia Matice slovenskej, z komerčného nájmu a od sponzorov.

OHROZENÉ DIVADLO

Skvelé divadlo, kultúru a osvetu v Komárne však od prvého januára 2021 paradoxne ohrozuje priamo rezort kultúry, keďže sa v médiách jej predstavitelia vyjadřili, že zníži štátnu dotáciu pre Maticu. „Spôsobí to prepúšťanie našich pracovníkov i paralýzu základného chodu Matice slovenskej. Mediálne vyhlásenia ministerstva negatívne vnímajú aj sponzori matickej kultúry, čiže i divadelné súbory, v Komárne môžu o ne prísť. Kroky rezortu môžu vo výsledku spôsobiť, že ministerstvo odstrihne časť štátnych príjmov a dopadne to aj na Dom MS v Komárne a odoznenie sponzorov od matickej kultúry,“ konštatuje správca Matice slovenskej Maroš Smolec. „Ak ministerstvo dotáciu zníži, ohrozí to chod mnohých matických umeleckých telies. Ak dotáciu MK SR ponechajú na úrovni 1,75 milióna eura, maticní umelci budú môcť fungovať ako dodnes. Ak peniaze navýšia, ich

podpora bude výraznejšia,“ vysvetlil správca MS.

ČO SAMI ZAROBÍME

Matica zo štátnych zdrojov financuje časť prevádzky svojej budovy v Komárne a doteraz jeden a pol pracovného úväzku na zabezpečenie základného chodu, tento rok je to v sume pätnásťtisíc eur. Vytvára materiálno-personálne podmienky na činnosť Miestneho odboru Matice slovenskej v Komárne, divadelného súboru Dramaták a Folklórneho súboru Slovenski rebeli. „Rezort kultúry nám neumožňuje použiť financie zo štátnej dotácie na realizáciu samotnej matickej kultúry, umenia a osvetu prostredníctvom členskej základne ustanovizne. Nesmieme z nej financovať aktivity Miestneho odboru MS v Komárne. Cieľ štátnej dotácie je predovšetkým prevádzkový, hoci aj tak si prevádzku a mzdy v pracoviskách v dvadsiatich šiestich mestách Slovenska musí Matica slovenská dofinancovať z vlastných, náročne zarobených zdrojov,“ uprešňuje M. Smolec. Aj dotačný systém Regionálna kultúra, z ktorého Matica ročne podporí okolo štyristo projektov miestnych odborov v regiónoch, musí MS financovať len z toho, čo si dokáže sama zaro-

biť. Maroš Smolec dodáva: „Budeme sa snažiť, aby Matica mohla použiť štátne financie priamo aj na realizáciu kultúry vo svojich päťstotri miestnych odboroch v regiónoch vrátane divadla v Komárne. Teda projektov, ktoré sú osvedčené a vedia, ako narábať s dotačnými zdrojmi, ktorých používanie je presne stanovené zákonom alebo nariadeniami vlády. Budeme sa snažiť presvedčiť rezort kultúry, aby umožnil Matici financovať zo štátnej dotácie aj podujatia a aktivity regionálnej kultúry.“

NERADOSTNÁ SITUÁCIA

Smutná situácia v maticí domov v Komárne je výsledkom vyjadrení ministerstva kultúry. Je kľúčové to, že Matica nevie, o koľko jej chce rezort znížiť štátnu dotáciu, a preto sa musí na túto situáciu pripravovať už teraz ešte pred rokom 2021. Aj pracovný pomer profesionálneho zamestnanca Domu MS v Komárne preto musela skrátiť na dohodu o pracovnej činnosti. Našťastie, Dom MS v Komárne získava financie na svoju činnosť aj z komerčného nájmu. Nie všetky pracoviská v nehnuteľnostiach MS v rôznych mestách Slovenska majú voľné priestory na prenájom. MS sa však v žiadnom prípade Domu MS v Komárne nevzdá a vynakladá obrovské úsilie, ako



Komárňanský matický súbor Dramaták prežíva tiež dramatické chvíle neistoty z budúcnosti. Na snímke v predstavení Zver...

jeho prevádzku udržať a vrátiť doň späť celý úväzok zamestnanca. Aktuálne však na pokyn správcu MS finančný útvár ustanovizne hľadá riešenie, ako pracovný úväzok v Komárne nezrušiť.

Už minulý rok musela MS prepustiť niekoľko svojich zamestnancov, mnohým znížiť úväzky a mzdy. A po vyjadreniach ministerstva sú ohrozené desiatky pracovných miest kultúrnych a zabezpečovacích pracovníkov Matice v dvadsiatich šiestich mestách Slovenska.

ROZPREDÁVAŤ SA NEBUDE

Matica slovenská je na hrane základného fungovania, pretože štát jej vyše desať rokov nevalorizoval dotáciu na úrovni 1,5 – 1,7 milióna eura, hoci ceny, mzdy a spotreba na Slovensku výrazne stúpajú. Preto je Matica opäť donútená hľadať úsporu v prevádzke, a teda aj v otázke miezd. Financovanie kultúry z vlastných zdrojov musí tiež za každú cenu udržať. „Matica už jedno-

ducho nemá kde inde hľadať peniaze, využíva všetky dostupné možnosti, ako si ústredie, ale aj profesionálne pracoviská v regiónoch môžu zarábať vlastné peniaze na svoju prevádzku a činnosť. Ak ministerstvo kultúry nechce zlikvidovať maticnú kultúru v regiónoch, nemalo by ohrozovať základný chod ustanovizne a jej pracoviská znížením najmä prevádzkovej dotácie,“ myslí si správca Matice slovenskej Maroš Smolec.

Napriek súčasnému problémom s poddimenzovaným financovaním a nejasnými vyhládkami do budúcnosti vedenie Matice odmieta cestu predaja majetku – napríklad spomínaného Domu MS v Komárne. „Dom Matice v Komárne je v súčasnosti ukážkou dobrých vzťahov obyvateľov na juhu Slovenska, uplatňujú sa v ňom aj deti maďarskej národnosti. Matica ho za každú cenu udrží. Iný scenár neprichádza do úvahy,“ dodáva k téme predseda Matice slovenskej Marián Gešper.

Vladimíra Vrajová, Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2020

Hlboký ponor do poetického textu

KNÍHA TÝŽDŇA



Štylistika skúma výrazové prostriedky a kompozíciu textu, nemá vlastné jazykové prostriedky, ale skúma ich z jednotlivých rovín. Bába, ako tieto jazykové prostriedky (vo verbálnych i neverbálnych prejavoch) prispievajú k naplneniu cieľa a zámeru autora textu (aký „výraz“ dodávajú textu).

V poézii je jej úloha rovnaká, no má svoje špecifiká a na tie sa vo svojej práci zameriava Vladimíra Vrajová. So svojím vedeckým projektom k tejto téme sa uchádzala o priazeň Komisie na podporu vedeckých projektov Matice slovenskej, ktorá ho po preskúmaní a širšej diskusii schválila na jeseň minulého roka. A vyplatilo sa. Autorka sa v monografii sústreďuje na jazykové a štylistické špecifiká básnického textu. V prvej časti postupne vymedzuje básnický jazyk vo vzťahu k spisovnému a národnému jazyku, ale aj význam jazykovej metafory, štylistických a štýlových noriem, umeleckého štýlu a štylistickej analýzy. V druhej časti publikácie prechádza k jazykovo-štylistickým rozborom niektorých básní Pavla Országha Hviezdoslava a upozorňuje na konštantné znaky autorovho umeleckého vyjadrovania, ale aj na významovo-výrazové nuansy jeho poézie. Charakter Hviezdoslavovho idiolektu zdôrazňuje aj poukázaním na programovo odlišnú poéziu Ivana Kraska, predstaviteľa slovenskej moderny. V tomto zmysle je publikácia určená študentom slovenského jazyka a literatúry, odbornej, ale i širšej kultúrnej verejnosti nielen v súvislosti so spriehľadnením Hviezdoslavovej poézie, ale aj jazykovo-štylistického stvárnenia lyrického obsahu. Hviezdoslav i Krasko používajú bohatý básnický jazyk, Krasko však nepoužíva inverziu, ale prirodzený slovosled. Hviezdoslav písal lyriku v cykloch, Krasko v zbierkach, v ktorých často používa prírodné obrazy, Hviezdoslav zase prírodnú lyriku. Viac sa však dozvieme od Vladimíry Vrajovej, ktorá sa rozborom Hviezdoslavovho diela zaoberá dlhodobo, o čom svedčí už výber jej diplomatickej práce Básnická obraznosť v tvorbe vybraného slovenského autora. A hádajte, ktorého si Vladimíra vybrala...

Ludovít KUSAL

HUMORESKA

Milý Donald, nedošiel si na stretnutie. Nedošiel ani Vlado Vladimírovič a ani Si. Je možné, že moja pozvánka mailom neprešla cez všetky možné cenzorské sítia internetu. John Milton v roku 1644 napísal anglickému parlamentu výzvu Areopagitika, reč za slobodu tlače. Pre istotu k roku 1644 – vtedy sa naozaj písal taký rok, nič tým, nedajbože, nechcem povedať. Ani len naznačiť. Vtedy ešte nebol internet, Twitter, Facebook a podobné huncúctva, len tlač. Ale cenzúra fungovala. Ved' si na to došiel aj Ty, Donald.

Napísal si svoj názor a klep Ti ho po prstoch. Dovoliš si si napísať, že ak budú gangy lupiť a ničiť v Minneapolise majetok občanov pod zámienkou

brutálneho policajného zákroku proti černochovi a primátor to nevie zastaviť, pošleš tam Národnú gardu so zbraňami. Mal by si tam radšej poslať naše vaše tretosektorové spolky. Vybavili by

je guľomet. V Indii zase lupia gangy opíc. Ľudia sedia doma a opice sú na uliciach. V Delhi prepadli zdravotníka, ktorý niesol testy na koronu a ukradli ich. O hodinu videli jednu z opíc, ako

žanie imigrácie z Mexika je dôležitejšie a peniažky si dal tam. Aspoň pre Teba bol plot dôležitejší. My letisko prerobíme za naše peniažky. Potom Ti ho darujeme. Aj keď údajne peniažky

jem slivkové víno, čo bolo prichystané pre Sia. Náročná práca, ťažké rána. Vraj si sa pohádal so Siom aj so Svetovou zdravotníckou organizáciou. Dôjdi, pri víne to dáme do poriadku.

Čo hodina, to novina. Najnovšie sa u nás môžu bozkávať ženich s nevestou aj bez rúška. Na hraniciach sa repatriantom bolo načas písomne priznať, či si budú príselci zo zahraničia v domácej karanténe s niekým vymieňať telesné tekutiny. Bude to podmienka aj pre svadobné povolenie? Ak tam omylom napíše repatriant, že objektom bude susedov Maro, jeho zákonitá Anča dostane doživotie za vraždu. A urinoaterapia, liečba vlastným močom, už dorazila aj na Slovensko. Ročne sa u nás hospitalizuje na psychiatriách okolo päťdesiat tisíc ľudí.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Naše mimovládky by to vybavili raz-dva, a bez násilia

to bez násilia za pár tisíc dolárov. Ich názvy radšej neuvádzam. Amerického miliardára a filantropa Georgea Sorosa vymenoval britský denník Financial Times za Osobnosť roka 2018. Prosím Ťa, daj im víza. Konečne by sa teoretici realizovali v praxi. Na cestu nech si zoberú plagátky Make love, not war a Láska je láska. Mimochodom, STRIBOG SR9 A1 je samonabíjacia karabína. Vyrábaná na Slovensku. Istota

sedi na strome a prežíva jeden z testov. Počet koronavírusovo nebezpečných zvierat sa zvyšuje. Mačky sú nebezpečnejšie ako psy. Lebo prenášajú vírus aj na ľudí. Psy len vyjú za hranicami.

Som zúfalý, všetko bolo na stretnutie pripravené. Písal som Ti, že môžeš pristáť na letisku Sliač. Na tom, čo si sľúbil, že ho za sto miliónov dolárov kúpiš. Máš pravdu, plot za zdr-

nemáme. Ani na sľubované trináste dôchodky. Lebo sme kúpili od Teba stíhačky, pre ktoré nie je naše letisko dost' dobré. Nevieš, koho budú naše slávne stíhačky stíhať. Nestíham si to zistiť. Každý deň si musím zrúna overiť, čo je povolené a čo nie. Pandémia nás cvičí a ničí. Náš hlavný Koronabijca zvestúva na tlačovkách jóbokva a radostníčky večer. Vtedy ja už spím. Lebo cez deň likvidu-

MEDAILÓN



Máriu LELKOVÚ inšpiruje aj krása kvetov.

V humeskom Dome kultúry je až do konca augusta sprístupnená výstava Márie LELKOVEJ. Povolaním je strojná inžinierka, dušou umelkyňa, čo prežrá každé z vystavených diel.

Dáma z Podvihorlatskej palety

Pani Mária patrila k najvýraznejším výtvarným talentom, ktoré v uplynulých desaťročiach absolvovali kurzy v umeleckej škole akademického maliara Andreja Smoláka v Snine, kde si osvojila nielen praktické rady známeho tvorca a výtvarného pedagóga, rôzne spôsoby tvorby, výtvarné techniky a kompozičné postupy, ale aj mnohé z jeho organizátorského nadšenia a vytrvalosti, a tak z roka na rok presvedča o ustavičnom umeleckom napredovaní. Navyše spoločne s podobne výtvarným umením očarenými kolegyňami založili v roku 2012 združenie Podvihorlatská paleta. Hľadanie originálneho výtvarného autorského prejavu jej bolo vlastné už od začiatku návštev v spomínanom výtvarnom kurze pre dospelých. Aj táto súborná výstava, ktorá zachytáva približne desaťročné výtvarné napredovanie, dokumentuje jej cestu od realizmu po maliarsky prejav hraničiaci s abstrakciou, odráža jej dynamický temperament i romantické ctenie. Harmonické farebné kompozície sú pritom optimistickou výpoveďou o svete, ktorý ju obklopuje, a pretavuje ich do výtvarnej impresie.

Spoluzakladateľka a predsedníčka občianskeho združenia Podvihorlatská paleta sa zúčastnila na viacerých výtvarných projektoch a plenéroch u nás aj v zahraničí. Vystavuje nielen na Slovensku, ale aj v Poľsku a Maďarsku. Žije a tvorí v Dlhom nad Cirochou. Ako uviedla na margo aktuálnej autorskej výstavy, výtvarná tvorba sa stala jej životným štýlom a túto radosť a zaujatie tvorbou chce naďalej odovzdávať divákovi.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Od XXII. letných olympijských hier v Moskve uplynulo práve štyridsať rokov Napriek bojkotu to bola olympiáda na jednotku

Vladimír MEZENECV – Foto: archív autora

V čase, keď sme mali sledovať zápasia na XXXII. letných olympijských hrách v Tokiu, ktoré sa preložili na budúci rok, nezaškodí si zaspomínať na tento sviatok športu, na ktorom boli úspešní aj reprezentanti našej vlasti. Aj keď každé moderné olympijské hry, či už letné, alebo zimné, boli svojím spôsobom jedinečné a neopakovateľné, predsa však hry XXII. olympiády 1980 v Moskve od 19. júla do 3. augusta sa výrazne líšili od všetkých tých predchádzajúcich. Predovšetkým tým, že ich usporiadala krajina, v ktorej od roka 1918 bola pri moci jediná politická strana s absolútnou mocou, ktorú jej zabezpečovala tzv. socialistická ústava.

Hlavné mesto Zväzu sovietskych socialistických republík (ZSSR) sa chcelo stať už dejiskom OH 1976. Jeho súpermi boli v Amsterdame v roku 1970 Los Angeles a Montreal. Až v druhom kole sa rozhodlo, že olympiáda bude v kanadskom Montreale. Trpezlivosť Moskve sa však vydaril reparát v roku 1974 vo Viedni, keď v súboji s americkým Los Angeles vyhrala na celej čiare. Už to nebolo nijaké prekvapenie, aj keď na celom svete bolo ešte dosť veľa tých, ktorí si nedokázali predstaviť olympiádu v štáte známom svojou byrokráciou, nedemokraciou, izoláciou a tvrdým potlačovaním všetkých, ktorí nesúhlasili s komunistickou ideológiou. Na druhej strane každému bolo jasné, že vzhľadom na možnosť masovej propagácie predností života v socializme organizátori olympiády budú mať toľko finančných prostriedkov, koľko budú potrebovať, a jednoducho nebude sa šetriť ani na výstavbe potrebných športových objektov, hotelov i celej infraštruktúry.

NEVYDARENÝ BOJKOT

Pravda je, že mnohé organizácie vyjadrovali svoju nespokojnosť s rozhodnutím MOV prideliť Moskve usporiadanie Hier v roku 1980 už dávno predtým než v decembri 1979 sovietske vojská vstúpili do Afganistanu, čo bol oficiálny dôvod na vyhlásenie bojkotu olympiáde v hlavnom

MEMORIÁL

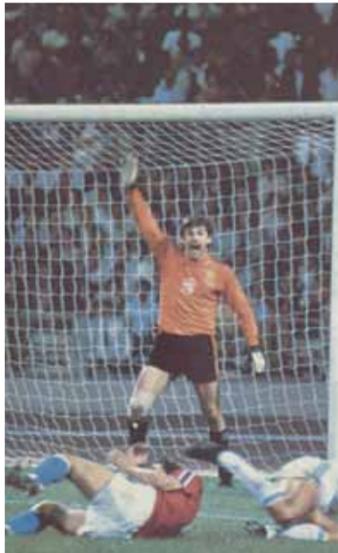
meste ZSSR. Napríklad pre nedodržiavanie ľudských práv žiadali preloženie OH do inej krajiny. Časť národných olympijských výborov toto podujatie v Moskve bojkotovala, ale nič tým nedosiahla. Sovietska armáda zostala v Afganistane celé desaťročie a jeho územie opustila vinou neschopnosti a bezradnosti pokračovať v bojoch. Samozrejme, v dejisku tejto olympiády, ktorá trvala od 19. júla do 3. augusta 1980, bolo cítiť neúčasť športovcov takých krajín ako USA, SRN, Japonska, Číny, Kanady, Nórska, Kene, Južnej Kórey i ďalších, čo neprispelo najmä im. Trpeli tak za rozhodnutia svojich národných olympijských výborov, ktoré tieto rozhodnutia neskôr oluovali.

Samozrejme, na OH 1980 jednoznačne chýbali športovci z USA, SRN a ďalších krajín.

NA POSLEDNÚ CHVÍĽU

Československí olympionici v Moskve nemohli chýbať. Našu výpravu tvorilo dvestojedenásť športovcov, pričom všetci aktívne zasiahli do zápolení.

Len pre zaujímavosť – až na poslednú chvíľu nominovali aj košického rodáka Jozefa Plachého, ktorý ako jediný neskladal olympijský sľub spoločne s ostatnými. Do dejiska olympiády prišiel v čase, keď naši ostatní športovci bývali v olympijskej dedine niekoľko dní. Pre Plachého to už bola štvrtá olympiáda za sebou (1968 Mexiko, 1972 Mníchov, 1976 Montreal) a veľa nechýbalo, že by zápasia, najmä tie v atletike, sledoval doma. V tom čase už skutočne slávny bežec svetového mena totiž v rámci prípravy odmietol prijímať tzv. podporné prostriedky, ako vtedy oficiálne nazývali u nás dopingové látky. S reprezentačným trénerom došlo preto k ostrej výmene názorov a ten žiadal vyradenie Plachého zo záverečnej fázy prípravy i samotnej nominácie – a podarilo sa mu to presadiť. Ešte šťastie, že najúspešnejší slovenský bežec 20. storočia mal vtedy dosť fanúšikov aj „tam hore“, a tak napokon do Moskvy odletel a dokázal, že do „starého železa“ ešte rozhodne nepatrí. Napriek tomu, že mu neumožnili absolvovať poslednú fázu prípravy, úspešne prešiel



Brankár SEMAN si na nedostatok práce nemohol sťažovať, ale zo siedmich odohraných zápasov si v piatich udržal čisté konto. Záber zo semifinále zápasu ČSSR – Juhoslávia 2:0.

cez rozbehy a semifinále až do finále, v ktorom obsadil hodnotné 6. miesto, keď v behu na 1500 metrov, na ktorý sa Plachý musel preorientovať zo svojej klasickej disciplíny na 800 metrov, v Moskve štartovalo štyridsať bežcov z dvadsiatich deviatich krajín. Okrem toho Plachý získal cenný bod do celkového hodnotenia neoficiálnej klasifikácie krajín. Ved dohromady dvadsaťjeden čs. atlétov a atlétok vybojovali dve strieborné medaily – Bugár v hode diskom, Kratochvílová v behu na 400 metrov a iba dve ďalšie bodovacie miesta – okrem Plachého, diaľkarka Nygrýnová, tiež šiesta.

HRY NA JEDNOTKU

Moskovskej olympiáde skutočne nemožno nič vyčítať. Veľkolepý otvárací ceremoniál, dobre zorganizovaný a bezproblémový program jednotlivých súťaží, nijaká ideologická propaganda zo strany hostiteľov... Jednoducho, všetko fungovalo, ako malo. Niekoľko síce mohlo znervózňovať množstvo príslušníkov milície na športoviskách i mimo nich. Ako sa nám neskôr podarilo zistiť, bolo ich takmer stotisíc, z toho sedemtisícosemsto oblečených v civilných oblekoch (väčšinou príslušníkov obväzanej KGB). Samozrejme, po tragických udalostiach na OH 1972 v Mníchove, kde o život prišlo jedenásť izraelských športovcov, päť arabských teroristov a jeden domáci policajt boli bezpečnostné opatrenia opodstatnené.

Sovietsky zväz si však vedel vytvoriť olympijský poriadok po svojom. Pred 16. júlom načas vystahovali z Moskvy všetkých evidovaných kriminálnikov, ktorí sa špecializovali na vreckové krádeže peňaženiek a osobných vecí, násilníkov, ktorí mali záznamy za agresívne napádanie ľudí na uliciach a v hromadnej doprave, ako aj všetky prostitútky. Moskva bola pre občanov ZSSR prakticky uzavretá. Mohli do nej pricestovať iba tí, ktorí mali zabezpečené ubytovanie u príbuzných alebo v nejakých rezortných zariadeniach a už aj kúpené vstupenky na športové súťaže. Cudzinci si pochvalovali najmä to, že automobilová doprava je v uliciach plynulá bez zádrhov a množstva vozidiel. Nevedeli však, že Moskovčania mali v podstate zakázané používať svoje osobné autá až do 4. augusta...

MEDAILY SLOVÁKOV

V Moskve bolo päťdesiatšesť olympionikov zo Slovenska, i keď v niektorých prípadoch pôsobili v českých kluboch.

Najviac bolo atlétov – osem, hádzanár sedem a športových gymnastov šesť. Okrem toho Slovensko malo ešte zastúpenie vo volejbale mužov, kanoistike, basketbale mužov, pozemnom hokeji žien, vo futbale, v boxe, vo vzpieraní, v streľbe, šerme, zápasení voľným štýlom a plávaní. Teda v štrnástich z dvadsiatich športových odvetví, v ktorých zápolili čs. reprezentanti.

Československí športovci v Moskve získali štrnásť medailí (2-3-9) a svoj podiel na ich zisku mali aj Slováci – na zlate futbalistov, striebornú medailu vybojoval Imrich Bugár, vtedy člen Dukly Praha, ale odchovanec Interu Bratislava; s bronzovými medailami sa domov vrátili voľnoštyri Dan Karabín a Július Strnisko, boxer Ján Franek, vzpierač Dušan Poliačik. Keďže ten o tri roky neskôr emigroval do NSR a republiku tiež ilegálne opustil aj ďalší slovenský účastník OH 1980 plavec Miroslav Rolko, ich

Bubenko z Prešova, Viliam Martinák z Trnavy a Štefan Horný, odchovanec Rapidu Bratislava, v čase OH 1980 futbalista Zbrojovky Brno. Jedno je však isté – čs. mužstvo vyhralo olympijský turnaj, a tak víťazom bol aj tréner Havránek. Preto všetky komentáre v súvislosti so zostavou a zmenami v nej boli zbytočné a nevedeli k ničomu. Havránkovi zverenci počas celého turnaja nenašli premožiteľa, čo bolo rozhodujúce. Tréner zodpovedal za nomináciu a tá mu vyšla. Skutočne, nie je čo k tomu dodať, i keď Kunzo si podľa všetkých zaslúžil hrať aj v rozhodujúcom zápase s obhajcom prvenstva s pred štyroch rokov v Montreale.

ÚSPECH GYMNASIEK

K úspechu celej našej výpravy v neoficiálnom hodnotení prispeli aj športové gymnastky. V šesťčlenom tíme boli tri Slovenky – dve odchovankyne detvianskej gymnastickej školy Jana Labáková



Zlatý medailista vo vzpieraní Ota ZAREMBA svoju popularitu a slávu neuniesol. Dnes je to psychicky aj fyzicky zlomený muž na invalidnom vozíku...



Zlatá futbalová reprezentácia ČSSR, v ktorej boli aj dvaja Slováci – brankár Stanislav SEMAN (prvý zľava) a obranca František KUNZO (stojáci uprostred).

mená sa potom v nijakých výsledkoch a tabuľkách neuvádzali.

DVAJAZLATÍ...

O dve zlaté pre ČSSR sa postarali vzpierač Ota Zarembo a kolektív futbalistov, vedený trénerom Františkom Havránkom. Na „prekvapenie“, futbalovú olympijskú reprezentáciu až na dvoch našincov – brankára Stanislava Semana a obrancu Františka Kunza – tvorili hráči z českých a moravských klubov. Na rozdiel od európskeho šampionátu 1976 v Juhoslávii, z ktorého sa mužstvo Československa vrátilo s titulom majstrov Európy a až dve tretiny hráčov bolo zo slovenských tímov. Medzi odborníkmi sa síce hovorilo, že F. Havránek nemá veľmi v láske slovenských futbalistov, čo potvrdil aj výber, ale brankár Seman s týmto názorom nesúhlasí. Akurát sám dodnes nechápe, prečo vo finálovom stretnutí s NDR (1:0) nenastúpil Fero Kunzo, rodák zo Spišského Hrušova, ktorý bol v tom čase členom Dukly Banská Bystrica...

Na olympijský turnaj mohli letieť iba sedemnásti hráči, a tak na záverečnom sústreďení vo Vysokých Tatrách vypadli štyria (z toho traja Slováci) – Jozef

a Eva Marečová, okrem nich Katarína Šarišská z Košíc. Druhé trio tvorili dievčatá z Čiech a Moravy Dana Brydlová, Anita Sauerová a Radka Zemanová. Družstvo žien v športovej gymnastike vo viacboji obsadilo hodnotné štvrté miesto. Pred ním skončili iba elitné svetové TOP – tímy Sovietskeho zväzu, Rumunska a NDR. Diváci, odborníci i novinári však konštatovali, že čs. dievčatá tvorili najkrajší kolektív zo všetkých, ktoré zápolili v tomto športe. Katku Šarišskú už rok predtým v Moskve na ME vyhlásili za Miss podujatia. Samozrejme, krásavice boli aj ostatné. Elegantné družstvo bez hviezd, ktoré však skončilo ihneď za hviezdami z gymnastických veľmocí. Len pre zaujímavosť – Katka Šarišská sa vydala do Holandska, stala sa tam úspešnou trénerkou, na svoju pôvodnú vlasť nezabúda, so svojimi zverenkyňami i s ich rodičmi chodievala na sústreďenia na Slovensko...

Postup do finále ušiel o vlások najlepšej slovenskej šermiarke všetkých čias Katarine Lokšovej-Ráčovej. Tá síce už bývala v Bratislave, ale uznanou šermiarkou sa stala už v rodných Košiciach. Medzi tridsiatimi tromi súťažiacimi sa delila o 7. – 8. miesto.



OFICIÁLNY REZULTÁT

Po návrate čs. výpravy do Prahy vládla okolo nej celková spokojnosť. Tých najúspešnejších doma čakali štátne vyznamenania i peňažné odmeny. Za získanie zlatej medaily šesťdesiatšesť korún, za posledné bodovacie šieste miesto šesťtisíc. Slušné čiastky, veď dvetisíc korún vtedy predstavovalo dobrý plat. Ďalšie dary vo forme obálok s peniazmi dostali medailisti z Moskvy od svojich materských telovýchovných jednot a podnikov, v ktorých vo väčšine prípadov boli formálne zamestnaní. Priberaní zaslúžených ocenení doma si už len málokto spomenul na to, že hry XXII. olympiády 1980 v Moskve sa nemuseli ani uskutočniť. Veď tridsať krajín odmietlo vyslať svoje olympijské reprezentácie do Moskvy a ďalších tridsaťtri na pozvanie vôbec neodpovedali.

PODOBY ZLATA

Stanislav Seman si dnes uživa dôchodok v rodných Košiciach a len nechápe, čo sa to so športom v tomto meste deje. Na olympijskú Moskvu však má tie najlepšie spomienky.

„Samozrejme, že na tie dni rád spomínam, na všetko to dianie, ale najviac predsa len na ten náš úspešný futbal. Našli sa aj takí, ktorí získali zlatú z olympiády podceňujú, ale tí asi futbalu veľmi nerozumejú. Veď v jednotlivých skupinách, či už v samotnej Moskve, alebo v Kyjeve, Minsku či vo vtedajšom Leningrade, hrali také silné tímy ako Juhoslávia, NDR, ktorá obhajovala zlatú z Montrealu, Španielsko a, samozrejme, domáci Sovietsky zväz. Za zmienku stojí už len to, že aby sme sa dostali na olympiádu tak v kvalifikácii boli našimi súpermi Maďarsko, Poľsko, Bulharsko a Rumunsko. Iba víťaz tejto skupiny mal otvorenú cestu na olympijský turnaj. Práve naša parita ako prvá vybojovala pre Československo futbalové zlaté. Tá okolo Antona Urbana, rodáka z Kysaku, sa na olympiáde v Tokiu v roku 1964 síce dostala do finále, ale v ňom podľahla Maďarom. Nás nedokázal zastaviť nikto! Priatelia i známi mi telefonujú, ako oslávim jubileum získania zlatej medaily. Ako? Zaspomínam si na tie krásne časy, zatelefonujem Ferovi Kunzovi, ktorý po odchode z Bystrice hral ešte so mnou v Lokomotive Košice a po rokoch sa odsťahoval na rodný Spiš. Štrngneme si na diaľku a vypijeme pohárik ostrého...“ hovorí legenda (nielen) z Čermeľa, kde s futbalom začal a odkiaľ viedla jeho cesta aj do štátnej reprezentácie.

Známy umelec svetového mena Andy Warhol z USA, ktorého rodičia boli Rusini od Medzilaboriec, vyslovil myšlienku, ktorú citujú médiá i uznávané osobnosti už dlhé roky: „Každý na svete si užije svojich päťnásť minút slávy!“ Olympijský víťaz vo vzpieraní z Moskvy Ota Zarembo si jej po návrate domov užil až-až. Dokonca aj v Košiciach, ktoré navštívil počas svojho turné po republike, plnom besied, autogramiád a stretnutí s významnými osobnosťami. Poznali sme ho ako usmiateho, plného sily a optimizmu. O to však je nášho smutnejší pohľad dnes. Tento fyzicky i psychicky zlomený muž z invalidného vozíka na televíznej obrazovke obviňuje svojho dlhoročného trénera Emila Brzozku z toho, že ho aj pred olympiádou v Moskve nútil brať dopingové látky a jeho súčasný zdravotný stav je práve následok konzumovania tzv. podporných prostriedkov. Samozrejme, ten to verejne odmieta. Nuž, nech si spytujú svedomie tí, ktorí tieto nedovolené látky do našich športovcov doslova pchali. Športovci ich vo svojom žargóne nazývali bobule. Vrcholový šport mal a ešte stále má aj svoju odvrátenú a veľmi nepeknú tvár...

Ad.: Kto píše ministerke noty?, SNN 27/2020, Hlavné správy č. 2206768

Matica ostane ochrankyňou národa

Marián TKÁČ – Kresba: Andrej MIŠANEK

V Slovenských národných novinách č. 27/2020 sa ocitol text E. Chmelára „Kto píše ministerke noty?“, v podstate prepis textu z Hlavných správ (č. 2206768), v ktorom sa okrem iných nepresností uvádza aj toto: „Neskôr, keď sa najmä pod vedením Mariána Tkáča presadzovali v Matici otvorene fašizujúce trendy, vydávali sa spisy pohrobkov Tisovho režimu a vebelil sa ľudácky satelit nacistického Nemecka, som verejne vyhlásil, že ak toto bude pokračovať, tak by mal štát prestať financovať túto organizáciu. Urobil som tak oveľa skôr, ako sa týmto krokom začal vyhrážať vtedajší minister kultúry Marek Maďarič.“

Z citátu vyplýva, že Chmelár používa pojem „fašizujúce trendy“ a spája ho s vydávaním určitých spisov, čo svedčí len o tom, že Chmelár nemá rád Maticu ako takú. Pre ňu totiž boli a mali by ostať princípy slobody, demokracie a tolerancie erbovými. A ak myslí napríklad na vydanie pamäti Alexandra Macha, tie vyšli pred mojím nástupom do funkcie predsedu. Použitie pojmu „fašizujúce trendy“ je však urážkou Maticy slovenskej.

VYHRÁŽKY MATICE

Jej vedenie po skúsenostiach s českým imperializmom privítalo vznik štátu v marci 1939, ale že z jeho vývoja nebola Matica nadšená, o tom nech svedčí návrh Sta-

nislava Mečiara, aby sa ministromi Jozefovi Sivákovi – ako členovi maticného výboru – vyslovila nedôvera! Úžasná maticná demokracia. Je to aj urážka Jána Martáka, ktorý v roku 1944 oslavoval štrnásty

POLEMIKA

marec a na jeseň už bol povstalcem. Je aj urážkou vzácnnej maticiarke Evy Kristinovej, s ktorou sme sa nedávno rozlúčili. Jej slová o marci 1939 a auguste 1944 ako o dvoch medzníkoch, bez ktorých by sme neboli, stali sa námetom na krátke video „Bez 14. marca“, po ktorom odzneli z úst vtedajšieho ministra kultúry „chmelárovské“ vyhrážky na adresu Maticy. Lebo ho tak



veľmi pohoršilo konštatovanie z úst Kristinovej: „Bez prvej Slovenskej republiky by nebolo mohlo vzniknúť Slovenské národné povstanie, lebo by nebola armáda a zbrane. A bez SNP by sme neboli prežili Benešovu povojnovú pomstu.“ A doložila: „Ak toto dokážeme s pokojnou hlavou pochopiť, začneme chápať aj logiku našich dejín.“ Je to aj urážka Jozefa Škultétyho, ktorý bránil Maticu po tom, ako po 12. máji 1932, keď sa Matica rozhodla vyhovieť sto dvadsiatim ôsmim slovenským intelektuálom a vydať nové jazykové pravidlá, stratila zmysel práca českých jazykovedcov v Matici a tok peňazí z pražského rozpočtu ustal. Je to aj urážka Jozefa Cígera Hronského, ktorý sa nevedno prečo dostal v auguste 1944 na zoznam nespohľadných osôb a väznil ho. A napokon aj urážka Laca Novomeského, maticného predsedu a zároveň „buržoázneho nacionalistu“.

V čom je vo vzťahu k Matici teda iný Chmelár ako ministerka kultúry či Kálmán Tisza alebo aj predstaviteľka „demokratickej“ i ľudovodemokratickej ČSR? V podstate v ničom. Všetkým totiž ide o to, aby Matica bola len taká, ako ju oni chcú mať.

Kálmán Tisza 3. decembra 1875 hroutil v uhorskom sneme takto: „Matica slúžila ideológii pan-

slavizmu. V učebniciach a dejepisných článkoch prekrúcala históriu a poburovala proti maďarskému živlu. Štrnásťtisíc zlatých vydala proti stanovám...“ A stanovisko pražského ministerstva vnútra z roku 1950: „Účel spolku Maticy slovenské obstarávajú celostátni spoločenské organizácie a spolek se proto jeví jako zbytečná instituce. Zbýva jen nalézt formu, aby spolek mohl být likvidován...“ Toto je záver českej mašinérie z roka 1950, rovnaký ako záver maďarskej byrokracie v roku 1874: len „nalézt formu“, „megtalál érvek“...

AKO ZA UHORSKA...

Ako za Uhorska, tak aj za ČSR, tak aj za Maďariča, tak aj za Milanovej, a keby neprepadol v posledných voľbách Chmelár, tak aj za Chmelára: Akoby chceli niektorí politici, aby bola Matica konformná voči politickému systému. Ale Matici klapky na očiach nesvedčia. Lebo to potom už nie je Matica, ochrankyňa národa a života slovenského. Ako to napísal Anton Semeš? „Keby politické štruktúry aj zlyhali, ostane nám tu Matica ako jediná osvedčená ochrankyňa nášho národa.“ Zrejme toho sa boja tí, ktorí to vedia a tomuto národu nežičia.

Stojíme na rovine, po ktorej sa naša štátnosť posúva k ničote
Antitrianon v Gombaseku je výrečný dôkaz

Miroslav BOLDIŠ, člen združenia Rastic

Ak budeme hľadať odpoveď na otázku, „čo je Trianon“, prideme poľahky k stanovisku, že 4. júna 1920 v zámku rovnakého mena položili víťazi prvej svetovej vojny hraničný kameň národom. Obsiahla zmluva určila práva a povinnosti, ale najmä územie, v ktorom má každý národ zaručený svojbytný život. Pre všetky národy to mala byť mierová zmluva, ale našli sa výnimky. Maďari ju vnútorne neuznali nikdy, Česi ju zobrali ako nástroj manipulácie a Slováci ju považovali za samozrejmosť, o ktorú sa netreba starať.

Uplýnulo sto rokov a žneme úrodu. Čechom sa vďaka niekoľkým, dnes beztriestne urážaným osvietencom nepodarilo presvedčiť Slovákov, že sú ich vetva, a Maďarom sa po celé storočie darilo vychovávať generácie, ktoré uverili, že ich Trianon okradol o územie. Že majú právo zabráť aj to, kde nikdy nežili.

ZANEDBANÁ VÝCHOVA

Náš národ pod vplyvom nadvlády iných národov zanedbával výchovu potomkov. Od Trianonu máme päť nedostatočne informovaných generácií. Kým južný sused za sto rokov klamstvom a prekrúcaním dejepisov vo svojich deťoch pestoval národnú hrdosť, naši často pochybní historici propagovali najskôr myšlienku akéhosi konára,

neskôr zbytočnosť a teraz dokonca nebezpečnú škodlivosť národného povedomia. Dôkaz? V našom štáte žijú aj národnostné menšiny. Dve z nich sú unikátne. Pestujeme ich bez akejkoľvek reciprocity. Kým jednej stačia sociálne dávky a zažmúrené oči voči vlastnej trestnosti, druhá si žiada v našom štáte ten svoj – vlastný. Jedna maďarská politická strana prišla s ďalšími požiadavkami. Krok za krokom plníme oboje, pritom ani jedna z týchto menšín nemusí a v podstate ani neovláda čo i len úradný jazyk.

O zbytočnosti národa je dnes presvedčených možno aj osem mladých Slovákov z desiatich. Korona sice niečo naznačila, ale už sa dostávame do „normálu“. Hlas občana, citiaceho životnú potrebu svojho národa, ani nepočuť. Ak

by sa aj ozval, NAKA, čechoslovakisti, euroobčania a svetoobčania mu priškrtia hlasivky, ak nie aj vzdych. Beztriestni „vyberaní“ politici a poplatní historici riešia, možno účelovo, druhoradé problémy. Priviedli nás k dnešku...

POLEMIKA

Strácame aj tie malé zvyky národnej hrdosti, ktoré sme si doteraz uchovávali, a následkom toho aj majetok, pôdu, lesy, vodu, menu, potravinovú sebestačnosť, armádu... Už celé roky s pom-pou oslavujeme stratu vlastného štátu, pseudohrdinov, zapredancov, chytrákov. Nemáme inštitúcie, ktoré by dôsledne a účinne vyšetrovali zločiny, bránili ústavu, nemáme súdy, ktoré by nezaujato, nezávisle a najmä spravodlivo súdili.

Chýba nám toho podstatne viac. Všetci to vedia, mnohí to chápu a takmer všetci čakajú, že to niekto za nás napravi. Stojíme na rovine, po ktorej sa naša štátnosť posúva k ničote. Antitrianon v Gombaseku je toho dôkazom. Možno sa na ňom zúčastnili aj naši najvyšší. Tak ako sa v minulosti niekoľko poslancov národnej rady hrdo a bez ujmy zúčastnili sa na okázalom pohrebe slovenským národom nenávideného zločínca. O pomníkoch našim bardom sa vedú nekonečné spory, oproti tomu škodcom národa sa stavajú bez odporu.

VÍŤAZÍ SLABOSŤ

Iba nainvyný človek si môže myslieť, že pripomenutím Trianonu ide o nepodstatnú formalitu. Nie, ide o jednoznačnú stratu územia so všetkými následkami.

Navyše, práva budú na druhej strane a povinnosti na našej. Je veľmi podobné pravde, že pri terajšom zoskupení poslancov namiesto dôrazného odsúdenia prijme „náš“ parlament zákony, ktoré to priklincujú. Odmenou nebude vďaka a uznanie za veľkorysosť, ale hanba a opovrhnutie za slabosť.

Medzinárodná zmluva uzatvorená v Trianone je pre existenciu najmä malých národov, ktorých sa týka, životne dôležitá! Je potrebné nielen ju dokonale poznať, ale najmä žiadať jej úplné naplnenie kontrolované nadnárodnými inštitúciami. Potom nielen územie bude nedotknuteľné, ale aj zhabané a ukradnuté archeologické a umelecké predmety sa vrátia tam, kam patria.



Zámoček Le Grand Trianon vo Versailles, kde bola v roku 1920 podpísaná Trianonská zmluva, ktorá určením hraníc položila základy povojnového usporiadania v Európe.



Rád by som v tomto článku pridal svoje svedectvo, spomienku, ktorú mi vyrozprával otec a následne aj skúsenosť z môjho praktického života. Môj dedo Michal padol v prvej svetovej vojne a otec a mama sa dátum ani miesto jeho smrti nikdy nedozvedeli. Skrátka, z vojny sa nevrátil. Daro ho čakali syn a manželka. Dedo išiel bojovať za

Ad.: Slovenské NIE maďarskému prehodnocovaniu, SNN č. 22, 30. 5. 2020
Pár myšlienok a svedectvo k Trianonu

Štefan POLAŠKO – Foto: portál maďari.sk

Článok Dušana D. Kerného ma inšpiroval na túto reakciu. Je správne a potrebné písať o záležitostiach, ktoré majú historický podtext viažuci sa k stému výročiu podpísania Trianonskej zmluvy. Vitam to. Ide totiž o najvýznamnejší dokument štátotvorného významu spojený s československými, a teda aj slovenskými hranicami. Ide o akt, ktorý bol a pre náš národ a štát stále je aktom medzinárodného práva o uznaní našich štátnych hraníc, ktoré boli vytýčené už v roku 1919. Ano je to Trianonská mierová zmluva zo 4. 6. 1920, kde sú podpisy hláv veľmocí USA, Anglicka, Francúzska a Talianska po prvej svetovej vojne a je tam aj podpis slovenského politika a vzdelanca Dr. Š. Osuského. Máme však istotu i v tom, že naše hranice a zvrchovanosť sú garantované podpismi aj víťazných veľmocí po ukončení druhej svetovej vojny, lebo Slováci ako národ bojovali na strane pravdy.

cisára pána, mal rozkaz strieľať na pravosláva. Môj otec svojho otca naposledy videl v jari 1917, keď po dovolenke opäť odchádzal na ruský front do Užhorodu (Ungváru). Môj otec k tomu dodával, „že na ceste už boli malé husatá“, keď jeho otec nasadl na voz ťahaný koňmi, na ktorom už sedelo viac vojakov. Dedove kosti tlejú kdesi tam v Rusku, kde bojoval a položil mladý život za slobodu Slovákov a vlasť v čs.

légiách, ktoré formoval generál M. R. Štefánik. Isteže, takéto prípady neboli ojedinelé, ale v tisícach... Keď ma pre niekoľkými desaťro-

POLEMIKA

čiami zvolili za starostu mojej rodnej zemlinskej obce, postavil som jej občanom padlým v prvej a v druhej svetovej vojne pomník. Pripomína padlých vojakov, ktorí položili svoje životy za vznik ČSR. Mená tých, čo

padli v druhej svetovej vojne za oslobodenie vlasti, charakterizuje hrdinstvo v boji proti nacizmu. Je potrebné aj takto pripomínať si historické udalosti, ich aktérov aj obeť našich predkov! Stavajme preto padlým za slobodu národa po slovenských dedinách pomníky, nech sú odkazom našim potomkom. Teraz však podporujme najmä politiku mieru.

Všetci padlí z našej obce boli vojaci, plnili rozkazy a položili



Niekdajší predseda Strany maďarskej komunity a vysokoškolský pedagóg József Menyhárt a ďalší stúpeneci Veľkého Maďarska s vlajkou Felvidéku...

životy za náš pokojný, mierový život. My si ich ctíme a je dobré, že aj teraz k postavenému pomníku sa kladú kvety. Je to prejav našej vďaky, lebo aj oni, radoví vojaci, sa svojou krvou podpísali za existenciu našich štátnych hraníc. Hranice nášho štátu sú vykúpené krvou aj našich dedov. To sú tí neraz neznámi hrdinovia, o ktorých sa nepíše.

ČRTA

Uhrovec je známy ako rodisko dvoch významných osobností: Ludovíta Štúra a Alexandra Dubčeka. Zastavme sa na krátko pri treťom uhrovskom rodákovi Karolovi Alexandrovi MODRÁNIM. Svetlo sveta uzrel pred sto deväťdesiatimi rokmi – 16. augusta 1830. „Pamätne bolo a pamätne je mesto toto v dejepise literatúry slovenskej už ako kolíska muža toho, ktorý je a bude, dokiaľ Tatry stoja, zakladateľom a povzbudzovateľom života národného,“ spomienkou na Štúra začína svoj návrat do rodnej dediny Karol A. Modráni.

Uhrovčan v Štúrovom tieni

Pozýva nás na prehliadku Uhrovca, ale i jeho okolia, k zručaninám Uhrovského hradu či na dominantný Rokoš. „Z temena vrchu viac stolic uhorských, k tomu dve krajiny sa vidieť môžu. Morava a Rakúsko sa odkryje zrakom, potom Turiec okrúhly, Nitra, Tekov, Prešporok, Trenčín a druhých viac miest, vrchov tu vidíme, rozumie sa ale, že cez ďalekohľad, bo divné by to boli oči, čo by to videli.“ Pohľadom sa zastavil i na Kňazom stole, ktorý je dnes významnou prírodnou rezerváciou. Spomenul si pritom na slová svojho slávnejšieho rodáka Ludovíta Štúra: „Iste tento vrch slúžil za oltár kňazom slovanským. Tomu svedčí položenie samého vrchu, ktorý vo všetkých strán doliny vidieť, svedčí i meno jeho. Volá sa vrch tento aj Baba. A na celom Slovensku viac je takýchto vrchov, o ktorých vieme, že slúžili kňazom za hranice.“ Kňaziemu stolu venoval Modráni jednu zo svojich básní.

Karol Alexander Modráni prišiel v roku 1843 študovať na evanjelické lýceum do Bratislavy. Napriek mladému veku sa zapojil do aktivity Štúrovej družiny a pokúšal sa veršovať. So študentom teológie, o šesť rokov starším Karolom Jaroslavom Zorkóciom, vydával v rokoch 1846 – 1847 rukopisný študentský časopis Národný zábavník. Vyšlo dvadsaťpäť čísiel. Hoci mal len osemmásť rokov, zapojil sa do revolučného vrenia meruňského roku ako veliteľ slovenských dobrovoľníkov. Udalosti zachytil v denníku. Po štúdiách pôsobil v štátnej službe v Trenčíne, vo Filákovke a v Prievidzi, kde v nedožitých tridsiatich štyroch rokoch zomrel 1. augusta 1864 na tuberkulózu.

Modrániho verše a prózy sa zachovali v antológiách (napríklad Keby si počul všetky tie vichrice... 1966). Okrem Štúra mal na jeho tvorbu veľký vplyv najmä Janko Kráľ, za ktorého sa vydala jeho sestra Mária. V jednej z básní s obvyčajným názvom Básnik podčiarkuje význam poetov v národnobuditeľskom hnutí: „Keď sa národ vzbudí a keď sa zdvihuje, / prvý sa spevec objaví, / ten len vždy dumá a vždy zaspieva, / ten mu pamiatku vystaví... Jak hviezda vychádza, básnik tak začína, / spieva, nad rodom dumáva; / a jak hviezda hasne, pomaly zhasína, / tak básnik veľky skonáva.“ Piesňou oslavil aj zrod spisovnej slovenčiny: „Slovenčina moja, čože sa žaluješ, / či Slovákov hlasy radostné nepočuješ?... Ja ťa rád počúvam a v tebe zaspievam, / čo o svojej milej, čo si ja myslievam... Slovenčina moja, veď si ty naša mať, / nesmie ťa nám nikto v tom širom svete brať.“

Jozef SLIACKY

Mikuláš Štefan FERIEŇČÍK sa hodil na nevďačné pole slovenského spisovateľstva

Písal presne, zaujímavo, poznal ľudské srdce a život

Text a foto: Jozef SLIACKY

Fasádu jedného z domov v centre Zvolena zdobí okrem nárožného arkiera i pamätná tabuľa. Pripomína nám, že sa v ňom narodil Mikuláš Štefan FERIEŇČÍK, významný kultúrny dejateľ druhej polovice 19. storočia.

„Mikuláš Št. Ferienčík venoval sa cele národnej práci, nesiahnuť po tej právnej náhrade, ktorá mu ľudským i božským právom príslúha za služby, konané vlasti a národu v časoch nebezpečných, v časoch, keď povážne praskali tróny,“ napísal v nekrológu v 27. čísle Národných novín Svetozár Hurban Vajanský v roku 1881. „On sa hodil na nevďačné pole slovenského spisovateľstva, zväčša novinárskeho vtedy, keď to bola súrna potreba, keď nebolo človeka, ktorý by sa bol odvážil zahryznúť do horkej smidky, aká sa dostáva slovenskému novinárovi. Na tomto poli vytrval dvadsať rokov... Okrem toho vyvinul značnú činnosť beletristickú, vydávajúc pod rozličnými pseudonymami poviedky. Na tomto poli patrí jeho meno tesno za menom Kalinčiakovým. Písal presne, zaujímavo, poznal ľudské srdce a život, čo sa dá povedať len o málokterom z našich spisovateľov – poviedkárov. Jeho práca na tomto poli je obšírna. Viac ako dvadsať jeho poviedok uzrelo svetlo. Niektoré stoja na vysokom stupni.“ Vajanský v nekrológu podčiarkol Ferienčíkovu skromnosť hodnú Slovana. „Každá žilka, každý jeho nerv bol slovanský, on žil v čistých, vysokých ideách, jeho nezištnosť a čistota úmyslov bola prekonaná len jedinou vlastnosťou – skromnosťou. ‚Smirenný človek, riekol by o ňom Chomiakov, tento velebný hymnista slovenskej skromnosti.“

Mikuláš Štefan Ferienčík, syn zvolenského mäsiara (narodil sa 30. júla 1825, teda pred sto deväťdesiatimi piatimi rokmi) a vyštudovaný právnik, pôsobil v štátnej správe vo viacerých slovenských mestách. Našu pozornosť a úctu si však zaslúžil najmä ako neúnavný proslavený



Mikuláš Štefan FERIEŇČÍK sa úplne oddal práci pre národ v duchu Štúrových ideí, ale neraz „musel zahryznúť do poriadne tvrdej kôrky, aj keď sa narodil ako syn mäsiara...“



V tomto „parádnom dome“ v centre Zvolena sa pred sto deväťdesiatimi rokmi narodil proslavený novinár a redaktor Mikuláš Štefan FERIEŇČÍK.

orientovaný novinár a redaktor. Už počas levočských štúdií redigoval študentský rukopisný časopis Živoť, ale jeho meno sa spája najmä s Pešťbudinskými vedomosťami a ich pokračovateľmi Národnými novinami, Národným hlásnikom, ktorého bol i vydavateľom, a beletristickým mesačníkom Orol, ktorého redigovanie prevzal po Andrejovi Truchlom-Sytnianskom. Hoci mu šéfoval len dva roky, urobil významný krok vpred tým, že vedľa štúrovských epigónov dal v ňom priestor mladým autorom.

Desiaty májový deň v roku 1848 bol Mikuláš Štefan Ferienčík medzi dvadsiatimi ôsmimi slovenskými mužmi, ktorí na stretnutí v Ondrašovej (dnes súčasť Liptovského Mikuláša) dali na papier Žiadosť slovenského národa s nádejou, že v revolučnom čase bude vyslyšané

aj prianie Slovákov na svojbytné postavenie v mnohonárodnostnom Uhorsku. Ako vieme, táto nádej veľmi rýchlo pohasla a na trojicu vodcov slovenského národného hnutia (Štúr, Hurban, Hodža) nečakalo zaslužené uznanie, ale zatýkač. Väzenie hrozilo aj ďalším účastníkom pamätného stretnutia.

„V nočnú hodinu prišiel do rodného Zvolena, no zdržal sa len chvíľu,“ napísal Jaroslav Rezník v Literárnych stopách po Slovensku (1982). „Ešte čulá mama okamžite pochopila situáciu, zbalila najnutnejšie veci a potom spolu odišli do Očovej. Tam sa ukrýval v starom mlyne svojho otčima niekoľko mesiacov. Potom však prišli slávne revolučné dni a Mikuláš Štefan Ferienčík sa stal dobrovoľníckym kapitánom.“

Literárna aktivita Mikuláša Štefana Ferienčíka siaha do čias jeho levočských štúdií. Bol to lyrické básnické i dramatické pokusy. Jeho báseň Pomník lásky získala prvú cenu v literárnej súťaži Tatrina v roku 1846. V roku 1863 sa rozhodol naplno sa živiť neľahkým novinárskym chlebkom, čo mu zaberalo príliš veľa času i energie. Napriek tomu pokračoval v písaní divadelných hier výchovného charakteru (veselohry Silvester v Kocúrkove, Pravda predsa zvíťazí, Samovraždou k ženbe, i dráma Dobrovoľník). Pre martinských ochotníkov preložil v roku 1871 Gogoľovho Revizora pod názvom Komisar alebo Nehnevaj sa na zrkadlo, keď máš krivé gamby. V štýle dohasínajúceho romantizmu písal poviedky i rozsiahlejšie prózy, z ktorých sa stala najčítanejšou didaktická novela Jedlovský učiteľ.

Posledné roky (od roka 1870) prežil Mikuláš Štefan Ferienčík v Martine, kde sa náhle a priskoľ skončila jeho pozemská púť. Zomrel 3. marca 1881, teda ako päťdesiatpäťročný...

T. J. MOUSSON – francúzsky pôvod, maďarské rodisko a život na Slovensku

Maliar zemplínskeho slnka a ľudu

V priestoroch michalovského Zemplínskeho múzea, ktoré sídli v zrekonštruovanom barokovo-klasicistickom kaštieli Sztárayovcov, je umiestnená zbierka diel Teodora Jozefa MOUSSONA. Maliar zemplínskeho slnka a ľudu, ako ho nazývali historici umenia a životopisci, žil v Michalovciach dlhých tridsaťtri rokov.

Marián ŠIMKULIČ – Foto: archiv autora



Teodor Jozef MOUSSON je v súčasnosti mimoriadne cenený umelec, ktorý na Slovensku reprezentuje prínosné výboje impresionizmu a post-impresionizmu.



Typický výjav z michalovského trhu, akých umelec namaloval desiatky...

Ako sa umelec francúzskeho pôvodu, narodený v roku 1887 v dnešnom maďarskom meste Honyád, dostal na východ Slovenska a do Michaloviec? Do mesta prišiel na jar 1911 so svojou manželkou, aby tu nastúpil na miesto učiteľa kreslenia v meštianskej škole. Pôsobil v nej do roka 1919,

keď sa rozhodol stať sa slobodným umelcom. Vďaka ústretovosti grófa Sztáraya žil s rodinou v ateliéri na Hrádku, kde je v súčasnosti po rekonštrukcii sídlo michalovskej hviezdárne. Na sklonku života z Michaloviec odišiel do Bratislavy a potom k synovi do Trenčína, kde 6. novembra 1946 zomrel.

Zemplínske múzeum opatruje najucelenejší súbor diel tohto umelca. Navyše aj v expozícii po nedávnej rekonštrukcii kaštieľa využívajú progresívne interaktívne prvky, vďaka ktorým je tunajšie múzeum teraz jedným z najmodernejších na Slovensku. Tvorbu Teodora Jozefa Moussona

môžeme zhruba rozdeliť do troch etáp. Prvé obdobie je datované po roku 1911, keď postupne jeho prvotný akademický realizmus vystriedala maľba v plenéri. Inšpiráciou mu boli maliarske pobyty v Nagybanji a študijné cesty v Taliansku a Dalmácii. Druhé obdobie jeho tvorby (1919 – 1929) charakterizuje realisticko-dokumentárny záujem o krajinu a pohľady na mestské a dedinské motívy. V druhej polovici tohto obdobia prevládajú farebné svieže žánrové kompozície letných a jesenných trhov – mnohé priamo z Michaloviec. Tridsať rokov minulého storočia predstavujú tretie obdobie umelcovej tvorby stvárnené najmä rodinnými kompozíciami a portrétmi a dielami na želanie zákazníkov, poplatnými ich vkusu.

Prvé výstavy umelca sa uskutočnili už v roku 1910 v Budapešti, po ročnom pobyte sa predstavil aj v michalovskej meštianke, kde vyučoval. V rokoch 1921 až 1930 sa ako člen Jednoty výtvarných umelcov Slovenska zúčastňoval na každej spolkovej výstave. Posledná výstava, zorganizovaná ešte za jeho života, no už bez účasti umelca, sa uskutočnila v priestoroch michalovskej radnice v roku 1946.

V súčasnosti tvorbu tohto umelca prezentujú na mnohých výstavách doma i v zahraničí. Aj keď Zemplínske múzeum v Michalovciach vlastní najucelenejší súbor Moussonových obrazov, mnoho jeho diel je v zbierkach súkromných zberateľov, čo sa azda najmarkantnejšie prejavilo pred časom pri prezentácii monografie maliara a následnej výstave.

Na slávnosti pri Vatre zvrchovanosti v Rimavskej Sobote Odznela aj bilancia troch desaťročí práce

Elena NEBUSOVÁ, predsedníčka MO MS v Rimavskej Sobote

Členovia Miestneho odboru MS v Rimavskej Sobote sa 16. júla zišli v tamomšom Dome MS pri príležitosti prijatia Deklarácie o zvrchovanosti SR a zapálení vatry na jej počesť. Predsedníčka matičného odboru privítala hosti: tajomníka Matice slovenskej Viliama Komoru a univerzitného profesora Leona Sokolovského – heraldika a vedúceho katedry archívniectva pri Filozofickej fakulte UK v Bratislave, ktorý je mnohými článkami a viacerými monografiami spätý s regiónom Malohontu, o ktorom vo



svom vystúpení pútavo rozprával. Viliam Komora oboznámil prítomných so súčasnou situáciou v Matici slovenskej a o zámere ministerky kultúry SR znížiť jej dotáciu zo štátneho rozpočtu približne o dve tretiny. Členka výboru MO MS v Rimavskej Sobote Elena Rajzingerová v referáte priblížila tri desaťročia práce členov odboru od jeho založenia 22. marca 1990. Podujatie vyvrcholilo slávnostným zapálením vatry, vystúpením folklórnej skupiny Lieščina a spevom matičnej hymny Kto za pravdu horí.

Vatry zvrchovanosti, na vznik ktorých spomína aj náš bývalý kolega Peter Strelinger v rubrike O čom je reč na štvrtej strane, stali sa ohňovým posolstvom a symbolom vzniku samostatného Slovenska, ktorému svetia na cestu zvrchovaného a demokratického rozvoja.

MATIČNÉ DEPEŠE

Pamätný deň Matice slovenskej

Založenie Matice slovenskej si matičiari a priaznivci ustanovizne pripomenuli slávnostným galaprogramom v utorok 4. augusta podvečer vo Zvolenskej Slatine. V programe vystúpili Folklórna skupina Slatina a kolektívny člen MS Folklórny súbor Očován, uskutočnilo sa odovzdávanie výročných cien Matice slovenskej. Organizátori s podporou obecnej samosprávy na záver pripravili slávnostný ohňostroj.

Dvaja výnimoční Slováci

Taký je názov výstavného projektu Matice slovenskej, ktorý od 4. do 25. augusta v žilinskom OC Mirage na štvrtom poschodí predstavuje výnimočného muža slovenského národa Jozefa Miloslava Hurbana pri príležitosti jeho dvojstého výročia narodenia a sto tridsiateho výročia úmrtia pod hlavičkou Sláva národa hodná je obeti a atribúty z argentínskej pozostalosti legendárneho správcu MS Jozefa Cigera Hronského napísané leitmotívom Život bez domova 1945 – 1960.

Jubileum svätogorazdovskej tradície

Oslavy tridsiateho výročia zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku sa uskutočnili 25. a 26. júla 2020 v Kútoch. Aj rodisko sv. Gorazda, najbližšieho spolupracovníka sv. Cyrila a Metoda, obec Močenok, občianske združenie Krediv a Rímskokatolícky farský úrad sv. Klimenta v Močenku pripravili 2. augusta 2020 v Močenku-Gorazdove slávenie spomienky 1151. výročia kňazského svätenia svätého Gorazda. Slávnostnú svätú omšu celebravala Jeho Excelencia Mons. František Rábek, predseda Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, vojenský ordinár, ktorý je výnimočnou zhodou okolností rodákom práve z Močenka.

U Rázusov nedovolenkujú

Kultúrna elita Liptova od vzniku Rázusovie domu už mnohokrát presvedčila, že vie pripraviť v tomto stánku umenia hodnotné podujatia. Tak to bolo aj vo štvrtok 30. júla popoludní, keď v priestoroch tohto štýlového domca rodiny Rázusovcov na Vrbeckej ulici v Liptovskom Mikuláši privítali literátov klubu DURIA z Martina, ktorí tu vystúpili s ukázkami svojej tvorby, zároveň uviedli osemnásť básnickú zbierku Jozefa Danika a otvorili výstavu výtvarníka Jiřího Kalivodu Poesie obrazem.

Európsky rok železníc

Slovensko má nemalo pamätihodností spojených so vznikom a rozvojom železničnej dopravy. Už v roku 1840 tu začala prevádzku prvá kónská železnica v Uhorsku v Bratislave do Svätého Jura a neskôr do Trnavy. Európska komisia navrhla, aby sa nasledujúci rok stal Európskym rokom železníc – v roku 2021 si pripomíname aj dvadsiate výročie prvého železničného balíčka EÚ, ale i sto sedemdesiate piate výročie otvorenia prvého vlakového spojenia medzi dvoma hlavnými mestami EÚ (Paríž – Brusel) a tiež štyridsať rokov od založenia spoločnosti TGV.

Prípravuje Emil SEMANCO

Matičari v Spišskej Novej Vsi dôstojne slávia dve významné jubileá Storočnica odboru a tri desaťročia matičného domu

Jolana PROCHOTSKÁ, predsedníčka MO MS v Spišskej Novej Vsi

Matičari v Spišskej Novej Vsi si v tomto roku pripomenú sté výročie založenia miestneho odboru a tridsiate výročie zriadenia Domu MS. Tento jubilejný rok chcú dôstojne osláviť, a preto pripravili niekoľko nosných podujatí.

V záhradných priestoroch Domu MS vysadili koncom júna symbol Slovanstva lipu malolistú. Vari najviac ju ospieval Ján Kollár v Slávy dcere. Pozvanie na slávnostný akt prijali primátor mesta Ing. Pavol Bečarik, viceprimátor PhDr. Ján Volný, PhDr., predsedníčka Klubu Spoločnosti M. R. Štefánika PhDr.

Ružena Kormošová, Ph.D., a členovia výboru. Keďže rešpektovali nariadenia vlády súvisiace s pandemiou, verejnosť na podujatie nepozývali. Regionálna TV Reduta im podujatie sprostredkovala. Program z balkóna D MS uviedol Komorný súbor priečných flaut vedený Mgr. D. Kotradovou. Básňou Ludovíta Velislava Štúra K lipe pozdravil prítomných člen DS Hviezdoslav Ing. P. Konig. Na slávnostnom akte sadenia lipky privítal zúčastnených riaditeľ D MS R. Zacher a predsedníčka MO MS J. Prochotská priblížila lipu z historických poznatkov

a upozornila aj na chránenú tristo-ročnú lipu v katastri Ferčekovce na Považskej ulici s obvodom kmeňa sedemstodesať centimetrov a výškou tridsať metrov. Verme, že aj novovysadený stromček podpredsedom P. Rusnákom a tajomníčkou MO MS E. Kalafutovou dosiahne rovnaké parametre. Počas aktu sadenia lipy sa zúčastneným, ktorí tiež priložili „ruky k dielu“, prihovoril aj primátor mesta. Pri neformálnom posedení v Dome MS potom spišskonovoveskí matičari besedovali o zámeroch, ktoré chcú v tomto jubilejnom roku uskutočniť.



V jubilejnom roku matičari v Spišskej Novej Vsi vysadili na dvore Domu MS túto lipku.

Matica slovenská chráni matičné členské hnutie na celom Slovensku Ustanovizeň neobetuje ani jeden miestny odbor

Veronika MATUŠKOVÁ, hovorkyňa Matice slovenskej

SLOVNÍK KOMUNISTOV A LIBERÁLOV O MATICI SLOVENSKEJ 1950 VS. 2020	
<p> VYJADRENIA KOMUNISTOV POČAS LIKVIDÁCIE MATIČNEJ ZÁKLADNE A OKLIEŠTENIA ČINNOSTI PRED 70 ROKMI. MATICA SLOVENSÁ JE „BURŽOÁZNYM PREŽITKOM“ A „SPIATOČNÍCKOU ORGANIZÁCIU“, KTORÁ „NEPOCHOPILA VÝVOJ A NEVYHNUTNOSŤ BUDOVANIA NOVEJ SPOLOČNOSTI“. MATICA SLOVENSÁ AKO „DEJINNÝ ANACHRONIZMUS STOJÍ V CESTE BUDOVANIA NOVEJ KULTÚRY“. MATICA SLOVENSÁ JE SÚČASŤOU „SLOVENSKEHO BURŽOÁZNEHO NACIONALIZMU“, KTORÝ „STOJÍ V CESTE PRERODU SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI V DUCHU VÍAZNEJ MARXISTICKO-LÉNINSKEJ KONCEPCIE“. </p>	<p> VYJADRENIA ČLENKY VLÁDY SR ZA OČANO, KOMENTÁRE LIBERÁLNYCH NOVINÁROV V DEMOKRACII 21. STOROČIA „MATICA SLOVENSÁ NEMÁ ZMYSLOPLNÉ POSLANIE V 21. STOROČÍ. DO JEJ PERSONÁLNYCH ZÁLEŽITOSTÍ SA VSTÚPIŤ NEDÁ, NÁSTROJOM JE STOPNÚŤ DOTÁČIE. JEJ ZRUŠENIE OSTANE ASI NA MNE.“ (MINISTERKA KULTÚRY ZA OČANO N. MILANOVÁ NA FACEBOOKU 2018/2020). „ANACHRONIZMUS Z 19. STOROČIA, PRE DNEŠNÚ DOBU ŠKODLIVÁ INŠTITÚCIA, SEMENIŠTE NACIONALIZMU, TREBA JU ZRUŠIŤ, MATIČIARI DO 21. STOROČIA NEPATRIA, JEJ EXISTENCIA NEMÁ UŽ ZMYSEL...“ (DENNÍK N, SME, PRAVDA). </p>

Predstavitelia Matice slovenskej všetkými dostupnými možnosťami chránia matičnú činnosť v mestách a obciach Slovenska, kde pôsobí päťstotri miestnych odborov MS a 27,5-tisíc člena. Reagujú tým na stále častejšie ohlasy z regiónov, ktoré do martinského ústredia prichádzajú práve pre negatívne ladené mediálne odkazy rezortu kultúry Matice slovenskej

Koncom júla vyjadrili obavu z ukončenia činnosti aj úspešné divadelné súbory Slovenskí rebeli a Dramaták, ktoré pôsobia pri Miestnom odbore MS v Komárne. Ústami riaditeľa Domu MS v Komárne Jozefa Černea sa obrátili na predsedu vlády SR Igora Matoviča prostredníctvom videa na sociálnych sieťach, ktoré má už tisíc zdieľaní a dvadsaťtisíc videní. „Reforma Matice slovenskej by pre nás znamenala, že od prvého januára jednoducho nemáme kde

byť. Šesťnásť rokov sme tu budovali divadlo a ročne hráme približne štyridsaťjeden predstavení. Matica slovenská však prichádza o peniaze, čím dom v Komárne stráca svoju existenciu,“ vysvetlil Jozef Černek. Aj túto nedelu (26. 7.) opäť vypredali ďalšie populárne predstavenie pod názvom Na rováš! a podporu im už vyjadruje široká verejnosť, medzi nimi mnohí umelci a folkloristi. Predseda MS Marián Gešper v mene celého predsedníctva odkazuje matičiarom do regiónov: „Matica slovenská nemieni obetovať ani jeden matičný miestny odbor, umelecký súbor a ani žiadne profesionálne pracovisko s národnou, kultúrnou, vedeckou a osvetovou činnosťou. Aj keď ministerka kultúry vyhlásila, že sme ju nepresvedčili o zmysluplnosti toho, čo matičiari robia po celom Slovensku i v zahraničí, nevzdávame sa. Chránime každého jedného matičiara a matičiariku, každé jedno matičné pracovisko vrátane Domu MS v Komárne a divadelných súborov.“ Ako dodal, MS sa bude aktívne zúčastňovať na rokovaniach v rámci vytvorenej dočasnej pracovnej skupiny pre zmenu financovania a rozvoj MS na pôde MK SR.

NEOGRAFIA, a. s.,

Sučianska 39A, 038 61 Martin - Priekopa

PROGRAM:

- Otvorenie
- Voľba orgánov riadneho valného zhromaždenia
- Výročná správa predstavenstva o výsledkoch podnikateľskej činnosti spoločnosti za rok 2019
- Riadna individuálna účtovná závierka spoločnosti za rok 2019, návrh na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2019
- Stanovisko dozornej rady k riadnej individuálnej účtovnej závierke za rok 2019, k návrhu na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2019 a správa o činnosti dozornej rady v roku 2019
- Schválenie výročnej správy a riadnej individuálnej účtovnej závierky za rok 2019
- Schválenie návrhu na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2019
- Schválenie nadobudnutia vlastných akcií spoločnosti
- Informácia o podnikateľskom zámere na rok 2020
- Schválenie audítora na overenie účtovnej závierky za rok 2020
- Záver

Riadna individuálna účtovná závierka za rok 2019 je akcionárom k dispozícii na nahliadnutie v sídle spoločnosti

(Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa), na sekretariáte generálneho riaditeľa č. dverí 201 v termíne od 17. 8. 2020. Prezentácia akcionárov sa začne 30 minút pred začiatkom riadneho valného zhromaždenia a skončí o 14.30 hod. Akcionár je pri prezentácii povinný predložiť doklad o totožnosti. Pri zastupovaní je potrebné predložiť úradne overené splnomocnenie.

Rozhodujúcim dňom na uplatnenie práva účasti na riadnom valnom zhromaždení je 17. 9. 2020.

V Martine dňa 22. 7. 2020

Mgr. Stanislav Muntág, v. r.
predseda predstavenstva

Mgr. Maroš Smolec, v. r.
podpredseda predstavenstva

OZNÁMENIE

o konaní riadneho valného zhromaždenia Predstavenstvo akciovej spoločnosti NEOGRAFIA, a. s., so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin - Priekopa, IČO 31 597 912, zapísanej v obchodnom registri Okresného súdu Žilina v odd. Sa, vl. č. 181/L na základe uznesenia predstavenstva a v súlade s čl. VIII., ods. 6 stanov zvoláva RIADNE VALNÉ ZHROMAŽDENIE spoločnosti NEOGRAFIA, a. s. so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, ktoré sa uskutoční dňa 17. septembra 2020 o 14.30 hod. v závodnej jedálni v sídle spoločnosti.

OČAMI MATIČIARA

Ministerka Milanová je autorka knihy Dejiny stotočného národa slovenského (Perfekt, 2012). Na strane 133 píše: „Matica slovenská je veľká starostlivá mama všetkého slovenského... a všetkým pripomína, že byť Slovákom sa oplatí.“ Takmer stopäťdesiat rokov pred ňou po vzore Srbov si založili stotoční Slováci v Martine Maticu slovenskú (1863), stotoční Maďari ju o dvanásť rokov zrušili, okradli, dokonca vraj vzali

Stotočnému národu

aj Štúrovu pušku... Stotoční Slováci a Česi ju v roku 1919 obnovili. Čím všetkým prešla, sme už na tomto mieste aj inde uviedli. Stotoční Slováci ju demokraticky po roku 1989 reformovali. „Stotoční“ ministri kultúry L. Roman, M. Kňažko a ich gerily jej „stotočne“ po roku 2000 previedli zbierky do Slovenskej národnej knižnice (SNK) a Pamätníka národnej kultúry (PNK) v Martine. Nestotoční Slováci ju zbavili nestotočným podnikaním niekoľkých miliónov. Stotoční parlamentári z nej v roku 1997 zákonom o MS č. 68 urobili verejno-právnu, teda neštátnu ustanovizeň. Teda nie spolk, ako povedzme SSV, Transcius a i. RTVS, SAV – sú ex lege neštátno verejno-právne inštitúcie viazané na štátny, teda verejný príspevok zo štátneho rozpočtu, čím si štát, teda my, prostredníctvom poslancov objednáme u nich služby národu a štátu, náklady si my musíme uhradiť. Ministerstvá prebrali, logicky, na seba o. i. „poštárov“ medzi nami a NR SR. Minister nevlastní finančné, verejné zdroje. Zdroje na MS sú určené NR SR adresne a výlučne ako pre RTVS, SAV i MS. Teda do ich osudu môže hovoriť NR SR, kým do osudu SND, SNG a i., zriadených zriaďovacími listinami, má právo hovoriť minister. Toľko na vysvetlenie. Všetky tri menované verejno-právne ustanovizne by bez štátnych prostriedkov, teda bez štátnych objednávok, neprežili – ani Matica. Štátu darujú umenie a vedu. Matica slovenská od roka 1990 vďaka zbierkam, sponzorom, darom i dividendám, neštátnym grantom zarobila pre potreby stotočného slovenského národa doma i vo svete okolo tristo miliónov eur, a to väčšinou na miestne, regionálne a zahraničné aktivity a vedu. To je nezištný matičný dar grátis stotočnému slovenskému národu a jeho mládeži. A nielen jemu. Matica slovenská štátu neberie, štátu a stotočnému slovenskému národu dáva – a to v rozličných podobách najdlhšie vo svojich dejinách.

Stanislav BAJANÍK



vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Na Národnom výstupe na Sitno sa zúčastnilo vyše dvesto matičiarov

Výnimočná atmosféra na vydarenom podujatí

Text a foto: Miroslav POVAŽAN, Dom Matice slovenskej v Leviciach

Matičiarci z Levíc, Tlmáč, Rybníka, zo Starého Tekova, Želiezoviec, Šároviec, z Hronských Kľačian, Jura nad Hronom, Veľkých Kozmálovíc, zo Žarnovice a mnohí ďalší sa 19. júla zúčastnili na devätnástom ročníku Národného výstupu na Sitno.

Program tohtoročného výstupu po hymne SR otvorili riaditeľ D MS v Leviciach Miroslav Považan a starosta obce Štiavnické Bane Stanislav Neuschel. Minútu ticha si účastníci uctili pamiatku zosnulého zakladateľa výstupu Vincenta Mozdika. Na hromadnom výstupe pomerne náročným terénom, ale za pekného počasia sa zúčastnili aj zástupcovia Matice slovenskej v Martine – riaditeľ Členského ústredia Martin Fejko a riaditeľ finanč-

FOTORIPORT

ného odboru Jaroslav Gustiňák. Výstup absolvovalo vyše dvesto účastníkov, ktorých na vrchole Sitna peknými národnými piesňami privítala skupina matičiarov z Veľkých Kozmálovíc Veselí chlapi. Pohostenie pečeným prasiatkom už tradične pre všetkých zúčastnených výstupu zabezpečili priatelia a nadšenci národného výstupu z Banskej Bystrice a Banskej Štiavnice.

V druhej časti programu pri jazere Počúvadlo zaznela matičná hymna a organizátori sa poďakovali prítomným za hojnú účasť na tomto podujatí, ktoré sa nieslo v znamení dvadsiateho ôsmeho výročia prijatia Deklarácie o zvrchovanosti SR. Farár cirkevného zboru ECAV v Leviciach ThDr. Martin Riecky duchovne a historicky priblížil našich svätých solúnskych bratov a ich prínos pre Slovanov. Účastníkom sa prihovorila aj predsedníčka OR MS Daniela Trňanová, starostka obce Ryb-



Atmosféra Národného výstupu na Sitno a vystúpenie Veselých chlapcov z Veľkých Kozmálovíc a ženskej speváckej skupiny Prameň v druhej časti programu pri jazere Počúvadlo



ník. Po príhovoroch vystúpila ženská spevácka skupina Prameň zo Žarnovice s krásnymi slovenskými piesňami a po nich Veselí chlapi z Veľkých Kozmálovíc, ktorí sa spevom a hud-

bou postarali o výnimočnú atmosféru vydareného podujatia. Organizátori sa už tešia na jubilejný dvadsiaty ročník Národného výstupu na Sitno, na ktorých vás všetkých srdečne pozývajú.

Cyrilo-metodské slávnosti sa uskutočnili aj pod bradom Čičva

Na počiatku bolo slovo po desiaty raz

Mária GRAJCAROVÁ, predsedníčka MO MS v Sedliskách



Atmosféra desiateho matičného podujatia Na začiatku bolo slovo na historickej pôde Čičvianskeho podhradia v obci Sedliská

Na historickej pôde Čičvianskeho podhradia v obci Sedliská v okrese Vranov nad Topľou sa 5. júla tohto roka uskutočnilo už desiate matičné podujatie Iskoní bé slovo – Na počiatku bolo slovo. Organizátormi podujatia boli obec Sedliská, MO Matice slovenskej v Sedliskách, rímskokatolícka a gréckokatolícka cirkev

Sedliská. Podujatie finančne podporila Matica slovenská.

Po svätej omši, ktorú celebraval ThDr. Ladislav Ostrák, sa od kostola pohol sprievod veriacich k súsošiu solúnskych bratov v nadživotej veľkosti, ktoré sa nachádza pod hradnou skalou na vrchole ktorej sú ruiny hradu Čičva. Členovia folklóornej speváckej skupiny Verbina zaspie-

vali kresťanské piesne v mierne upravenej folklóornej podobe. Starosta obce Matej Sabol privítal správcov farnosti jednotlivých vierovyznaní, vyzdvihol historickú hodnotu vierozvestcov aj miesta, kde je súsošie situované. Prítomným sa prihovorila i predsedníčka MO MS v Sedliskách Mária Grajcarová a odovzdala úprimný pozdrav všetkým od predsedu MS Mariána Gešpera. Zhodnotila úroveň a priebeh osláv počas uplynulých desiatich ročníkov a zároveň sa poďakovala tým, čo sa na oslavách sviatku sv. Cyrila a Metoda každoročne obetavo podieľajú.

Počas jubilejných osláv odhalili pri súsoší vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda informačnú tabuľu s textom o ich živote, misiách, príchode na Veľkú Moravu a o šírení kresťanstva a kultúry medzi našimi slovenskými predkami. Je na nej aj údaj, že 31. decembra 1980 vyhlásil pápež Ján Pavol II. solúnskych bratov sv. Cyrila a Metoda za spolupatroňov Európy. Na záver podujatia členovia speváckej skupiny Verbina spolu s veriacimi zaspievali Pápežskú hymnu a Slovensko moje.

ČITATEĽSKÁ SŮŤAŽ

Meno a životný osud akademického maliara Štefana Leonarda Kostelničáka, rodáka zo Spišskej Starej Vsi, sa na stránkach SNN v posledných rokoch objavili viac ráz. Preto pre vás nebolo ťažké uhádnuť, čomu bola zasvätená jeho tvorba. Na otázku z dvojčísła SNN č. 28 – 29/2020 preto odpovedali mnohí z vás správne, že stál pri základoch ornamentalistiky. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Róbert Bačík, Poprad; Ján Šefraník, Nitra; Michaela Kmeťová, Ružomberok.

V týchto dňoch už mali prebiehať súťaže LOH v Tokiu. Všetko je inakšie a priaznivci športu môžu na celosvetový sviatok športu pre obmedzenia koronavírusom iba spomínať z predošlých rokov. Jednou z takých pamätných olympiád, ktoré boli svojím spôsobom výnimočné pre bojkot západných krajín, boli LOH 1980 v Moskve. **Kofko zlatých medailí na nej získali čs. športovci?**

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty uvedené v tiráži SNN našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do 14. augusta tohto roka.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

8. augusta

– pred piatimi rokmi zomrel hokejista a tréner Ján Šterbák (1952 – 2015); bývalý obranca, neskôr trénoval v klube HC Košice i ďalších kluboch, pôsobil aj ako tréner slovenskej reprezentácie

9. augusta

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil politik Jozef Gajdoš (1945); vo volebnom období 1998 – 2002 bol poslancom parlamentu za HZDS

10. augusta

– pred štyrmi šesťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil humanista, básnik, pedagóg, filológ a jazykovedec Vavrinec Benedikt z Nedožier (1555 – 1614); popredný slovenský humanistický vzdelanec, jedna z našich najvýznamnejších osobností z obdobia humanizmu a renesancie

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil politik, diplomat a publicista Bohuslav Chňoupek (1925 – 2004); počas husákovskej normalizácie česko-slovenskej normalizácie minister zahraničných vecí

13. augusta

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil historik Milan Stanislav Ďurica (1925); zameriava sa predovšetkým na moderné slovenské dejiny, najmä na obdobie Slovenskej republiky (1939 – 1945), v roku 1995 vydal prácu Dejiny Slovenska a Slovákov (komentovaná chronológia slovenských dejín), ktorú iniciovalo ministerstvo školstva, ktoré ju v inom volebnom období neskôr neodporučilo používať na školách

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil americký biskup slovenského pôvodu Jozef Viktor Adamec (1935 – 2019); organizátor kultúrneho života Slovákov v Spojených štátoch, predseda Združenia slovenských katolíkov USA a člen Svetového kongresu Slovákov

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil futbalista, reprezentant Marián Masný (1950); na ME 1976 v Juhoslávii bol oporou česko-slovenského mužstva, žil tu vrchol svojej kariéry, má aj bronz z ME 1980 v Taliansku, po rozpade manželstva žije v izolácii a nestretáva sa s rodinou ani bývalými spoluhráčmi

– pred tridsiatimi rokmi sa narodil profesionálny tenista Norbert Gombos (1990); jeho najlepší postavenie v rebríčku dvojhry bolo 80. miesto (október 2017); je to víťaz siedmich turnajov challengerovej série ATP v dvojhre

14. augusta

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil filmový a televízny režisér a scenárista Miloslav Luther (1945); brat kameramana Igora Luthera, spomeňme práce, na ktorých sa podieľal: Kráľ Drozdia brada, Zabudnite na Mozarta, Mahulienu, zlatá panna, Štek, Chodník cez Dunaj, Svědek umírajícího času alebo Tango s komárm

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil politik Boris Kolár (1965), predseda Sme rodina, v súčasnosti je predsedom parlamentu

– pred štyridsiatimi rokmi sa narodil politik a právnik Anton Martvoň (1980), bývalý politik Smeru, neskôr skúšal šťastie v radoch Národnej koalície

Ludovít KUSAL